

Res ipsa loquitor, tabula naufragio eli Boone ja LeFragio
– Internetistä ladattujen elokuvatekstitysten laatu ja toimivuus

Marianna Careen-Kauppi
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteen laitos
Käännöstiede, englanti
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2008

Tampereen yliopisto
Käännöstiede, englanti
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

CAREEN-KAUPPI, MARIANNA: Res ipsa loquitor, tabula naufragio eli Boone ja LeFragio –
Internetistä ladattujen elokuvatekstitysten laatu ja toimivuus

Pro gradu -tutkielma, 97 sivua + liitteet 17 sivua + englanninkielinen lyhennelmä 9 sivua
Kevät 2008

Tutkielmassa tarkastellaan Internet-tekstitysten laatua ja toimivuutta ja tutustutaan niiden erityispiirteisiin. Internet-tekstitykset tehdään yleensä ryhmätyönä, minkä vuoksi yhdellä elokuvalla voi hyvinkin olla kymmenkunta kääntäjää. Kääntäjiltä ei vaadita minkäänlaista kokemusta, vaan tekstittäjäksi pääsee kuka tahansa halukas. Valmis tuotos julkaistaan Internetissä, josta se on kenen tahansa ladattavissa. Ruututekstien tekeminen on kuitenkin monimutkainen prosessi, jossa kääntäjän tulee osata huomioida monia seikkoja. Tutkielman tavoitteena on selvittää, kuinka hyvin Internet-tekstityksissä on otettu nämä seikat huomioon ja minkä laatusina tekstityksiä voidaan käännöstieteen näkökulmasta pitää vastaaviin DVD-tekstityksiin verrattuina. Tutkielmassa tarkastellaan myös ruututekstien yhteiskunnallisia vaikutuksia ja arvioidaan laatuvaatimuksia tältä perusteelta.

Tutkimusmenetelmä on sekä kvalitatiivinen että deskriptiivinen. Tutkimusta varten ladattiin kolmen eri elokuvan tekstitykset kahdelta eri satunnaisesti valitulta suomalaiselta tekstityssivustolta. Elokuvat katsottiin teksteineen sekä yksi kerrallaan että rinta rinnan vastaavien DVD-tekstitysten kanssa.

Tutkimuksen tulos paljasti puutteita Internet-tekstitysten laadussa, mutta myös DVD-tekstityksissä sekä jossakin määrin myös niiden tuotantoprosessissa. Internet-tekstitysten laadussa oli DVD-tekstityksiä useammin parannuksen varaa jopa siinä määrin, että niiden toimivuus ruututekstinä voidaan kyseenalaistaa. Myös DVD-teksteissä esiintyi kuitenkin yllättävän paljon poikkeamia. Tulos vahvistaa käsitystä siitä, ettei elokuvan tekstityksiä nähdä tärkeinä osatekijöinä, vaan vain jonkinlaisina aputeksteinä, joihin ei niin tarvitse panostaa. Tämä on kuitenkin ristiriidassa ruututekstien todettujen yhteiskunnallisten vaikutusten kanssa.

Tutkielmaa varten ei suoritettu laajempaa reseptiotutkimusta, ja tulos on näin ollen erittäin subjektiivinen. Tutkimuskohteena olivat myös vain kaksi eri sivustoa ja kolmen eri elokuvan tekstitykset, minkä johdosta kaikenkattavaa päätelmää Internet-tekstitysten laadusta ei tämän perusteella voida tehdä. Tutkielman tulosta voidaan kuitenkin pitää suuntaa-antavana.

Laajempaa kuvaa tutkittujen Internet-tekstityksien laadusta ja toimivuudesta todellisten käyttäjien osalta on saatavilla käyttäjien tutkituille tekstityksille antamien palautteiden perusteella (liitteet 1, 2 ja 3). Palautteiden antama kuva tekstityksistä on vastakkainen omaan tutkimustulokseeni nähden. Tämä herättääkin kysymyksen, olisivatko todellisten käyttäjien mielipiteet muuttuneet, mikäli heillä olisi laajempaa tietopohjaa alalta käytettävissään? Heränneitä lisäkysymyksiä ovat myös, voisiko ihmisten yleisiä tietoja käännöksistä ja käännösten laadusta muuttaa tai parantaa, ja millä tavoin?

Avainsanat: Internet-tekstitykset, tekstittäminen, ruututeksti, laatu, toimivuus

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoitteet	4
1.2 Tutkimuksen aiheesta	5
1.3 Tutkimusmateriaali	8
1.3.1 Elokuviin taustatiedot	9
1.3.1.1 Mami hoitaa	12
1.3.1.2 Pirates of the Caribbean – Maailman laidalla	12
1.3.1.3 Paksuna	12
1.4 Tekstittäjien taustoista	13
1.4.1 Internet-tekstitysten kääntäjät	13
1.4.2 DVD-tekstittäjät	14
2. Moniulotteiset ruututekstit	15
2.1 Ruututekstien erityispiirteitä	16
2.1.1 Multimodaalisuus	18
2.2 Hyvän tekstittäjän ominaisuuksia	21
2.3 Aika- ja tilarajoitukset	23
2.3.1 Tekstin tiivistäminen: mitä käännetään?	24
2.4 Tekstitteen ulkoasu	26
2.5 Käännöstekstit ja äidinkieli	28
2.5.1 Ruututekstin kieli	30
2.5.1.1 Kotouttaminen ja vieraannuttaminen	31
3. Moniselitteinen laatu	33
3.1. Käännöksen laatu	34
3.1.1 Käännöksen laadun arviointi	34
3.1.2 Ruututekstin laadun arviointi	35
3.1.2.1 Käännösteoria sisällön laadun arvioimisessa	36
3.1.3 Katsojan vastuu ja tulkinta	38
4. Tekstitysprojehtien taustaa	39
4.1 Internet-käännösprojektin alkujuurilla	40
4.2 Internet-kääntämisen motiivit	41
4.3 Oppia palautteen kautta	42
4.4 DVD-tekstittäjän työstä	43
4.4.1 Tutkimuksessa mukana olleista DVD-teksteistä	44
4.5 Tutkimuksessa noudatetut arviointiperustelut	45
5. Saman elokuvan kahdet tekstitykset	45
5.1. Asiavirheet	46
5.1.1. Täydellinen merkityksen muutos	47
5.1.1.1 Res ipsa loquitor eli Boone ja LeFragio	47
5.1.1.2 Lähtökielen vaikeus: idiomaattiset sanonnat ja slang-ilmaukset	49
5.2 Tekstitysten kielenhuolto	50
5.2.1 Pilkun paikka	50
5.2.2 Yhdysmerkki	52
5.2.3 Lainasanojen oikeinkirjoitus	53
5.2.4 Kielen idiomaattisuus	55
5.3 Vieraannuttaako vai kotouttaako?	57
5.4 Asian ilmaisu	61
5.4.1 Katsojaystävällisyys ja lauserakenne	61
5.4.2 Tiivistä, tiivistä	62

5.4.3 Repliikkijako	63
5.5 Kuka putosikaan tuolilta – taustatiedon merkitys	66
5.6 Tekstin poisjätöt	69
5.7 Kielenvalinta	70
5.7.1 Kiro sanat ja yliampuvat tai alijäävät repliikit	71
5.7.2 Tyyli virheet	72
5.7.3 Teitä, sinua ei kuin teitä taas	73
5.7.4 Merirosvotermit	75
5.7.5 Klo 18 vai kuudelta?	75
5.7.6 Muuta huomioitavaa käänösstrategioiden valinnoissa.....	76
5.8 Vitsien hauskuus.....	77
5.9. Huolimattomuusvirheet.....	79
6. Yhteenveto	80
6.1 Yhteiskunta ja ruututekstit	87
LÄHTEET	92
LIITTEET	
ENGLISH ABSTRACT	

1. JOHDANTO

Internet, kuten sana englanniksi kertoo, yhdistää verkkoja toisiinsa. Se on siis eräänlainen verkkojen verkko. Internet on rakenteeltaan hierarkkinen, eli se sisältää lukuisia aliverkkoja, jotka taas sisältävät lukuisia aliverkkoja jne. ...

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kun istut yliopiston atk-asemalla, on koneesi yhdistetty Internetin välityksellä kymmeniin miljooniin koneisiin, eri puolilla maailmaa. ...

Kukaan ei tiedä, kuinka monta käyttäjää Internetillä on. Usein määräksi arvioidaan noin kymmenen kertaa koneiden lukumäärä. (Aunesluoma 1998.)

Varmaksi voidaan sanoa vain se, että käyttäjämäärä kasvaa räjähdysmäisesti. Heinäkuussa vuonna 1996 Internetiin oli yhdistetty yli n. 12 miljoonaa konetta. Vuosikymmen myöhemmin heinäkuussa 2006 koneita oli jo 439 miljoonaa (Domain Survey 2007). Käyttäjiä voidaan siis arvioida olevan ainakin jo noin 4,4 miljardia. Viime vuosituhannen lopussa tapahtunut nopea Internetin arkipäiväistyminen sekä yleinen teknologinen kehitys alkoivat kiivaassa tahdissa mullistaa myös maailmaa (Peltonen 2008: 7).

Monilla aloilla, kuten myös käänösälällä, muutoksia tapahtui jopa yritysten toimintatavoissa. Nykyisin ei ole lainkaan harvinaista, etteivät esimerkiksi yritys ja asiakas tai mahdollisesti edes yritykselle töitä tekevät henkilöt koskaan tapaa toisiaan konkreettisesti, vaan kaikki tarpeellinen asiointi eri osapuolten välillä tapahtuu sähköisesti. Tämä on mahdollista siksi, että useita erilaisia, suuriakin tiedostoja voidaan siirtää helposti ja nopeasti paikasta toiseen Internetin välityksellä, eikä konkreettisia tapaamisia näin ollen välttämättä enää tarvita. Asiassa on myös monia arkielämäämme helpottavia puolia, sillä siirtomahdollisuuden ansiosta esimerkiksi useiden tietokone-ohjelmistojen tarpeelliset päivitykset voi ladata itselleen suoraan julkaisijan Internet-sivustolta eikä niitä tarvitse enää erikseen kaupasta hakea.

Muutosten vaikutus oli kuitenkin laaja-alainen, ja siitä, mistä jollekin on hyötyä, on toiselle myös haittaa. Termeistä *imuttaminen*, *Napster*, *BitTorrent*, *Pirate Bay*, *rippaus*, *downloadaus*, *waretus*, *vertaisverkko*, *iTunes*, *eMusic*, *pakatut tiedostot* ja *mp3* ja *mp4* tuli arkipäiväistä Suomen kieltä, ja levy- sekä elokuvayhtiöille oli luvassa vaikeita aikoja. Viihde-elektronikan sekä muun teknologian kehitys loivat nopeasti tarpeen saada esimerkiksi musiikkikappaleet ja elokuvat ladattua suoraan soittimille nykyisten CD- ja DVD-levyjen sijaan, mutta musiikki- ja

elokuvateollisuutta on arvosteltu siitä, etteivät ne ole pystyneet pysymään muutosten perässä. "Maailma on muuttunut, musiikkiteollisuus ei", totesi Rick Rubin taannoin *The New York Times* -lehdessä (Peltonen 2008: 9).

Yksi nopeiden laajakaistayhteyksien mukanaan tuomista muutoksista teki kuitenkin myös musiikin ja elokuvien jakamisesta Internetin välityksellä helppoa ja nopeaa, ja tiedostojen jakamisen tietotaito levisi nopeasti. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen TTVK:n toiminnanjohtaja Antti Kotilainen (artikkelissa Roponen 2007) pitää varsinkin niin sanottujen P2P- (*Peer-to-Peer*) eli vertaisverkkojen kehittymistä ongelmallisena ja sanoo tilanteen Suomessa olevan jo varsin huolestuttava: "Olemme maailmanlistalla neljäntenä Direct Connect -hubien määrässä. Edellämme ovat vain Ruotsi, Romania ja Yhdysvallat. Myös BitTorrent-käyttö on Suomessa yleistä." Kotilaisen mukaan laitton digitaalisen sisällön levittäminen keskittyy musiikkiin ja elokuvaan (Roponen 2007).

Ongelmatilanteen syntyyn on monia syitä, joista yksi on edelleenkin vallalla oleva digitaalis sisällön laillisen ostamisen vaikeus. Seppo Roponen (2007) kertoo Tietoviikon Internet-julkaisussa, digitaalisia oikeuksia käsittelevässä artikkelissaan *Intohimon kolme kirjainta: DRM*, että "[ä]äniteollisuuden kansainvälisen järjestön Ifpin uusimman raportin mukaan koko maailmassa on tarjolla vasta noin 500 digitaalisen musiikin kauppaa. Suomessa kauppoja on vajaa 20." Elokuvateollisuus on kuitenkin edennyt digitaalisen sisältömyynnin kehityksessä vielä hitaammin kuin musiikkiteollisuus. Roposen (2007) mukaan digitaalinen sisältömyynti ei ole vielä löytänyt paikkaansa elokuvateollisuuden perinteisessä ansaintamallissa, jossa elokuva kulkee teatterin kautta DVD-levylle ja sieltä televisioon. Suomessa onkin vasta kaksi elokuvia verkossa jakelevaa kauppaa, SF Anytime ja Film2Home (Roponen 2007). Pelkkä tarve saada sama sisältö digitaalisessa muodossa ei kuitenkaan selitä koko tilanteen syntyä ja perinteisempien CD- ja DVD-levyjen laskeneita myyntilukuja¹. Antti J. Peltonen (2008: 9) toteaa aihetta käsittelevässä raportissaan *LP C CD MP3 ETC*, että ihmiset, varsinkin nuoret yksinkertaisesti väsyivät hinnoitteluun. "He ovat kyllästyneitä maksamaan uutuuksista nykyisiä hintoja, kun saman tuotteen voi halutessaan etsiä tai tilata Internetistä joko huomattavasti edullisemmin laillisesti – tai täysin ilmaiseksi laittomasti" (Peltonen 2008: 9).

¹ Tilastojen mukaan CD-levyjen myynti laski vuosien 2002–2006 välillä noin 14 %. (Peltonen 2008: 9)

Monta digitaalisen sisällön laillista myyntiä koskevaa seikkaa on vielä myös vailla toimivaa ratkaisua. Kiistaa riittää muun muassa siitä, kuinka laillisesti myyty digitaalinen sisältö suojataan. Visioita on monia. Tekijänoikeuksia artikkelissaan *Hyvä tietää tekijänoikeuksista. Lain mukaan laitonta* pohtiva Petteri Järvinen (2005: 21) valistaa, että erään vision mukaan suojatekniikoilla estettäisiin kopiointi laitteesta toiseen kokonaan. Tällöin esimerkiksi koti-, auto- ja matkasoitin vaatisivat kukin erikseen ostetun ja maksetun sisällön. Elektronisen Frontier Finlandin (EFFI) hallituksen puheenjohtaja Tapani Tarvainen (artikkelissa Roponen 2007) taas näkee suojauksista vapaan vision, jossa sisällöstä maksettaisiin kiinteä kuukausimaksu, jolla saisi vapaasti katsoa erilaisista digitaalista sisältöä. Tekijät taas saisivat korvauksen sen mukaan, kuinka paljon sisältöä suhteellisesti käytettäisiin (Roponen 2007). Nykyisellään digitaalisen sisällön ostaminen tai laillisestikaan ostetun sisällön käyttäminen ei aina ole helppoa, ja EFFI:n Tapani Tarvainen toteaaakin kuluttajien usein kokevan laillisesti myydyin sisällön suojaustekniikat suoranaiseksi kiusanteoksi. Asiakaspalvelussa asiointi on tullut monelle digitaalisen sisällön käyttäjälle tutuksi, sillä vaikka sisältö on asianmukaisesti maksettu, sitä ei välttämättä saada niin vain näkyviin. (Roponen 2007.)

Vaikka valtaosa Internetissä jaossa olevista elokuvista ja musiikista on jaossa laittomasti, mikä nykypäivänä on varmasti myös yleisessä tiedossa, niiden lataaminen verrattuna laillisesti lataamiseen tai DVD:n ostamiseen tuntuu muun muassa edellä esitetyistä syistä monesti kovin helpolta ja ennen kaikkea halvalla keinolta. Kaikkea ilmaista lataustoimintaa ei kuitenkaan pidä mieltää laittomaksi, vaan on hyvä huomata, että osa Internetissä jaossa olevasta musiikista ja elokuvistakin on ladattavissa ilmaiseksi täysin laillisesti. Esimerkiksi uudet yhtyeet laittavat usein kappaleitaan Internet-levitykseen julkisuuden toivossa, mutta samoin teki myös jo paljon menestystä saavuttanut *Radiohead*-yhtye. Yhtye teki radikaalin ja ehkä asiaan hieman kantaottavan ratkaisunsa laittaessaan uusimman, itsenäisesti työstämänsä albumin kotisivuilleen vapaasti ladattavaksi. Latauksen hinta jätettiin täysin käyttäjän harkinnan varaan. Osa maksoi musiikista pienen korvauksen, mutta suurin osa latasi sen sieltä ilmaiseksi. (Peltonen 2008: 10.) Mielenkiintoista asiassa on se, että kansan mielestä sopiva hintakorvaus lataukselle oli keskimäärin noin kuusi dollaria, mikä nykyisiin CD-levyihin verrattuna on huomattavasti vähemmän (Peltonen 2008: 10). Tästä voitaneen päätellä, että hintatekijä lienee merkittävä vaikuttaja myös laittomien latausten taustalla.

Laittomasti tai laillisesti, elokuvien (ja musiikin) sähköinen levitys on nopeiden yhteyksien ansiosta kuitenkin todella tehokasta, oli jakajana sitten kuka tahansa. Yhdysvalloissa ensi-iltansa

saanut elokuva voi hyvin olla ladattavissa maailmanlaajuisesti seuraavaan aamuun mennessä. Elokuvateatterissa salaa kuvatun tiedoston laatu ei ehkä ole kovin kaksinen, mutta suoraan CD- tai DVD-levyltä kopioitu eli *ripattu* materiaali on vieläpä aivan alkuperäisen veroinen (Järvinen 2005: 21).

Internetistä ilmaiseksi ladatulla elokuvallakin on usein silti haittapuolensa, eikä suomalainen katsoja välttämättä pääse nauttimaan siitä aivan helposti. Yksi suuri syy on se, ettei laittoman kopion jakaja ole välttämättä sisällyttänyt jaettavaan versioon alkuperäisen DVD:n tekstitysvalikoimaa. Itse asiassa todennäköisyyttä sille, että laittomasti lataamalla saadussa elokuvassa olisi jo juuri suomenkieliset tekstitykset, onkin häviävän pieni. On silti huomattava, että tekstittömiä elokuvia voi toisinaan saada käsiinsä myös laillisin keinoin. Esimerkiksi ulkomailla matkatuliaisista ostaessa ei välttämättä tule tarkistaneeksi, ovatko suomenkieliset tekstitykset tällä DVD-levyllä varmasti jo mukana vai eivät.

Tiedostojen nopea siirtomahdollisuus on kuitenkin tuonut myös tähän ongelmaan eräänlaisen ratkaisun. Jotta vieraskielinen elokuva tai TV-sarja olisi helpompi ymmärtää, siihen hyvin todennäköisesti saa ladattua Internetistä itselleen myös sopivankieliset tekstitykset. Osa Internetissä jaossa olevista tekstityksistä saattaa olla kopioitu suoraan alkuperäisen DVD-levyn valikosta. Internetissä on kuitenkin myös lukuisia eri sivustoja, joilla erinäiset kääntäjät tarjoavat omia tuotoksiaan täysin ilmaiseksi kaikkien yhteiskäyttöä varten. Huomattava on, että, aivan kuten laittomasti kopioidun elokuvan lataaminen, näidenkin tekstitysten laillisuus on kyseenalainen. Vaikka tällaisessa käännöksessä on kyse kyseisen kääntäjän omasta tuotteesta, jonka saa toki julkaista vapaasti, Ulla Leisio (2005) Finnkinosta muistuttaa, että käännös pohjautuu tekstiin, johon ei ole julkaisulupaa: Useimmiten käännöksen levittäminen yleisön saataville edellyttää aina myös alkuperäisteoksen tekijänoikeuden haltijansuostumusta silloin, kun alkuperäisteos on suojattu teos." (Susiluoto ja Vuokila 2001:1) Tätä lupaa Internet-tekstittäjillä ei ole.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Yhden elokuvan Internet-tekstityksillä voi hyvin olla kymmenkunta tekijää, sillä kääntäjät työskentelevät usein pienissä ryhmissä. Kääntäjältä ei vaadita minkäänlaista kokemusta, vaan tekstittäjäksi pääsee kuka tahansa halukas. Eräs Internet-tekstitysten erityispiirre verrattuna

tavallisiin televisiosta tai osto-/vuokra-DVD-levyiltä löytyviin tekstityksiin on myös se, että ollessaan eri mieltä käännöksestä tai ajastuksen hieman heittäessä käyttäjä pystyy itse kotikoneellaan puuttumaan ongelmaan. Vaikka tekstin laatu olisikin näin muutettavissa tai korjattavissa, harvalla on muokkaukseen vaadittavaa kielitaitoa tai välttämättä edes tietokoneen käyttötaitoa, ja suuri osa käyttäjistä päätyy katsomaan elokuvan tarjolla olevalla, valmiilla tekstitysversiolla.

Käännöstieteen näkökulmasta tilanteen muodostama asetelma on mielenkiintoinen. Ruututekstien tekeminen aukeaa koulutetulle ammattilaisellekin monimutkaisena prosessina, jossa tulee osata ottaa huomioon useita eri seikkoja, jotta tulosta voisi pitää toimivana. Internet-kääntäjillä ei välttämättä ole asiaan minkäänlaista koulutusta, saatikka kokemusta. Pro gradu -tutkielmani tavoitteena onkin selvittää, kuinka hyvin nämä kääntäjät ovat osanneet huomioida kaikki onnistuneen ruututekstin aikaansaamiseen tarvittavat seikat ja minkä laatusina heidän tekstityksiään voidaan pitää vastaaviin "virallisiin" tekstityksiin verrattuna. Pysin myös hieman selvittämään, millainen rooli tekstityksillä ylipäättänsä on yhteiskunnassa, ja arvioimaan tekstityksien laatuvaatimuksia myös tältä kannalta. Tärkeä kysymys työssäni on myös se, onko tällainen käännös toimiva.

Tutkimukseni on sekä kvalitatiivinen että deskriptiivinen. Analysoin materiaaliani omasta näkökulmastani sekä yleisesti hyväksytyihin hyvän ruututekstin ominaisuuksiin verraten. Selvitän käännöksen laatua käännösvertailulla elokuvien laillisten DVD-versioiden suomenkielisten ja englanninkielisten tekstitysten avulla. Tarkastelen työssäni muutamia ruututekstityksen tekemiselle annettuja ohjeoimintatapoja sekä toimivan tekstitteen ominaisuuksia. Tutustun hieman myös muutamiin käännöksen laatua sekä sen arviointia koskeviin seikkoihin. Tarkastelun kohteena ovat myös Internet-tekstityksien käytön yleisyys, kyseisten tekstityksien tuottotapa sekä niiden muut erityisominaisuudet.

1.2 Tutkimuksen aiheesta

Tutkimukseni aihe on erittäin ajankohtainen. Tarkkoja Internet-elokuvien käyttäjälukuja sen paremmin kuin Internetiin yhdistettyjen koneidenkaan lukumääriä on mahdoton saada, mutta muutamia arvioita elokuvien käytön yleisyydestä on toki tarjolla. Uusimman James Bond -elokuvan suomenkielisiä tekstityksiä on ladattu Internetistä pelkästään suosituilta Divx Finland -

sivustolta yli 120 000 kertaa (Mäkelä 2007). *Pirates of the Caribbean* -elokuvatriologian kolmatta osaa *Maailman laidalla* on 10.4.2008 mennessä puolestaan ladattu Divx Finland -sivustolta noin 52 660 kertaa. Jo nämä luvut vaikuttavat suurilta, mutta on muistettava, että edellä mainittuihinkin elokuvaan voidaan ladata tekstityksiä myös muilta sivustoilta. Todelliset käyttäjämäärät ovatkin tästä syystä vielä näitä lukuja suurempia.

Jarmo Mäkelän (2005) vuonna 2004 suorittaman vertaisverkkojen (P2P-verkkojen) käyttöä koskeva tutkimus antaa myös jonkinlaista käsitystä käyttäjämääristä. Tutkimuksen mukaan aktiiviset P2P-verkon käyttäjät arvioivat ladanneensa vuoden sisällä yhteensä 2 184 000 elokuvaa ja jakaneensa keskimäärin 1 092 000 elokuvaa. Vertaisverkkojen elokuvien käyttäjämäärät ja ladattujen tekstien käyttäjämäärät ovat Mäkelän (2007) mukaan selvästi sidoksissa toisiinsa, sillä hän huomauttaa, että tekstityksiä ladataan, jotta Internetistä laittomasti ladatulle elokuvalla saataisiin ruututekstit. Todelliset käyttäjämäärät ovat kuitenkin vielä näitäkin arvioita suurempia, sillä on otettava huomioon, etteivät kaikki lataa elokuviaan itse. Yhden lataama elokuva kiertää helposti kotona DVD- tai CD-levyille poltettuna suuremmankin kaveriporukan läpi.

Internet-levitykseen liittyvät jutut ovat viime vuosina saaneet paljon palstatilaa myös useissa lehdissä, sillä rehottavaa ongelmaa on yritetty alkaa kitkeä ympäri maailman. Nykyelokuvien mekassa Yhdysvalloissa elokuvateollisuutta edustava *Motion Picture Association* (MPAA) on *Recording Industry Association of American* (RIAA) tavoin alkanut haastaa piraattielokuvia ladanneita yksityishenkilöitä oikeuteen (Afterdawn.com 2005). Naapurimaassamme Ruotsissa poliisi sulki kesäkuussa 2006 The Pirate Bayn, yhden maailman suosituimmista tiedostojen seurantal palvelimista (STT, Aamulehti 2006: A 19).

Ongelmaan on puututtu myös Suomessa. Vuonna 2003 Suomen kääntäjien ja Tulkkien liiton kehotuksesta yksi tekstityksiä jakavista sivustoista suljettiin. Finsubs-sivustolla oli kuitenkin ollut jaossa myös suoraan DVD-levyiltä kopioituja tekstityksiä itse tehtyjen tekstitysten lisäksi. (Mikrobitti 2003.) Joulukuussa 2004 Keskusrikospoliisi sulki suosituksen laittomiin elokuvaan, peleihin ja musiikkiin linkejä jakaneen Finnreactor-sivuston (Ahonen 2005: B 25) ja takavarikoi useiden sivustoa ylläpitäneiden tietokoneiden keskusyksikköjä ja piraattilevyjä (Divxnurkka.net 2005). Maaliskuussa 2005 *Aamulehti* uutisoi Tampereen teknillisen yliopiston erottaneen "määrääjäksi kolme opiskelijaansa vakavan tietokonejärjestelmän väärinkäytön takia" (Nissinen 2005: 5). Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen opiskelija-asuntojen

alipalvelimilla oli ollut välitettävänä runsain mitoin musiikkia ja elokuvia (Nissinen 2005: 5). Vuonna 2006 Kauppalehti (STT, Kauppalehti 2006: 17) puolestaan uutisoi nettijakelun johtaneen jälleen uusiin tutkintapyyntöihin.

Lokakuun 2005 alussa Suomessa hyväksyttiin ja valmisteltiin uusi tekijänoikeuslaki, joka tiukensi sekä elokuvien kopioimista että laittomien piraattilevyjen maahantuomista koskevia säännöksiä. Uusien säädösten mukaan yksityishenkilötkään eivät enää saa kopioida kopiosuojattuja tuotteita edes omaan käyttöönsä tai tuoda piraattilevyjä lainkaan maahan. Elokuvien lataaminen Internetistä on myös vastoin tekijänoikeuslakia, jos lähteen tietää olevan laitton. (Järvinen 2005: 21.) Maailmanlaajuista ongelmaa ei kuitenkaan voida poistaa hetkessä, joidenkin epäilijöiden mukaan ei kenties koskaan niin kauan, kuin Internet on olemassa. Kuten aikaisemmin jo todettiin, digitaaliselle sisällölle on myös tarvetta, jota laillinen tarjonta ei vielä aivan pysty vastaamaan, mikä osaltaan taas edistää laitonta lataustoimintaa.

Ei liene ihme, ettei lataussivustojen sulkeminenkaan näin ollen ole osoittautunut kovin toimivaksi kitkemistavaksi, ja lähes kaikki suljetut sivustot ovatkin jo muutaman päivän sisään sulkemisen jälkeen olleet uudestaan toiminnassa, tosin usein hieman eri sijainnilla tai hieman eri muodossa. Sivustoille on saatettu muun muassa keksiä suojaustapoja, eli niiden käyttäjäksi ei välttämättä pääse enää aivan helposti, vaan sisäpiiriin pääsee vain jonkun toisen sisäpiiriläisen kutsusta. Teoston toimitusjohtaja Katri Sipilä totesikin vuotta uuden tekijänoikeuslain hyväksymisen jälkeen, ettei uusi laki ole vähentänyt vertaisverkkotoimintaa (STT, Kauppalehti 2006: 17). Vastatoimista huolimatta lataaminen jatkuu yhä, ja tekstityksiä tarjoavia sivustoja löytyy yksinkertaisellakin Internet-haulla useita. Pelkästään Divx Finland -sivuston tilastotietojen mukaan tekstityksiä ladataan joka päivä keskimäärin n. 4 823 kappaletta (keskiarvo ajalta 7.3.2005–19.3.2005).

Käännöstieteen parissa kiinnostus ruututekstitysten tekemistä sekä niiden laatua kohtaan on viime aikoina kasvanut. AV-kääntämistä ja ruututekstien laatua koskevia Pro gradu -tutkielmia on tehty enenevässä määrin. Aloitin tämän tutkielman aiheen käsittelyn Proseminaariryöni (Careen 2005) merkeissä. Tutkin tuolloin vain yhden elokuvan (*Collateral*), yhdeltä sivustolta ladattujen Internet-tekstien laatua ja toimivuutta vastaavien DVD-tekstitysten avulla. Proseminaaari työssäni tunsin kuitenkin pääseväni vasta hieman raapaisemaan aiheen pintaa ja huomasin, että aihetta tulisi tarkastella myös proseminaariryötäni kattavammalla tasolla. Samalla huomasin, että vaikka myös Internet-tekstitykset ovat selvästi hyvin vahvasti niiden

käännöstekstien joukossa, joita suomalaiset nykyisin eniten lukevat, näitä tekstityksiä ei ole lähes ollenkaan, jos lainkaan aikaisemmin tutkittu.

1.3 Tutkimusmateriaali

Tutkimuksen materiaaliksi valittiin kaksi elokuvaa, joihin ladattiin tekstitykset kahdelta eri tekstityssivustolta. Sivustot valittiin sattumanvaraisesti sen mukaan, mitkä kaksi löytyivät Internet-haulla sillä hetkellä helpoiten. Tilanne vastaa näin myös todellista käyttötilannetta. Toinen löytyneistä sivustoista oli Divx Finland ja toinen Xvid Subs.

Marraskuussa 2007 tutkimukseen jo aiemmin valittu Xvid Subs -sivusto kuitenkin yllättäen lopetti toimintansa vedoten siihen, ettei halua olla tekemisissä piratismiin kanssa. Sivuston tiedotteessa todettiin seuraavaa:

Emme halua olla pioneereina tukemassa näin selkeästi lain vastaisessa toiminnassa, sillä suomenkielisten tekstitysten latausmäärät kertovat reilusti siitä, että toiminta tukee rikollista toimintaa ja osittain kehottaa käyttäjiä lataamaan elokuvia ja sarjoja Internetin vertaisverkosta. Leffahullut.fi:n toimitukselle on selvinnyt, että elokuvien tekstittäminen harrastemuotoisessa suuressa yhteisössä ei ole verrattavissa ennen luultuun 'omaan käyttöön' tai harmaaseen alueeseen ja tämän myötä lopettaa palvelintilan tarjoajana Xvid Subs -sivuston toiminnan kokonaan. (Piraattiliitto 2007.)

Piratismia ja kansalaisten vapautta käyttäjä, jalostaa ja jakaa kulttuuria puolustavan Piraattiliitto-sivuston julkaisemassa uutisessa todetaan, että "yleensä näin katuvaiset ja informatiiviset ilmoitukset toiminnan lopettamisen yhteydessä kertovat antipiraattiorganisaatioiden onnistuneesta yhteydenotosta uhkailuineen." (Piraattiliitto 2007.) Sivusto jatkaa toimintaansa Leffahullut.fi-nimellä, mutta sivuston pääylläpitäjä Toni Kock (2008) kertoo, että nykyisin tekstejä tehdään pääasiassa Independent-elokuvien julkaistaviin DVD-versioihin sopimuksesta elokuvan tekijöiden kanssa. He myös toimittavat muun muassa Diggari-kanavalle elokuvia suomennettuina. Kock (2008) kuitenkin huomauttaa, että töitä tehdään laillisesti, mutta edelleen kenellä tahansa on mahdollisuus päästä kääntäjäksi.

Muita suomalaisia yhä toiminnassa olevia tekstityssivustoja olisivat olleet Divx Finland -sivuston lisäksi esimerkiksi OpenSubtitles.org- ja SubSyndrome-sivustot. Koska Xvid Subs kuitenkin toimi useamman vuoden ja samoilla periaatteilla kuin muutkin Internetin tekstityssivustot ja koska tekstitykset heidän sivuiltaan oli jo ladattu myös tätä tutkimusta varten, se pidettiin sulkemisestaan huolimatta tutkimuksessa mukana. Vaikka kyseisiä tekstityksiä ei ole

enää ladattavissa, niitä oli ennen sivuston sulkemista kuitenkin ladattu jo tuhansia kertoja, eli niiden voi edelleen olettaa olevan elossa, vaikka painos onkin nyt tavallaan loppuunmyyty. Näin ollen niitä pidetään tämän tutkimuksen tavoitteiden ja tarkoituksen kannalta varsin käyppinä. Ei myöskään ole syytä olettaa, etteivätkö sivuston kääntäjät jatkaisi harrastustaan nykyisin muilla vastaavilla sivustoilla, vaikka aikaisempi jakelukanava onkin nyt suljettu.

Molemmat tutkimukseen valituista sivustoista olivat suomalaisia, vaikka suomenkielisiä tekstityksiä voi saada ladattua myös ulkomaalaisilta sivustoilta. Ladattujen tekstityksien vertailukohteina käytettiin elokuvien myynti-DVD:ltä löytyviä suomen- ja englanninkielisiä tekstityksiä.² Internet-tekstityksiin tarvittava elokuva ladattiin myös Internetistä. Näin siksi, että tutkittavat tekstitykset on ajastettu, jaettu ja pakattu jonkun Internetissä välitettävänä olevan elokuvaversioon perusteella. Jotta ajastukset pitäisivät paikkansa mahdollisimman hyvin sellaisinaan ja tekstit saa helposti liitettyä elokuvaan ilman tietokoneohjelmien syvällisempää tuntemusta, elokuvasta tulee olla käytössä juuri sellainen versio, jonka mukaan tekstitykset on tehty.

Tutkimuksen elokuvat on valittu yhtä sattumanvaraisesti kuin tekstityssivustotkin. Kriteerinä käytettiin ainoastaan sitä, että kohteen tuli olla lataushetkellä mahdollisimman uusi, mutta käännösvertailua varten siitä tuli joko jo olla saatavilla tai tulossa lähiaikoina (tutkimuksen tekoaikana) myynnissä oleva DVD-versio.

1.3.1 Elokuvien taustatiedot

Mami hoitaa -elokuva on valmistunut vuonna 2005, ja sen DVD tuli myyntiin 16.8.2006. Elokuvan ensi-ilta oli Suomessa 24.3.2006. DVD-elokuvan julkaisija Suomessa on Oy Nordisk Film Ab, ja sen tuotantomaa on Iso-Britannia.

Elokuvan Internet- tekstitykset ilmestyivät jakoon Divx Finland -sivustolle sen sijaan jo 22.4.2006 ja Xvid Subs -sivustolle 6.4.2006 eli vain noin kuukauden elokuvan elokuvateatteriensi-illan jälkeen, nelisen kuukautta aiemmin, kuin sitä oli mahdollisuus vuokrata

² Mami hoitaa -elokuvan DVD-versiossa englanninkielisiä tekstityksiä ei kuitenkaan ollut saatavilla. Tämän elokuvan kohdalla vertailu suoritettiin korvakuulolla elokuvan äänen perusteella.

tai ostaa. Tutkimuksessa käytetyt Divx Finlandin tekstitykset on kuitenkin ladattu vasta 19.5.2006 ja Xvid Subs -sivuston tekstitykset 21.4.2006.

Yksi Internet-tekstitysten erityisominaisuuksista on se, että ne elävät koko ajan. Tämä ei koske vain käyttäjien omaa tekstien muokkausta, vaan myös yleisesti jaossa olevia tekstityksiä muokataan ja parannellaan koko ajan paljolti käyttäjiltä tulleiden palautteiden perusteilla. Saattaapa joku käyttäjästä lähettää oman parannellun versionsa jakoon korvaamaan vanhan version. Koska tutkittavat tekstitykset ladattiin jonkin ajan kuluttua ensijulkaisun jälkeen, jaossa olevat versiot olivat alkuperäisistä jo jonkin verran paranneltuja. Molempien tekstityksien versionumero, joka kertoo montako kertaa parannuksia, on tehty, oli kuitenkin *Mami hoitaa* -elokuvassa sama 1.2, mikä tarkoittaa, että niitä oli muokattu kaksi kertaa julkaisun jälkeen.

Mami hoitaa -elokuvan Divx Finland -sivuston tekstien kääntäjiksi on ilmoitettu nimimerkit kyte, maza, Indigo, matu, kilpikonna, Gnomus, flinstone, IsoD, Platypus ja rocka. Oikolukijana toimi rocka. Xvid Subs -sivuston kääntäjinä puolestaan toimivat nimimerkit MacMac, LadyGandalf, japamuz, Cartel, lollipoppi ja Dahou. Oikolukijana toimi LadyGandalf. Koska sivustojen toiminta on anonyymiä, ei ole varmuutta siitä, keitä nimimerkkien takana todellisuudessa on. Kääntäjät voivat myös kääntää monelle eri sivustolle, eli varmaksi ei voi sanoa sitäkään, onko tutkittujen sivustojen kääntäjissä keskenään samoja henkilöitä.

Pirates of the Caribbean – Maailman laidalla -elokuvan tekstitykset on ladattu Divx Finlandin sekä Xvid Subs sivuilta 28.10.2007. Tekstitykset olivat kuitenkin ilmestyneet Divx Finland-sivustolla jakoon jo 27.5.2007, ja lataushetkellä tarjolla oli versionumero 1.9. Xvid Subsilta alkuperäistä ilmestymispäivää ei sivuston sulkemisen vuoksi ole saatavilla. Tutkimusta varten ladattu tekstitys on kuitenkin ollut ladattavissa alkutekstien mukaan jo 31.5.2007, ja sen versio numero oli lataushetkellä 1.3. Elokuvan maailman ensi-ilta oli 23.5.2007 eli tekstitykset ovat olleet ladattavissa Internetistä vain viikkoa–kahta elokuvateatteriensi-illan jälkeen. Myynti-DVD ilmestyi Suomessa noin puoli vuotta myöhemmin 12.11.2007, ja sen julkaisija on Buena Vista International Finland Oy. DVD:n suomenkielisten tekstitysten kääntäjänä toimi Tarja Dibaja.

Divx Finlandin version kääntäjiksi on ilmoitettu nimimerkit Otukka, DickJohnson, aleksi312, Nereid, Tuke, IsoD, BarFly83, Chip, James, Dille, kilpikonna, Cromwell, Indigo, Platypus, DonMeduza, DalSargamon ja proton. Oikolukijana toimi zippi. Xvid Subs:n tekstityksiä olivat

tekemässä mixxu, Digital, Villae, smava, peetmaster, FurCa, ^konnA, miika-, atnl, jen187, LadyGandalf, Fostec ja Cashew. Oikolukijana *Maailman laidalla* -elokuvassa toimi nimimerkki NgZ.

Paksuna-elokuvan tekstitykset on ladattu Divx Finlandin sivuilta 13.11.2007 ja Xvid Subsin sivuilta 28.10.2007. Divx Finland-sivustolle elokuvan tekstitykset tulivat jakoon 5.11.2007, ja lataushetkellä jaossa oli versionumero 1.2. Xvid Subsilta alkuperäinen versio on valmistunut 19.10.2007, mutta ladattu versio on tullut jakoon 24.10.2007, ja sen versionumero oli 1.1. Elokuvan Suomen ensi-ilta oli elokuvateattereissa noin kuukautta Internet-tekstitysten ilmestymistä aikaisemmin eli 21.9.2007, ja sen myynti-DVD ilmestyi noin kolme kuukautta myöhemmin 13.2.2008. Elokuvan julkaisija Suomessa on Finnkino Oy.

Paksuna-elokuvan Divx Finlandin kääntäjinä toimivat Shafty, DickJohnson, Otukka, Hönö, Baarimikko, Rocko, Osku, hamuli, kati, jörö, jukoliste, Platypus, sledge, sweetie-birdie, Juuseri, Adebisi, ajj, rocka, japamuz, crackmann, juzkaaz, helwetti, haerq ja subfin. Oikolukija oli Aveil. Xvid Subsin kääntäjinä toimivat Jakkeman, Veekku, bloblo, mixxu, Oscar, Jakeh1978, SJJSer, Agnus Fungus, sami83fin, Newton, Suitman, atnl, miika-, AbZu, Determined, Matti_, jukoliste ja NgZ. Oikolukijoina olivat sami83fin ja Jakkeman.

Yllä esitetyistä nimimerkeistä voi huomata, että Xvid Subsilla useampaa kuin yhtä tutkituista elokuvista olivat kääntämässä ainakin LadyGandalf (2), miika- (2), atnl (2) ja Ngz (2), eli kyseessä ovat todennäköisesti aktiivisesti toimivat kääntäjät. Nimimerkki japamuz on kääntänyt tekstejä sekä Divx Finlandin *Maailman laidalla* -elokuvassa että Xvid Subsin *Paksuna*-elokuvassa. Vaikka nimimerkki on sama, ei kuitenkaan ole varmaa, onko kyseessä sama henkilö. Usein käytetty nimimerkki kuitenkin säilyy käyttäjällä samana sivustolta toiseen ja näin ollen on mahdollista, että sivustojen kääntäjissä on keskenään samoja henkilöitä. Divx Finlandilla useampaan kuin yhteen projektiin osallistuivat Indigo (2), kilpikonna (2), IsoD (2), Platubus (2), rocka (2), Otukka (2) ja DickJohnson (2).

Ylläesitetyistä päivämääristä voi myös selkeästi havaita, että kaikille tutkituille Internet-tekstityksille oli yhteistä se, että ne julkaistiin huomattavasti ennen elokuvan virallisen DVD-version julkaisupäivää ja usein jo melko lähellä elokuvan elokuvateatteriensi-iltaa. Mahdollisuus saada teksti jo hyvissä ajoin onkin yksi tärkeistä tekijöistä Internet-tekstien suosion takana.

1.3.1.1 Mami hoitaa

Mami hoitaa (*Keeping Mum*) kertoo englantilaisen Little Wallop -kylän kirkkoherran Walter Goodfellowin perheestä. Pääosissa ovat Rowan Atkinson, Kristin Scott Thomas, Maggie Smith ja Patrick Swayze.

Atkinsonin esittämä pastori-isä on täysin uppoutunut hoitamaan kirkollisia velvollisuuksiaan eikä lainkaan huomaa laiminlyövänsä oman perheensä tarpeita. Vaimo (Scott Thomas) harkitseekin syrjähyppyä golf-opettajansa (Swayze) kanssa, ja teini-ikäinen tytär hyppii sängystä toiseen. Pojan aika kuluu juostessa karkuun kiusaajiaan, joille tylsä pastori-isä on ehtymätön ivan lähde. Taloon saapuu kuitenkin herttaiselta mummelilta vaikuttava taloudenhoitaja (Smith), joka päättää laittaa asiat järjestykseen, vaikka siihen sitten tarvittaisiin kirvestä. Elokuva on genreltään komedia.

1.3.1.2 Pirates of the Caribbean – Maailman laidalla

Maailman laidalla on *Pirates of the Caribbean* elokuvatrilogian kolmas osa. Sen pääosissa ovat Johnny Depp, Orlando Bloom, Keira Knightley, Chow Yun-Fat ja Geoffrey Rush. Davy Jonesin loukkuun (tuonelaan) toisessa osassa vangittu Jack Sparrow (Depp) pitää pelastaa, sillä häntä tarvitaan merirosvoneuvoston kokoukseen. Ilman Jackia kokous ei ole lainvoimainen, sillä Jack ei ehtinyt ennen kuolemaansa nimittää itselleen seuraajaa. Itä-Intian kauppalaivasto uhkaa kuitenkin tappaa merirosvot sukupuuttoon, joten merirosvojen on unohdettava vanhat kaunansa ja yhdistettävä voimansa selvitäkseen. Willin (Bloom) ja Elizabethin (Knightley) jo ensimmäisessä *Pirates of the Caribbean* -seikkailuelokuvassa alkanut rakkaustarina jatkuu, mutta kokee monia mutkia Willin isän pelastusyritysten lomassa.

1.3.1.3 Paksuna

Ben (Seth Rogen) on vapaa eikä häntä sido edes työpaikka. Alisonilla (Katherine Heigl) on edessään lupaava ura TV-toimittajana, ja hän on juuri saanut ylennyksen. Kahden täysin erilaisen ihmisen maailma yhtyy kohtalokkaana iltana, jolloin kumpikin heistä ottaa hieman liian paljon alkoholia ja tuloksena Alison tulee raskaaksi. Komediaelokuvassa vastuuta

pakoileva Ben joutuu muuttamaan elämäänsä, kun taas Alison joutuu miettimään, mikä hänelle on tärkeää.

1.4 Tekstittäjien taustoista

Internet-tekstitystoiminnan anonyymiydestä johtuen tarkkoja tietoja siitä, keitä nimimerkkien takana on, ei ole saatavilla. Joitakin yleispiirteitä oli kuitenkin mahdollista selvittää sivustojen pääylläpitäjien avustuksella. DVD-elokuvissa ei myöskään kerrota, kuka elokuvan on tekstittänyt, mutta näidenkin tekstittäjien tietoja oli osittain mahdollista selvittää elokuvien julkaisijan avulla.

1.4.1 Internet-tekstitysten kääntäjät

Divx Finland -sivuston *Mami hoitaa* -elokuvan tekstittäjistä ei ole kovin tarkkoja tietoja. Ikähaarukka sivuston pääylläpitäjä nimimerkki "Otukan" (2008) mukaan oli n. 16–30 vuotta, ja osa tekijöistä oli toiminnassa jo pitkään mukana olleita, kokeneita kääntäjiä. Yksi kääntäjistä oli äidinkieltään virolainen, muut pääylläpitäjän mukaan suomalaisia.

Maailman laidalla -elokuvan Divx Finland -sivuston kääntäjien ikäjakauma oli Internet-tekstittäjien kääntäjäryhmistä suurin. Nuorimmat osallistujat olivat 17-vuotiaita ja vanhimmat yli 40-vuotiaita. Yksi kääntäjistä oli suomalaissyntyinen, mutta liki parikymmentä vuotta Englannissa asunut henkilö. Muut kääntäjät olivat äidinkielenään Suomea puhuvia ja Suomessa pääylläpitäjän tietojen mukaan asuvia. Työelämässään kääntäjät toimivat eri aloilla ja eri tehtävissä.

Divx Finland -sivuston *Paksuna*-elokuvan kääntäjien ikähaarukka puolestaan oli pääylläpitäjä "Otukan" (2006) mukaan samaa luokkaa kuin *Maailman laidalla* -elokuvassa, mutta keskiarvo selvästi alhaisempi. Projektiin osallistui myös monia vasta aloittelevia tai vasta vähän tekstittäneitä kääntäjiä. Oikolukijan "Otukka" (2006) kuitenkin kertoo olleen erittäin kokenut tekstittäjä.

Xvid Subsin kääntäjien ikäjakauma on sivuston ylläpitäjän Toni Kockin (2008) mukaan ollut kaikissa elokuvissa noin 12–40 vuotta, ja mukana on ollut sekä miehiä että naisia. Tarkempia tietoja heidän kääntäjistään ei ole saatavilla. Kockin (2008) tietojen mukaan kaikki kääntäjät olivat äidinkieleltään suomalaisia.

Koska kaikkien ylläesitettyjen kääntäjäryhmien ikäjakauma on verrattain suuri, luonnollisesti myös heidän koulutustaustansa vaihtelee. Osalla on koulutuksena vasta peruskoulu, toisilla lukio ja joillakin jo yliopistotason koulutus. Koulutustausta, kääntäjän äidinkieli ja sitä kautta kielitaito samoin kuin jo kertynyt elämäkokemus ja käänkökokemus puolestaan vaikuttavat väistämättä syntyvään käänköseen.

1.4.2 DVD-tekstittäjät

Hieman yllättäen DVD-tekstityksen tekijöiden selvitys osoittautui *Mami hoitaa* - ja *Paksuna*-elokuvien kohdalla mahdolliseksi tehtäväksi. Lukuisista selvitysyriyksistä huolimatta Nordisk Filmin *Mami hoitaa* -elokuvan DVD-tekstityksen tekijästä on tiedossa vain, että kääntäjä teki töitä Nordisk Filmin käyttämälle tanskalaiselle käänkötoimistolle (Saarela 2006). *Paksuna*-elokuvan todelliseksi kääntäjäksi osoittautui joku muu kuin se, jonka Finnkinon Ulla Leisio (2008) luuli käänköksen tehneen. Kääntäjien koulutuksesta, työkokemuksesta tai äidinkielestä ei näin ollen ole tietoa, muttei myöskään ole syytä olettaa, etteivätkö kääntäjät olisi voineet olla äidinkieleltään suomalaisia.

Maailman laidalla -elokuvan tekstittäjänä puolestaan toimi Tarja Dibaja. Hän on koulutukseltaan tiedottaja, mutta tarkistanut (eli hyväksynyt ja korjannut) elokuvakäänköksiä Disneyllä vuodesta 1996. Dibaja työskentelee tätä nykyä freelance-kääntäjänä ja tekee DVD-käänköksiä, muita Disneyn käänköksiä, kuten pelejä, sekä kasvavassa määrin dubbauskäänköksiä animaatio TV-sarjoihin Suomeen. Tarja Dibaja on suomalainen, mutta asuu tätä nykyä Ranskassa.

Myös DVD-tekstittäjien taustat vaikuttavat luonnollisesti syntyvään käänköseen. Myös sillä, ettei tietoja ole jälkikäteen saatavilla lienee omat vaikutuksensa syntyvään tulokseen. Aihetta käsitellään kuitenkin lisää kappaleessa 6.1.

2. MONIULOTTEISET RUUTUTEKSTIT

Av-medioiden kielellinen merkitys erityisesti normien välittäjänä on Yves Gambierin (2007: 94) mukaan nykyisin yhtä tärkeä kuin aiemmin oli kouluilla ja kirjallisuudella. Varsinkin niiden merkitystä informaalissa oppimisessa on pidetty suurena. Samalla kun katsoja tekstitettyä ohjelmaa katsellessaan saa eräänlaista kielikylypyä, hän ylläpitää lukutaitoaan ja joidenkin tietojen mukaan, jopa parantaa sitä. (Gambier 2007: 95.) Gambier (2007: 95) kuitenkin huomauttaa, ettei missään tutkimuksessa silti ole ainakaan toistaiseksi todistettu suoranaista yhteyttä katsottujen ja luettujen ohjelmien määrän ja lukutaidottomuuden puuttumisen välillä. Suomalaisten vuosikymmeniä sitten tekemällä päätöksellä tekstittää elokuvat ja tv-ohjelmat muualla Euroopassa suosittu dubbauksen sijaan on kuitenkin saattanut olla suurempi vaikutus elämiimme, kuin alun perin varmasti uskallettiin toivoakaan.

Lukemisen tutkija, tietokirjailija Kalevi Kanteleen (2003) mukaan yksi selitys suomalaisten nuorten hyvään Englannin kielen taitoon on se, että täysi-ikäisyyteen mennessä sitä on ehditty kuunnella televisiosta lähes kolmen työvuoden verran. "Yli yhdeksänvuotiaiden nuorten suosituimpien televisio-ohjelmien joukossa on ainoana suomenkielisenä 'Salatut elämät', kaikki muut ovat englanninkielisiä", Kantele kertoo (Kantele 2003).

Kalevi Kantele (2003) uskoo, että kielitaitoa suurempi vaikutus ruututeksteillä on ollut lukutaitoomme. Kansainvälisen oppimistulosten arviointiohjelman PISA:n aineiston mukaan tekstittäväissä maissa 15-vuotiaiden lukutaito on parempi kuin taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n keskiarvo ja dubbaavissa alle sen. Ero on neljännes keskihajonnasta. Kaiken kaikkiaan vaikutus näkyy Suomessa niin, että huonosti lukevia on poikkeuksellisen vähän. (Kantele 2003.) "Vuosina 1990–1993 tehdyssä IEA [International Association for the Evaluation of Educational Achievement] -tutkimuksessa, jossa verrattiin kolmenkymmenen maan koululaisten lukutaitoa, suomalaiset menestyivät erinomaisesti" (Kantele 2003).

Ruututeksteillä on siis moniulotteisia vaikutuksia yhteiskunnan kannalta. Toisaalta tämä ei liene ihmekään, kun ottaa huomioon, kuinka paljon niille päivässä altistutaan. Kristiina Abdallah (2003: 11) valaisee tekstityksien laatua ja digiaikaa käsittelevässä tutkimuksessaan, että keskivertosuomalainen katsoo nykyisin peräti kaksi tuntia 51 minuuttia päivässä televisiota. Sen sijaan sanomalehtien lukemiseen kuluu päivästäme vain 50 minuuttia, kirjojen puoli tuntia ja

aikakausilehtien lukemiseen 25 minuuttia. Kaiken kaikkiaan media vie nykyisin yli yhdeksän tuntia suomalaisen päivästä. (Abdallah 2003: 11.)

Koska suurin osa televisiosta katsotuista ohjelmista on ulkomaalaisia, lähes kolmeen television parissa viettämäämme tuntiin mahtuu myös melkoinen määrä luettavia ruututekstejä. Esko Vertanen (2007: 149) havainnollistaa, että yksinomaan Ylen kanavilla ruututekstejä lähetettiin pari vuotta sitten yli viisimiljoonaa kappaletta. Määrä vastaa keskimäärin sataaviittäkymmentä 600-sivuista romaania. Riitta Jääskeläinen (2007: 117) lisää, että Savonlinnassa kääntämisen opiskelijoiden lukutottumuksista tehdyn pilottikartoituksen mukaan lähes kolmannes päivän kaikista luetuista teksteistä on ruututekstejä. Television parissa vietetty aika ja television merkitys elämässämme selittänee osaltaan myös tarvetta saada tekstityksiä Internetistä sekä aiemmin kerrottuja tekstityksien latausmääriä.

Olipa kyse sitten televisio-ohjelmasta tai DVD-elokuvasta, yksi seikka ei kuitenkaan muutu: ruudun alareunassa vaihtuvat tekstit ovat monivaiheisen työn tulos, joiden aikaansaaminen vaatii tekijältään monien aistien yhdistämistä. Seuraavaksi tarkastellaan hieman lähemmin sitä, mikä tekee hyvän tekstittäjän ja perehdytään siihen, mistä ruuduillamme näkyvät tekstit koostuvat.

2.1 Ruututekstien erityispiirteitä

Yksi ruututekstin erityisominaisuuksista on se, että katsojalla on yhtä aikaa mahdollisuus nähdä ja kuulla sekä lähtöteksti että siitä tehty käännös. Näin, mikäli kielitaito vain riittää, katsoja pystyy yhtä aikaa sekä seuraamaan alkuperäistä puhetta että (halutessaan) kritisoimaan ruudulla juoksevaa käännöstä. Samaan aikaan käännös kuitenkin eroaa lähtötekstistä merkittäväällä tavalla, sillä ruututekstejä tehdessä ainoa merkittävä muutos ei ole vain kielen vaihtuminen toiseksi, vaan myös alun perin puhutun tekstin muuttuminen kirjoitetuksi kieleksi (Gottlieb 1994: 102).

Puhe ja kirjoitettu kieli eroavat toisistaan monella tapaa. Puheessa on muun muassa vääriä alkuja, moniselitteisyyttä, taukoja, keskenjääneitä lauseita, kielioppivirheitä ja saattavatpa ihmiset hyvinkin puhua päällekkäin. Lisäksi puhetta säätelevät erilaiset säännöt kuin kirjoitettua kieltä: Puhe voi olla paljon implisiittisempää kuin kirjoitettu teksti, mutta silti siitä saa selvän, kun taas kirjoitetussa kielessä asia pitää ilmaista paljon tarkemmin. Yksi syy tähän on se, että puheessa merkittävää roolia näyttelee myös ääni, joka kertoo sävyllään ja painotuksellaan, onko

puhuja vihainen, väsynyt, nuhainen, onko kyseessä kysymys, toteamus ja niin edelleen. Kirjoitettu ruututeksti ei tästä syystä itsessään voi tarjota kuin murto-osan siitä informaatiosta, mitä alkuperäinen puhe tarjosi. Saadakseen tietää loputkin sekä käännöksen sanojen todellisen merkityksen katsoja tarvitsee myös elokuvan ääntä. (Gottlieb 1994: 102).

Puheen lisäksi ruututekstissä vaikuttaa kuitenkin myös ruudulla näkyvä kuva. Jo ennen kuin katsoja on kuullut ainuttakaan sanaa tai lukenut ensimmäistäkään ruututekstiä, hän näkee elokuvan alun, jossa tarinaa lähdetään rakentamaan. Kuvan viesti ei kuitenkaan pääty puheen alkuun, vaan kuva, teksti ja puhe elävät elokuvassa rinta rinnan loppuun saakka

Kun kuva ja teksti ovat vierekkäin, kuva tarjoaa aina sellaista tietoa, jota ei ole annettu sanoin. Kuvassa on monenlaisia yksityiskohtia, jotka sijoittavat tarinan aikaan, paikkaan, yhteiskuntaan, kulttuuriin ja niin edelleen. Kun tarinan henkilölle annetaan kuvana tausta, kuten maisema ja koti, henkilöstä kerrotaan paljon sellaista, mitä verbaalisessa tekstissä ei kerrota (Oittinen 2004: 41), ja näin myös kuva osaltaan auttaa tulkitsemaan sanojen todellista merkitystä. Riitta Oittinen (2004: 44) huomauttaa, että aina kuvan ja tekstin kuitenkin tarvitse tukea toisiaan, vaan toisinaan kuva ja sana voivat tarkoituksellisesti myös asettua toisiaan vastaan. Tällöin käy monesti niin, että "ristiriita on niin suuri, ettei lukija enää usko tarinaan, vaan kiinnittää huomiota omaan rooliinsa lukijana ja astuu tarinasta ulos." (Oittinen 2007: 57)

Vastakkainasettelun tulos riippuu tavoitellusta päämäärästä ja valitusta keinosta. Oittinen (2007: 57) kuitenkin huomauttaa, että oikein valittua ristiriitaisuutta kuvan ja tekstin välillä kääntäjä voi hyödyntää esimerkiksi huumorin luomisessa.

Elokuvassa kuvilla ja muilla visuaalisilla elementeillä keinotellaankin monesti tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi. Kuville ja visuaalisille elementeille on usein kuitenkin annettu monenlaisia tehtäviä. Ohjaaja, kuvaaja ja leikkaaja ovat muun muassa vaikuttaneet valinnoillaan siihen, missä ajassa katsoja tulkitsee tarinan tapahtuvan. Kuvalla voi viitata menneeseen tai ennustaa, mitä sitten tulee tapahtumaan. (Oittinen 2007: 57).

Puheen, kuvan ja tekstin lisäksi elokuvan juonen ja tapahtumien tulkintaan vaikuttavat voimakkaasti myös muut elokuvan äänet, jotka kuvan, tekstin ja puheen tavoin tarjoavat katsojalle tietoa useammalla eri tasolla. Elokuvan äänimaailma (kuten myös tv-ohjelman) koostuu siihen nimenomaan valitusta musiikista, taustäänistä (esimerkiksi liikenteen melu, vauvan itku tai juonen kannalta merkityksetön taustapuhe) sekä varsinaisesta juonen kannalta

olennaisesta dialogipuheesta. Jokaisella näistä on merkityksensä eikä yksikään valmiissa lopputuloksessa ole paikalla sattumalta. Aivan kuten kuvakin, ääni voi esimerkiksi luoda jännitystä, sijoittaa tapahtumia tiettyyn aikaan tai luoda huumoria. Se myös välittää olennaista taustatietoa elokuvan henkilöistä. (Oittinen 2007: 58.)

Ruututekstin tulkinta riippuu itse tekstin lisäksi siis sekä kuvasta, äänestä että puheesta, mutta huomioitavaa on, että tehostuskeinoina tai tarinaa eteenpäin vievinä keinoina ja/tai muista syistä mikä tahansa niistä voidaan myös jättää pois tai niitä voidaan korostaa. Koko elokuva tai vain yksittäinen kohta voi painottua täysin kuvalliseen kerrontaan äänellisen ja sanallisen sijaan tai vastaavasti äänelliseen ja sanalliseen kerrontaan ilman, että kuvaa näkyy. (Oittinen 2007: 58.) Riitta Oittinen (2007: 58) huomauttaa, että kääntäjän on tällöin tärkeää miettiä, mitä käytetyllä keinolla halutaan kertoa, ja miten se vaikuttaa juonen etenemiseen.

Äänen, puheen, kuvan ja tekstin vuorovaikutus on kuitenkin haastava kokonaisuus. Varsinkin ruututeksteissä osa tiedosta on pakko jättää tulkinnan varaan tiivistämistarpeen vuoksi (ks. myöhemmin kappale 2.3.1), mutta tulkinnassa on kuitenkin aina omat hankaluutensa. Ääni ja kuvat ovat yhtä moniulotteisia tulkittavia kuin mikä tahansa muukin tulkinnanvarainen asia niin kääntäjälle kuin katsojallekin. Oittinen (2007: 58) toteaa, että yksi äänimaailmankin haasteista on siinä, etteivät kaikki yksittäiset henkilöt, saati kaikki kulttuurit tulkitse ääniä samalla tavalla. Äänet ja niiden muodostaminen ovatkin kuvien tapaan hyvin kulttuurisidonnaisia, ja esimerkiksi eri kulttuureissa muun muassa musiikilla on voi olla erilaisia tehtäviä. (Oittinen 2007:59.) Kääntäjä voi kuitenkin myös osaltaan vaikuttaa siihen, miten katsoja asiat tulkitsee. Vaikka kuvilla ja äänillä onkin suuri merkitys jo itsessään, niiden merkitys muodostuu myös käytetyistä sanoista. Riitta Oittinen (Oittinen 2007: 62) huomauttaa, että sanat vaikuttavat aina siihen, miten katsoja asiat tulkitsee. Mikä tahansa sana ei tästä syystä ruututekstissä ole yhtä hyvä kuin toinen, vaan sanavalintoihin tulisi näin ollen aina kiinnittää sen ansaitsemaa huomiota.

2.1.1 Multimodaalisuus

Vuorovaikutuksen tulkintaa voi tarkastella myös multimodaalisuuden nimissä. Mikko Lehtonen (2007: 37) tiivistää asian niin, että ihmisen synesteettisyyttä eli moniaistisuutta vastaa symbolien ja välitetyn kanssakäymisen maailmassa multimodaalisuudeksi nimetty ilmiö. Kaikki symboliset tekstit ovat multimodaalisia.

Kieli ei koskaan esittäydy ikään kuin sellaisenaan, vaan kohtaamme sen aina jossakin materiaalisessa muodossa. Kun puhumme, emme käytä immateriaalisia sanoja, vaan ääntä, rytmiä ja intonaatioita, joita saattelevat kasvojen ilmeet, eleet ja ruumiin asennot. Kun kirjoitamme tai piirrämme, emme toimi vain kieliopillisesti, vaan myös visuaalisesti, tuottamalla jälkiä käyttämällemme pinnalle. Jos nämä verraten yksinkertaiset muodot ovat multimodaalisia, ovat tietenkin myös eri muotojen yhdistelmät (esimerkiksi audiovisuaaliset tekstit) multimodaalisia. (Lehtonen 2007: 38)

Lehtosen (2007: 39) mukaan eri symbolisissa muodoissa (puhe, kirjoitus, kuva, ääni) on kaksi puolta: materiaaliset merkitsijät ja tietoisuudessamme olevat käsitteet eli merkityt. "Puhe, kirjoitus, kuvat ja musiikki eroavat toisistaan materiaalisten merkitsijöiden tasolla." (2007:39) Keskeinen ero on siinä, missä suhteessa kunkin symbolisen muodon merkitsijät ovat niiden merkittyihin. Sanojen merkitys on sovittu, kun taas kuvat saattavat merkitä merkittyjään sen kautta, että ne tavalla tai toisella muistuttavat niitä; esimerkiksi kissan kuva merkitsee kissaa. (Lehtonen 2007: 39.)

Multimodaalisissa teksteissä, kuten av-käännökset, on siis läsnä yhtäaikaisesti monta merkitsijää (puheen sanat, ääni, kuva, teksti), joista katsoja tuottaa päässään yhden tai useamman eri merkityn. Jos merkitsijät käyvät yhteen, tuloksena on yksi merkitty (yksi tulkinta). Merkityksen tulkinta käy vaikeammaksi vasta, jos merkitsijät ovat ristiriidassa keskenään (vrt. Oittinen ylempänä: kuva ja ääni vastakkain esimerkiksi huumorin luomiskeinona). (Lehtonen 2007: 40.) Tällöin katsoja kuitenkin Lehtosen (2007: 40) mukaan yrittää saada multimodaalisten merkkien kokonaisuudesta jonkin tulkun ja tuottaa eri asioista päättelemällä merkitsijöille yhden merkityksen.

Ymmärtämisen kannalta (tietoisuudessamme olevien merkittyjen kannalta) on siis toissijaista, missä symbolisessa muodossa eri merkitsijät ovat. Merkitsijöiden materiaalisella muodolla on kuitenkin merkitystä, sillä, kuten ylempänä kappaleessa 2.1. Oittinen ja Gambierkin totesivat, kullakin symbolisella muodolla on omat merkitysten tuottamisen mahdollisuutensa ja rajoituksensa: kaikkea mitä tuotetaan puheella, ei voida ilmaista kirjoituksella. (Lehtonen 2007: 40.) Lehtonen (2007: 40) lisää, että symbolisesta muodosta toiseen kääntäessä, kääntäjän on väistämättä lisättävä aineksia, joita "lähtötekstissä" ei ollut, mutta toisaalta väistämättä jätettävä pois ainesta, jonka lähtöteksti kykeni ilmaisemaan mutta jota symbolisen muodon vaihtuessa ei käännökseen vain voida sisällyttää.

Aikaisemmin jo todettiin, että ruututekstin tulkintaan vaikuttavatkin sekä kuva, ääni, puhe ja tehdyt sanavalinnat. Multimodaalisuuden myötä on hyvä kuitenkin huomata, että näiden lisäksi katsoja näkee myös itse ruututekstin ja sen asettelun käytössä olevaan tilaan nähden. Myös tällä on oma vaikutuksensa kokonaistulkintaan.

Ruututekstin sijoittelussa eli sen layoutissa olisi monia vaihtoehtoja aivan kuten muissakin teksteissä. Teksti voisi sijaita esimerkiksi ruudun alareunassa, yläreunassa, keskellä ruutua tai pystysuorina palkkeina kuvan sivuilla, kuten koreankielisissä tekstityksissä (Gambier 2007: 85). Myös tekstin sijoituspaikka on kuitenkin kulttuurisidonnainen, ja Suomessa suositaan tekstin sijoittamista alareunaan (Vertanen 2007: 155). Yleisradion tekstittäjä Esko Vertanen (2007: 155) kertoo, että kun ruututeksti joudutaan hetkellisesti siirtämään ruudun yläreunaan, jotteivät alkuteksteissä ruudun alareunassa mahdollisesti esiintyvät tekijöiden nimet peity, tulos on suomalaisen tapaan tottuneelle vaikeasti seurattava. Vertanen (2007: 154) myös huomauttaa, vaikka helppolukuisuus onkin ensimmäinen kriteeri, repliikin sommittelussa on hyvä pyrkiä myös siihen, että kuva peittyisi mahdollisimman vähän, jolloin katsojan mahdollisuus tulkita myös kuvaa ei esty.

Visuaaliseen vaikutelmaan voidaan kuitenkin vaikuttaa muun muassa niin, että teksti voi olla tasattua molemmista reunoistaan tai vain toisesta reunastaan. Se voi sijaita vasemmassa reunassa, oikeassa reunassa (vaikkakin poikkeuksellisesti) tai vaikka keskellä ruutua. Rivejä voi olla yksi, kaksi, kolme, ja kirjantyyppinä voi olla perinteinen Times New Roman, Arial ja niin edelleen. Kenties helpoiten havaittava merkitys juonen tulkinnan kannalta ruututekstissä layoutilla on kuitenkin silloin, kun teksti kursivoidaan. Katsojalle tämä merkitsee sitä, että ääni kuuluu jostakin toisesta tilasta kuin missä kuvassa näkyvä henkilö on (Hartama 2003: luento).

Kuvan, äänen, layoutin, välimerkkien, sanavalintojen ja itse tekstin yllä kuvattu symbioosi on varteenotettava seikka. Jokainen sen osista auttaa katsojaa muodostamaan oman tulkintansa, eikä kääntäjäkään näin ollen voi jättää mitään niistä huomioimatta. Toisaalta symbioosista on kääntäjälle myös apua: sen turvin hän voi luottaa siihen, ettei kaikkea tarvitse sanoa, vaan katsoja voi asian muutenkin päätellä. Kääntäjän työhön sisältyykin monien valintojen teko. Varsinkin tiivistävässä ruututekstissä hänen pitää osata katsoa, mitkä seikat voidaan jättää muiden aistien varaan ja mitkä pitää sanoa tekstityksessä. Kaikki valinnat eivät ole toisiinsa nähden samanarvoisia, ja kääntäjän tehtävä onkin osata valita niistä oman tavoitteensa kannalta

parhaimmat. Seuraavassa pohditaan sitä, minkälaisia taitoja tai kykyjä työssä vaaditaan, ja sen jälkeen tarkemmin sitä, millä perusteilla valintoihin yleensä päädytään.

2.2 Hyvän tekstittäjän ominaisuuksia

Koko symbioottisen vuorovaikutussuhteen huomioon ottaen tekstittäjän tehtävä alkaakin jo tuntua melkein päliikköisen vaativalta. Miten kukaan yksittäinen ihminen pystyisi kaiken tuon huomioimaan ja silti vielä saamaan aikaiseksi toimivan käännöksen? Hyvältä tekstittäjältä vaaditaankin monenlaista kykyä. Henrik Gottlieb (1994: 101) toteaa vaatimattomasti, että hyvä tekstittäjä tarvitsee tulkin musiikkikorvan, kirjallisuuden kääntäjän tyylijatun, filminleikkaajan visuaalisen tarkkuuden ja kirjan suunnittelijan estetiikan tajun.

Kuvan, sanan ja äänen suhde on kääntäjälle erityisen haastava kokonaisuus. Tekstityypistä huolimatta käännöksissä lähtötekstien epäselvät kohdat usein väkisin hieman selventyvät. Oittinen (2007: 62) selventää tämän johtuvan siitä, että kielten keinot yksinkertaisesti ovat usein niin erilaiset, että kääntäjän on monesti pakko omassa tulkinnassaan tavallaan kaventaa lähtötekstin monitulkintaisuutta. Toisaalta kääntäjä on myös vaarassa ylitulkita asioita saadessaan itse lisävihjeitä kuvista ja äänistä ja täydentäessään tekstissä tarkoituksella olevia aukkoja (ns. hermeneuttiset aukot). Hyvän kääntäjän tulee osata varoa täydentämästä aukkoja, jotka on tarkoitettu jätettävän katsojan tulkittaviksi. Tämä puolestaan on ominaisuus, joka paranee vain kokemuksen myötä. (Oittinen 2007: 62.) Riitta Oittinen (2007: 62) luetteloikin tekstittäjän tärkeimmiksi ominaisuuksiksi sen, että hän osaa tunnistaa, mikä kuvan, äänen ja sanan välinen suhde kulloinkin on ja sen pohjalta päättää, mihin käännöksessään pyrkii ja millaisin keinoin hän päämääräänsä pääsee.

Oittinen (2007: 63) lisää hyvän kääntäjän ominaisuuksiin kuitenkin myös visuaalisen lukutaidon sekä medialukutaidon. Visuaalisen lukutaidon määritelmiä on monia, mutta lukemisen tutkija Richard Sinatra (Sinatra teoksessa Oittinen 2007: 64) jakaa visuaalisen lukutaidon kahtia: Ensimmäisessä varhaislapsuuden vaiheessa lapsi oppii lukemaan ensin kuvia ja sitten vasta sanoja. Silmällä ja visuaalisuudella onkin hänen mukaansa merkittävä tehtävä kieleen kasvamisessa. Toisessa vaiheessa taas osataan jo kommunikoida kuvien avulla, eli kuvia ja kuvallisia esityksiä osataan tulkita ja tuottaa kriittisesti. (Oittinen 2007: 64.) Riitta Oittisen (2007: 63) mukaan medialukutaito puolestaan tarkoittaa muutakin kuin eri aistien osaavaa

käyttöä, ja sen olennaisena osana on "kyky viestiä ja hankkia tietoa eri viestimillä sekä tulkita tekstejä kriittisesti".

Elokuvan (ja kuvakirjan) kääntäjä tarvitsee Oittisen (2007: 64) mukaan kuitenkin erityisen harjaantunutta ja hienovaraista medialukutaitoa. Hänen on osattava kiinnittää huomiota yleisluonteisimpiin (tyyli, aikakausi, kulttuuri) kuin yksityiskohtaisempiinkin seikkoihin (ääniefektit, kuvan, sanan ja äänen keskinäinen vuorovaikutus). Medialukutaitoon kuuluu myös muunlainen taustatuntemus, kuten elokuvaperinteiden, tyylilajien, lajityyppien tuntemus, viittaukset tunnettuihin henkilöihin, asioihin ja tapahtumiin. Medialukutaito kattaa alluusioiden, kuvallisten kokonaisuuksien historiallisuuden hahmottamisen sekä niiden taustalla vaikuttavien valtaprosessien ymmärtämisen. (Oittinen 2007: 64.)

Medialukutaitoa kehitettäessä ei olekaan kyse vain tiettyjen aistien harjaannuttamisesta vaan oman tiedon lisäämisestä. Siihen sisältyy television ja elokuvan visuaalisten keinojen eli niiden ilmaisukielen ymmärtäminen. (Oittinen 2007: 66.) Oittinen (2007: 66) kertoo medialukutaidon liittyvän toisaalta kulttuuriin, mutta toisaalta kyseessä olevan asia, jota voi harjoitella ja opiskella. Harjoituksen myötä kääntäjä oppii näkemään sellaisiakin visuaalisia ja auditiivisia seikkoja elokuvista, jotka hän on aiemmin saattanut sivuttaa ohi menen.

Esko Vertanen (1999: 11) tiivistää, että hyvältä tekstittäjältä vaaditaan samoja ominaisuuksia kuin muilta kääntäjiltä, mutta tekstittäjän työssä osan merkitys korostuu entisestään. Erinomainen äidinkielentaito on tekstittäjälle ehdoton vaatimus, sillä ohjelmat käännetään nimenomaan kotimaisille kielille. Vertanen (1999: 11) mukaan "varsinkin ruututekstittäjältä vaaditaan suurta sanallista nokkeluutta", sillä ahtaissa tiloissa myös sanojen eri vivahteiden merkitys korostuu. Äidinkielentaitoa tarvitaan muun muassa siihen, että sen avulla kääntäjä luo tekstityksen vaatiman tyylin ja tunnelman. Tyyliin ja vivahteiden taju on tekstittäjälle Vertasen mukaan myös välttämätön ominaisuus: "neljäkymmentäluvulla tehtyyn elokuvaan ei panna yhdeksänkymmentäluvun slangia", Vertanen (1999: 11) valistaa. Yllä esitetyn yleissivistyksen ja kulttuurien tuntemuksen (Oittinen) sekä kuvallisen hahmottamiskyvyn (Oittinen ja Gambier) lisäksi hyvän tekstittäjän perusominaisuuksia ovat Esko Vertanen (1999: 11) mukaan myös hyvä lähdekielen taito, terveen järjen käyttötaito juonen analysoimisessa, sopiva lähdekriittisyys sekä riittävä tuotantovälineiden ja -tekniikan tuntemus.

Tekstittäjältä vaaditaan siis monia erilaisia ominaisuuksia, jotta hän pystyy aikaansaamaan toimivan tekstityksen. Onnistuneen tekstityksen syntyä säätelevät kuitenkin myös huomattavasti konkreettisemmat seikat, kuten käytössä olevan teknologian tuomat rajoitteet. Seuraavassa tutustutaan tarkemmin siihen, mitä muita tärkeitä seikkoja kääntäjän tulee pitää mielessään, jotta lopputuloksesta tulisi kaikin puolin toimiva.

2.3 Aika- ja tilarajoitukset

Lahjakkaimmankin tekstittäjän tulkinnan ilmaisua rajoittavat hyvin konkreettisella tasolla televisiotekniikan luomat rajat. Esko Vertasen (2007: 151) mukaan tekstin pitää toisaalta olla riittävän suurta, jotta katsoja pystyy sen vaivattomasti lukemaan, mutta toisaalta se ei saa peittää liikaa kuvaa ja näin estää katsojan mahdollisuutta sen tulkintaan. Yleisradiossa yhdelle riville mahtuu välilyönnit ja -merkit mukaan lukien keskimäärin 33 merkkiä, MTV3:ssa ja Nelosella muutaman merkin enemmän. (Vertanen 2007: 151.) DVD:llä yhdellä riville mahtuu kerralla noin 40–50 merkkiä, mutta DVD-käännöstenkin vaatimukset merkkienkin suhteen vaihtelevat asiakkaiden mukaan (Rönneberg 2003: luento). Havainnollistamisen vuoksi todettakoon, että yhden repliikin eli kerralla ruudulla näkyvän tekstitteen sisältämä asia puheena sanottuna voi hyvinkin sisältää n. 150–250 merkkiä.

Merkkirajoituksen lisäksi kääntäjän työtä rajoittaa aika, sillä Vertasen (2007: 151) mukaan täyspitkän kaksirivisen repliikin on oltava näkyvässä neljästä viiteen sekuntia ja täyspitkän yksirivisen kahdesta kolmeen sekuntia. Repliikin tulee lisäksi olla luettavissa vähintään yksi sekunti, mutta maksimissaan 30 sekuntia. Repliikin ei kuitenkaan käytännössä ole yleensä hyvä olla ruudussa yli kymmentä sekuntia. (Vertanen 2007: 151.) Kolmas repliikin pituutta määräävä tekijä on lukunopeus. Tekstittäjä Marko Hartama (2003: luento) neuvoo, että ruututekstistä pitää saada niin tiivistä, ettei tekstitysohjelmassa oleva lukunopeusmittari näytä punaista. Lukunopeusmittari kertoo, kuinka nopeasti repliikin ehtii lukea. Jos mittari näyttää vihreää tai keltaista, aikaa on riittävästi.

Merkittävimmäksi rajoittavaksi tekijäksi paljastuu siis aika monella eri tasolla. Yllä esitettyjen seikkojen lisäksi aika sanelee sen, milloin ruututeksti ruudussa näkyy. Tekstitteen tulee noudattaa mahdollisimman hyvin puherytmiä eli repliikin pitää tulla ruutuun, kun henkilö avaa suunsa ja poistua, kun asia on sanottu. (Hartama 2003: luento.)

2.3.1 Tekstin tiivistäminen: mitä käännetään?

Käytännössä yllä esitetyt rajoitukset tarkoittavat sitä, ettei kaikkea sanottua voi käänntää. Kääntäjän on osattava valikoida puheesta olennaisin. Vertanen (2007: 152) opastaa, että hyviä poisjätettäviä ovat johdattelevat lauseet, kuten "minusta tuntuu siltä, että" ja "olen sitä mieltä, että". Henkilöiden nimiä ja titteleitä ei myöskään tarvitse joka kerta toistaa, jos katsoja ne jo tietää. Esko Vertanen (2007: 152) myös huomauttaa, että nimien jatkuva toisto on muutoinkin enemmän amerikkalaisen kohteliaan keskustelun ominaisuus, kun taas suomalainen jättää vastaavassa tilanteessa jo luonnostaan nimen toiston vähemmälle.

Tekstiä voi myös tiivistää jättämällä adjektiiviattribuutteja pois, mikäli sekaannuksen vaaraa ei ole. Kuvan, äänen ja muiden ominaisuuksien ansiosta ei myöskään ole tarvetta toistaa sitä, minkä katsoja pystyy omin silminkin toteamaan. Muita karsittavia ovat esimerkiksi paikan- ja ajanmääreet, jos katsoja jo tietää, missä tapahtuma tapahtuu eikä kellonajalla ole juonen kannalta olennaista merkitystä. (Vertanen 2007: 152.) Esko Vertanen (2007: 153) kuitenkin varoittaa riisumasta repliikkiä liian paljaaksi. Ruututeksti edustaa aina jonkun henkilön puhetta, joten jos aikaa ja tilaa riittää, täydentäviä, syvyyttä ja vivahteita tuovia sanoja voi ja kannattaa käyttää. Repliikin paino tulee osata laittaa oikeaan suhteeseen: lyhyestä tokaisusta ei voi muodostaa kaksirivistä repliikkiä, ja toisaalta painokasta puhetta ei voi supistaa lyhyeksi yksiriviseksi. (Vertanen 2007: 153.)

Myös muuta äänimaailmaa voidaan tekstityksen kannalta tiivistää tai jättää pois. Taustaääniä ja lauluja ei usein tarvitse käänntää laisinkaan. Henrik Gottlieb (1994: 107) kuitenkin opastaa, että mikäli kuuluvalla musiikilla on juonen kannalta merkitystä, kuuluupa se sitten taustalla tai elokuvan ainoana äänenä, kääntäjän tulee se käänntää. Merkityksellinen tai ei, laulua ei sen sijaan yleensä käännetä, jos kyseisen jakson päälle osuu myös dialogi. (Gottlieb 1994: 107.)

Tiivistäessä kääntäjän tulee pitää mielessä myös se, että tekstiruudun pitää olla sekä helppolukuinen että helppotajuinen, mistä johtuen virkerakenteiden tulee olla riittävän yksinkertaisia ja lyhyitä. Katsojan tulee pystyä ymmärtämään ne yhdellä vilkaisulla, sillä takaisinpaluumahdollisuutta ei ole. Mikäli virke joudutaan jakamaan useampaan repliikkiin, jokaisen kokonaisuuden tulee muodostaa järkevä kokonaisuus, joka ei ole liian riippuvainen edeltävistä tai tulevista ruuduista. (Ingo 1999: 37.)

Kääntäjä pystyy kuitenkin tiivistämään tekstiä monella eri tavalla. Rune Ingo (1999: 33–52) kertoo, että vaihtoehtoina ovat muun muassa tiivistäminen rakennetasolla, tyylivalinnan avulla, semanttisella tasolla tai pragmaattisella tasolla. Nämä tarkoittavat tiivistetysti kuvattuna seuraavaa:

- Rakennetasolla tiivistäessä voidaan esimerkiksi valita sanoja, joissa kirjaimet vaativat vähemmän tilaa ($m, u, e > i, j, l$), samoin sanan morfologisessa rakenteessa on usein vaihtoehtona pidempi ja lyhyempi vaihtoehto (*perunoitten* > *perunojen*), joista kääntäjä voi valita lyhyemmän. Kääntäjä voi muuttaa myös lauseopillista rakennetta, jolloin kokonainen lause voidaan saada tekstityksessä korvattua esimerkiksi vähemmän tilaa vievällä rakenteella (*Pekka, joka jäi junasta Turussa, oli myöhässä* > *Turussa junasta jäänyt Pekka oli myöhässä.*). Rune Ingo (1999: 44) toteaa myös, että varsinkin passiivin käyttö tekstityksissä on yleistä. Kun persoona jätetään mainitsematta, asia saadaan esitettyä tiiviimmin (*joku on varastanut auton* > *auto on varastettu*).
- Tyyliomuutos on myös yksi keino saada sama asia viemään ruudulla huomattavasti vähemmän tilaa, esimerkiksi *alkoholisti* > *alkkis, deeku*.
- Tekstiä voidaan tiivistää myös semanttisella tasolla, jolloin esimerkiksi nimen voi korvata persoonapronominilla silloin, kun katsoja pystyy kuvastakin päättelemään, kenestä on kyse. Saman asian synonyymi voi myös toisinaan viedä vähemmän tilaa (*huonekalu* > *kaluste*).
- Pragmaattisella tasolla tiivistämisen voi usein toteuttaa suoranaisella poisjättämisellä, sillä kuvan, äänen ja tekstin symbioottisen vuorovaikutussuhteen (ks. kappaleet 2.1 ja 2.1.1) vuoksi tekstittäjä voi esittää asiansa lähtötekstiä implisiittisemmin. Pragmaattinen tiivistäminen sisältää myös asian yleistämisen, kuten tarkkojen numeraalisten lukujen korvaamisen yleisemmillä kuvauksilla, esimerkiksi *vähäinen, suuri, pieni* ja niin edelleen sekä sopeuttamisen (kotouttamisen), kuten *gallona* > *litra*. Ingon (1999: 49) mukaan voimakaskaan pragmaattinen tiivistäminen ei ruututeksteissä kuitenkaan häiritse yhtä pahasti kuin muissa teksteissä juuri kuvan, äänen ja tekstin vuorovaikutuksen ansiosta. Hän kuitenkin huomauttaa, että poisjättämisen tulee olla johdonmukaista eikä poisjättäminen saa aiheuttaa tekstitettäväksi pidettyyn juoneen epäjohdonmukaisuutta esimerkiksi niin, että asia, joka aluksi on jätetty kokonaan pois, pulpahtaa myöhemmin tekstityksessä käsittämättömällä tavalla esille. (Ingo 1999: 49.)

Henrik Gottlieb (1994: 107) huomauttaa, että valitessaan sen, mitä ruututeksteihin käännetään ja mitä jätetään pois, kääntäjä valitsee samalla myös katsojan aseman. Elokuviissa on usein kohtauksia, joissa puhutaan elokuvalla epätyypillistä kieltä, esimerkiksi englanninkielisessä elokuvassa kiinaa tai amerikkalaisissa elokuvissa usein jotakin intiaanikieltä. Mikäli kääntäjä jättää tämän elokuvalla epätyypillisemmän kielen kääntämättä, hän kaventaa katsojan mahdollisuutta tulkita eri henkilöhahmojen persoonallisuuksia sekä vaikuttaa siihen, minkälainen käsitys katsojalle elokuvasta syntyy. Kääntäjän tulee lisäksi pitää huoli siitä, ettei asioita paljasteta repliikeissä (ja ajastuksessa) liian aikaisin, vaan esimerkiksi dramaattisten kysymysten vastaus tulee ilmaantua ruutuun vasta, kun hahmo sen on elokuvassa sanonut. (Gottlieb 1994:110.)

Edellä esitetyistä tiivistämisvaatimuksista ja tavoista voi saada käsityksen, ettei ruututekstissä itse asiassa ole jäljellä enää juuri mitään alkuperäisestä asiasta. On kuitenkin hyvä aina muistaa, että vaikka ruututekstin tekijä jättää tekstistään paljon pois, moni seikka ei varsinaisesti katoa mihinkään. Kuten Vertanen ja Ingo totesivat, hyvä ruututeksti on luotu niin, että katsoja pystyy poisjätetyt kohdat vielä kuvan ja äänen avulla ohjelmasta ymmärtämään. Mikäli nämä poisjätettävät kohdat sen sijaan käännettäisiin myös tekstiin, esimerkiksi teksti- ja ääniraita sisältäisivät turhaan molemmat samoja asioita, ja juuri tämän turhan toisteisuuden kääntäjä pystyy estämään oikein valituilla poisjätöillä (Linde 1995: 18).

2.4 Tekstitteen ulkoasu

Vaikka tekstitteen ulkoasukin vaikuttaa siihen, kuinka katsoja kokonaisuuden tulkitsee (ks. kappale 2.1.1), kääntäjä ei ulkoasuvalinnassakaan voi toimia täysin oman mielensä mukaan. Tekstitteen ulkoasusta päättää pitkälti kääntäjän lisäksi myös toimeksiantaja, joka päättää muun muassa sen, sijoitetaanko teksti keskelle ruutua vai vasempaan reunaan, tasataanko molemmat reunat vai vain vasen reuna ja niin edelleen. Merkintätavat vaihtelevat eri toimijoiden lisäksi eri välineissä, ja näin ollen myös esimerkiksi TV:n käyttämät merkintätavat ovat eri kuin DVD:n. Muutamia vakiintuneita merkintätapoja on kuitenkin olemassa, esimerkiksi:

- *Puhelimesta, televisiosta tms. tuleva puhe kursivoidaan (kun puhujan voidaan olettaa olevan fyysisesti eri tilassa) – samoin kertojan ääni, ajatukset.*
- *Kyltit yms. käännetään ja keskitetään, mikäli niillä on merkitystä tarinan kannalta.*
- *Laulut ja runot kursivoidaan.*

- *Vieraskielinen aines kursivoidaan.*
- *Suora lainaus asetetaan lainausmerkkeihin.*
- *Puhujat merkitään omille riveilleen.*

(Hartama 2003: luento.)

Muillekin tekstitteen ulkoasua koskeville seikoille on omat käyttösuosituksensa eli konventionsa. Mikäli puhuja vaihtuu repliikin aikana, vaihtuminen merkitään välilyönnein erotetulla tavuviivalla (Vertanen 2007: 154). Ihanteellisimmillaan repliikki on vain yksi ajatus, yksi virke tai puhunnos, kysymys ja sen vastaus. Näin se ei kuitenkaan aina voi olla, jolloin asiaa joudutaan jatkamaan useampaan eri repliikkiin. Jos repliikki jaetaan, jatkuminen tulisi ruututekstien konventioiden mukaan ilmaista "-"-viivalla. (Hartama 2003: luento). Toisinaan toimeksiantaja saattaa kuitenkin toivoa, ettei näin tehdä tai että jatkuminen merkitään kolmella pisteellä (...). Pisteiden käytössä on Riitta Jääskeläisen (2007: 122) mukaan ongelmana kuitenkin muun muassa se, että samalla merkinnällä osoitetaan sanottavan asian kesken jääminen, kuten esimerkiksi seuraavassa dialogissa (esimerkki oma):

Äiti: Ajattelin, että menisimme...

Tytär: ..kauppaan. Mennään vain.

Mikäli tekstityksen jatkuminen osoitetaan kolmella pisteellä, katsoja saattaa hetkeksi jäädä ihmettelemään, mitä ohjelmassa oikein on meneillään, jolloin katselunautintoon sekä juonen ymmärtämiseen tulee hetkeksi tauko. (Jääskeläinen 2007: 122.)

Marko Hartama (2003: luento) myös opastaa, ettei jatkettuja repliikkejä ole suositeltavaa laittaa kuin enintään kahdesta kolmeen peräjälkeen. Repliikkijako tulee lisäksi tehdä loogisesta kohdasta, esimerkiksi pää- ja sivulauseen rajalta, kuten (Hartama 2003: luento):

<i>Ei näin...</i>	<i>vaan näin:</i>
<i>Suomen teollisuuden – tuotanto nousi alkuvuo- desta kaksi prosenttia ja – työttömyys taas laski 0,5 prosenttia.</i>	<i>Suomen teollisuuden tuotanto – nousi alkuvuodesta kaksi prosenttia – ja työttömyys taas laski 0,5 prosenttia.</i>

Välimerkkejä ruututextityksissä suositellaan käytettäväksi normaalien välimerkkisääntöjen mukaan. (Hartama 2003: luento.) Tekstin välimerkkien avulla lukija osaa päätellä, milloin tekstissä voi hengähtää ja pitää taukoja. Ne myös kertovat, milloin asia on loppuunkäsitelty ja milloin sen voi vielä odottaa jatkuvan. (Oittinen 2004: 77.)

Ruututextien välimerkkien käytöllä on kuitenkin myös muita vaikutuksia. Esko Vertanen (2007: 155) kertoo, että myös Yleisradion tekstityksissä oli ennen tapana jättää ruututextin lopusta piste pois. Ajatus oli, että katsoja kyllä näkee ilmankin, mihin asia loppuu. Koulujen äidinkielen opettajilta tuli Vertasen (2007: 155) mukaan kuitenkin palautetta, että on vaikea opettaa oppilaille välimerkkien oikeaa käyttöä, kun television ruututexteissäkin sääntöjä rikotaan. Kuten luvussa 2 todettiin, ruututextit ovat eniten luettujen textien joukossa. Vertasen kertoma todellisen elämän esimerkki ruututextien merkityksestä kielen oppimisessa tukeekin jo Kanteleen (2003, ks. luku 2) ja Gambierin (2007, ks. luku 2) väitteitä siitä, että ruututextien laadulla todella on yhteiskunnallista merkitystä. Palautteista oppineena nykyisin myös Yleisradiolla on sääntönä, että pisteet merkitään virkkeen perään, kuten kieliopissa ohjeistetaan (Vertanen 2007: 155).

Tekstityksen on tarkoitus olla tuki, jonka avulla katsoja ymmärtää elokuvan juonen paremmin (Ingo 1999: 47). Yllä esitetyt konventiot eivät ole tuulesta temmattuja tai kääntäjän (tai katsojan) kiusaksi tehtyjä, vaan ne perustuvat osittain esimerkiksi lukunopeuden ja ihmisen työmuistin toiminnasta saatuihin tutkimustietoihin ja osittain alan ammattilaisten kokemukseen siitä, mikä on toimivaa (Jääskeläinen 2007: 120). Niiden noudattaminen on suositeltavaa, sillä, kuten Jääskeläinenkin (2007: 120) huomauttaa, "hyvin laadittu ruututexti on nopeampi lukea ja helpompi ymmärtää, mikä taas tekee katselukokemuksesta antoisamman."

2.5 Käännöstextit ja äidinkieli

Käännösten mukana kieleen tulee runsaasti eriasteisia lainoja, kuten käännöslainoja, vierassanoja, kokonaisia fraaseja sekä myös äänteellisiä, rakenteellisia, tyyllillisiä että lausetason lainoja. Tällä hetkellä yleisin lainojen lähdekieli on englanti. (Lappalainen 2004: 192.) Anglismien käyttöä suomalaisissa ja saksalaisissa nuortenlehdissä tutkinut Doris Kunzelmannin (2004: 6) kertoo, että varsinkin mediaa syytetään liiallisesta anglismien käytöstä. Anglismeja tuodaan suomeen antamaan textille tietynlaista väriä ja sävyä. Väriyksellä tarkoitetaan sitä,

että anglismin avulla tekstiin pyritään luomaan tietynlainen tunnelma, kuten tunne siitä, että lukija olisi alkuperäisessä haastattelutilanteessa eli esimerkiksi tietynlaisen amerikkalaisen tunnelman illuusio. Tunnelman luomisen tavoitteena on välittää siihen liittyvät positiiviset assosiaatiot. Sävyn tuomisella taas viitataan siihen, että anglismi antaa sanalle eri vivahteita ja kenties lisämerkitystä suomalaiseseen vastineeseensa verrattuna. (Kunzelmann 2004: 6.) Kunzelmann (2004: 6) lisää, että anglismeilla voi kuitenkin olla myös sosiolingvistisiä funktioita. Toisin sanoen jokin ryhmä voi anglismien avulla erottautua muista, kuten nuorten kieli aikuisten kielestä.

Uusien lainojen tuominen kieleen tulisi kuitenkin aina tehdä harkiten, sillä vieraat vaikutteet eivät automaattisesti rikastuta tai paranna kieltä. Tarja Teva (2004: 27) huomauttaa, että kriitikittömästi käyttöön otetut vieraat vaikutteet voivat helposti vaikuttaa kieltä köyhdyttävästi. Kääntäjä ei silti toki ole ainoa, joka kielenkäyttöön vaikuttaa: kansalla on siihen itselläänkin suuri vaikutus (Marita Lappalainen 2004: 192). Kielenkäytön ammattilaisena kääntäjällä on kuitenkin eräänlaisen portinvartijan rooli, joka valitsee ja päättää, mitä ja milloin kieleen on tarpeen tuoda. Ammattitaitoisen kääntäjän tulee olla tietoinen roolistaan ja pitää kielitaidostaan hyvää huolta. (Teva 2004: 27.)

Tarja Teva (2004: 27) toteaa, että huolimattomia lainauksia tulee kieleen usein amatöörikäännösten kautta. Esimerkkinä huolimattomasti ja tarpeettomasti kieleen tuoduista lainoista hän käyttää sanontaa "pitkässä juoksussa", englanniksi *in the long run*. Alun perin urheilutoimittajien selostuksissaan kieleen tuoma kuvaus on sittemmin yleistynyt jopa kirjoitettuun kieleen. (Teva 2004: 27.) Tarpeettomaksi ja huolimattomaksi lainan tekee Tevan (2004: 27) mukaan se, että Suomen kielessä olisi jo ollut valmiina omakin samaa tarkoittava sanontansa "pitkällä tähtäimellä", joka monilta muodikkaamman ilmauksen käyttäjiltä saattaa jo unohtua.

Vastaavia sanontoja on toki myös muita, kuten iltapäivälehtienkin pikaisella selauksella voi helposti huomata. Sanonnat "mennä pähkinöiksi" (hän suuttui/kiivastui/oli innoissaan jostakin) tai "mennä banaaneiksi" (sekaisin jostakin olkoon se sitten ilosta, surusta, vihasta ja niin edelleen) esiintyvät suomalaisissakin teksteissä jo varsin usein. Englanniksi *he went nuts* tai *he went bananas* ovatkin tutumpia ilmauksia, mutta Suomessa asiat on aikaisemmin osattu ilmaista toisilla keinoilla.

Sanontojen lisäksi kielistä toisiin kopioituu helposti kuitenkin myös yksittäisiä sanoja ja lauserakenteita. Käännetty kieli ja sen tarkoituksellisesti ja/tai tahattomasti sisältämät käännetyt asenteet saattavat joskus vaikuttaa rajustikin yhteiskuntaan ja jopa muuttaa ja muokata sitä. (Teva 2004: 28.) Tarja Teva (2004: 28) varoittaakin, että kääntäjän tulee aina olla tietoinen paitsi kielestä myös hänellä olevasta vallasta. Käännettyjen tekstien mukana ulottuvillemme tulee usein paljon uusia ajatuksia (Teva 2004: 28).

2.5.1 Ruututekstin kieli

Edellä käsitelty portinvartijarooli koskee kaikkia kääntäjiä, varsinkin tekstittäjiä, mutta turhien lainasanojen varominen ei ole ainoa rajoite, jonka kieli tekstittäjälle asettaa. Ruututekstin kielen tulee lisäksi olla hyvää suomenkieltä, joka on "perusluonteeltaan selkeää ja helppolukuista tekstiä tiivistetyssä paketissa", kuten Riitta Jääskeläinenkin (2007: 124) huomauttaa. Käytännössä helppolukuisuus asettaa muutamia lisäehtoja suomenkielisille valinnoille.

Ruututekstin lähtökohtana tulee pitää neutraalia yleiskieltä. Ruututeksti pyrkii (yleensä) puheen illuusioon, muttei ole puhekieltä. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ns. *mä-*, *sä-*muotoja tule käyttää. (Hartama 2003: luento.) Sen sijaan osittaista puhekielisyyttä, kuten 'me menttiin', voi Marko Hartaman (2003: luento) mukaan varsin hyvin hyödyntää. Väriä tekstiin tulee tuoda pääasiassa sanavalinnoilla, ei niinkään slangilla ja murre sanoilla. Esko Vertanen (2007: 153) kertoo tämän johtuvan siitä, että murretta ja slangia on usein liian vaikea ymmärtää yhdellä vilkaisulla. Esimerkiksi murteilla kirjoitettuja sarjakuvia lukiessa usein huomaa, että tekstiin pitää vielä palata ja lukea sama asia uudestaan, ennen kuin merkitystä välttämättä ymmärtää – jos silloinkaan. Slangin ja murteen käyttö voikin Vertanen (2007: 153) mukaan olla ruututekstissä vain viitteellistä, jottei luettavuus kärsi. "Silloin, kun slangia ja murreilmaisuihin päädytään, niitä täytyy tietenkin käyttää johdonmukaisesti koko ohjelman ajan" (Vertanen 2007: 153).

Kirosanoja käännettäessä on hyvä muistaa, että kirjoitettuna sanojen teho on paljon voimakkaampi kuin sanottuna. "Eri kulttuureissa voimasanat ja loukkaavat ilmaisut ammentavat hyvin erilaisista lähteistä" (Vertanen 2007: 153), ja siksi niiden suomennokset saattavat ruututekstissä korostua tarpeettomasti. Vertanen (2007: 153) kertoo, että tekstittäjiä syytetään usein sanoman vesittämistä. Monesti tilanne kuitenkin on se, että jättämällä pois liialliset voimasanat kääntäjä pystyy ilmaisemaan asian kokonaisena ja vesittämättömänä. Ei myöskään

pidä unohtaa, että katsojalla on apunaan tekstin lisäksi ääni ja kuva. Kääntäjä voikin luottaa siihen, että katsoja pystyy hyvin päättelemään puhujan ilmeestä sekä äänensävyistä, millä karkeuden tasolla asia ilmaistaan. (Vertanen 2007: 153.) Toisaalta Esko Vertanen (2007: 153) taas huomauttaa, ettei kääntäjän turhaan pidä varoa käyttämästä kovaa kieltä silloin, kun sitä selkeästi vaaditaan. "Ensimmäisen maailmansodan taisteluhaidoissa kiroilevat miehet tuskin sanoisivat 'simskatti'" (Vertanen 2007: 153).

2.5.1.1 Kotouttaminen ja vieraannuttaminen

Ruututekstin tekijällä, kuten muillakin kääntäjillä, on myös muita valintoja tehtävään sopivaa kieltä pohtiessaan. Kielenvallinnan yhteydessä on samalla päätettävä, minkä verran mitäkin vieraampaa lähtötekstin osaa voidaan käänöksessä selittää, ja toisaalta minkälaiset seikat voidaan ruutuun laittaa sellaisinaan. Tällaista strategian valintaa kutsutaan kotouttamiseksi (*domestication*) ja vieraannuttamiseksi (*foreignization*). (Kokkola 2007: 206.)

Kotouttaminen on käänösstrategia, jossa teksti pyritään tuomaan lähelle lukijaa korvaamalla lähdetekstin vieraat elementit tutuilla kohdekulttuurisia normeja vastaavilla elementeillä. Merkityksiä pyritään selittämään ja siten lisäämään lukijan mahdollisuutta samastua tekstiin. Kotouttamiselle vastakkainen kääntämisen tapa on vieraannuttaminen. Vieraannutettaessa ei pyritä häivyttämään lähdetekstistä sen vieraita piirteitä ja selittämään merkityksiä lukijalle, vaan vieraita elementtejä voidaan vapaasti tuoda esille ja jopa korostaa käänöksessä. (Kokkola 2007: 206.)

Kääntämisen tutkija Lawrence Venuti (teoksessa Kokkola 2007: 206) on kritisoinut vallitsevia, kotouttamista suosivia kääntämishanteita, joissa hyvä käänös on mahdollisimman läpinäkyvä. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan sitä, että käänös mukautuu kohdekulttuurin normeihin mahdollisimman saumattomasti eikä sisällä lukijaa häiritseviä vieraita elementtejä. Sari Kokkola (2007: 207) kuitenkin huomauttaa, ettei Venutin toivoma vieraannuttava käänösstrategia ota riittävästi huomioon yleisön tarpeita, eikä heidän taustatietonsa (tai sen puutteen) merkitystä. Kokkolan (2007: 208) mukaan vaarana onkin, että vieraannuttavaa strategiaa hyödyntävä käänös aiheuttaa käänöksen vastaanotossa informaatiokatkoksia tai että tekstin ymmärtäminen estyy kokonaan.

Av-käänösten saralla kotouttamisen ja vieraannuttamisen mahdollisuudet ovat muiden tekstien kääntämiseen verrattuna kuitenkin huomattavasti rajallisemmat, sillä, kuten Kokkolakin (2007:

208) huomauttaa, tekstin rinnalla kulkee koko ajan myös kuva ja ääni, josta vieraannuttavia elementtejä ei voi poistaa. Kuvan sanan ja äänen vuorovaikutus voi hänen mukaansa aiheuttaa myös sen, että kotouttavaksi aiotusta käännöksestä tulee liian vieraannuttava. Näin käy esimerkiksi silloin, jos liian pitkälle viedyn kotouttamisratkaisun johdosta kuva, sana ja ääni joutuvat keskenään ristiriitaan, minkä johdosta katsoja pikemminkin vieraantuu katsomistilanteesta. (Kokkola 2007: 208.) Kotouttamisen ja vieraannuttamisen jyrkkä erotus toisistaan on Sari Kokkolan (2007: 208) mukaan myös hieman kyseenalaista, sillä se, mikä yhdelle voi olla kotouttavaa, voikin toiselle katsojalle olla varsin vieraannuttavaa.

Ruudulla näkyvän ruututekstin taustalla piilee siis monen monta eri seikkaa, jotka joko kaikkien seikkojen yhdessä tai pelkästään yksittäisen seikan epäonnistuessa vaikuttavat siihen, kuinka katsoja elokuvan tulkitsee ja minkälainen kokemus hänelle kokonaisuudesta syntyy. Riitta Jääskeläinen (2007: 120) kertoo, että AV-käännösten halpatuonnin taustalla tuntuu toisinaan piilevän sellainen käsitys, että ruututekstit ovat vain epämääräisiä aputekstejä elokuvassa eikä niiden laatuun niin tarvitse panostaa. Koska suurin osa päivittäisestä lukemisestamme koostuu juuri ruututeksteistä, kuten Abdallah ja Jääskeläinenkin (ks. luku 2) totesivat, ja lukemillamme teksteillä on suuri vaikutus moniin eri osa-alueisiin elämässämme (ks. Kantele 2003, luvussa 2 ja Vertanen 2007, kappaleessa 2.4), sitä minkälaista ja minkä laatuista kieltä ruututeksteinä tarjotaan, voi tuskin pitää täysin yhdentekevänä. Seuraavassa tutustutaan hieman tarkemmin siihen, mitä laatu ylittäänsä on ja mitä seikkoja käännöksen, ja varsinkin ruututekstin laadun arvioimisessa tulee huomioida ja millä perusteilla laatua voi yllä jo esitettyjen kohtien lisäksi arvioida.

3. MONISELITTEINEN LAATU

Ennen kuin laatua aletaan arvioida, olisi hyvä määritellä, mitä se on ja mitä sillä tarkoitetaan. Laadun määritelmää pohtiessa huomaa kuitenkin nopeasti, ettei sen määrittelemisen olekaan ihan yksinkertaista.

Laatu- termiä käytetään kuvaamaan esineiden, ihmisten tai prosessien haluttavuutta

(Wikipedia-tietosanakirja 2007).

Kristiina Abdallah (2003: 25) kertoo tekstittämisen laatua ja digiaikaa koskevassa Pro gradu -tutkielmassaan, ettei laadulle yksinkertaisesti ole mitään yksiselitteistä, aina paikkansa pitävää määritelmää. Laatua on aikojen saatossa määritelty ääripäissään joko hyvin kapeasti tai varsin laajasti, ja tehdyt määritelmät ovat aina vaihdelleet määrittelijän omien intressien mukaan (Abdallah 2003: 25). Yllä oleva Wikipediankaan määritelmä ei laadun määrittelemisessä tai arvioinnissa pitkälle auta ja langennee muiden tapaan hyvin laajan laatumääritelmän kategoriaan. Jos laadulle ei ole mitään aina paikkaansa pitävää määritelmää, kuinka me sitten tiedämme, mikä on laadukasta ja mikä ei? Jokainen meistä tietää itsessään kuitenkin asuvan pienen laatukriitikon, joka tunnistaa huonon hyvältä.

Aikojen saatossa arvioinnin apuna on käytetty monia eri perusteita. Petteri Järvinen (teoksessa Abdallah 2003: 27) kertoo, että laadun takeena pidettiin ennen yleisesti muun muassa hintaa ja merkkiä. Kun ostettiin kallista ja tietyn merkkistä, varmistettiin, että saatiin kestävä ja hyvä tuote. Nykyisin kaupallisen määritelmän mukaan laatu kuitenkin tarkoittaa tuotteen kykyä täyttää asiakkaan siihen kohdistamat odotukset. Hinta ja merkki eivät siis enää olekaan pääosassa, vaan laadukas tuote on sellainen, "joka palvelee käyttäjänsä tarpeita siten kuin ostaja on odottanut" (Järvinen teoksessa Abdallah 2003: 27).

Näin ollen kukaan toinen ei voisi sanoa varmasti, mitä laatu kenellekin on, sillä laatu on täysin subjektiivinen kokemus: se, mikä yhdelle on laadukasta, ei ole sitä välttämättä toiselle. On lisäksi huomattava, etteivät samankaan ihmisen laatukriteerit välttämättä aina pysy samanlaisina. Siihen, mitä pidetään laadukkaana, vaikuttavat aika, tilanne ja kulttuuri, joissa laatua arvioidaan, sekä ne odotukset ja vaatimukset, joita sillä hetkellä määrittelyn alaisena olevalle tuotteelle on asetettu. (Abdallah 2003: 27.) Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen arvioi laatua täysin omien kriteeriensä perusteilla.

3.1. Käännöksen laatu

Edellä esitetyn huomioon ottaen onkin mahdollista ja jopa todennäköistä, että se, mitä kääntäjä itse, käännöksen toimeksiantaja tai lopulliset käyttäjät (katsojat) pitävät laadukkaana, eroavat toisistaan suuresti. Edes saman ryhmän sisällä ei ajatella samalla tavalla. Siinä, missä yksittäisten ihmisten laatuksitykset eroavat toisistaan, eivät myöskään kaikki kääntäjät ole yksimielisiä laadun suhteen. Kristiina Abdallahin (artikkelissa Pesonen 2006: 18) mukaan käännösalan sisällä on havaittavissa varsin eriäviä laatuksityksiä. Yhdelle tässä tilanteessa riittävän laadukas ei sitä välttämättä toiselle ole. Jokaisella toimeksiantajalla on myös omat odotuksensa siitä, millainen käännöksen tulee olla, niin ulkonäön kuin laadunkin suhteen (Rönberg 2003: luento).

Laadun määritelmä- ja arviointikriteerejä riittää. Kristiina Abdallah (2003: 24) kertoo, että kääntäjä usein ajattelee laadun olevan oman yhteisönsä normien (kriteereiden) mukaista erinomaisuutta, kun taas toimeksiantaja monesti arvioi ja vertaa laatua työstä maksettuun hintaan. "Nopeus, halpuus ja joustavuus ovat asiakkaan mielestä hyviä laadun kriteereitä, mutta samalla voidaan vaatia, että tuote on erittäin hyvä. Kääntäjä taas tietää, että laadukas käännöstyö vaatii taustatyötä ja useampia työvaiheita. Kun asiakas ei tunne koko työprosessia, ei kääntäjän palkkiovaatimukseenkaan osata suhtautua realistisesti", kertoo Kristiina Abdallah (artikkelissa Pesonen 2006: 18).

Jos pelkkä laadun määrittelemisen näin ollen tuntuu hankalalta, käännöksen laadun arviointi tuntuu vielä monimutkaisemmalta. Marja Jänis (2004: 67) huomauttaa, että käännös on henkistä työtä, inhimillistä toimintaa, jonka tulos on aina ainutkertainen eikä sitä tästäkään syystä yksinkertaisesti voida mitata millään ennalta määritetyillä, joka tilanteeseen sopivilla mittareilla. Miten laadukkaan työn sitten voi erottaa huonolaatuisesta?

3.1.1 Käännöksen laadun arviointi

Edellä esitetystä tiedon valossa käännöksen laatua arvioitaessa tulee siis ennen kaikkea pitää mielessä, ettei mikään ilmiö maailmassa esiinny yksinään, vaan kaikki tapahtumat, taustat ja olosuhteet vaikuttavat toisiinsa. Kuten Riitta Oittinenkin (1995: 9) huomauttaa, kääntämistä sen

enempää kuin muitakaan tapahtumia ei tulisi tarkastella muusta kulttuurista erillään, vaan aina tulee ottaa huomioon, kuka kääntää kenelle mitä, missä ja milloin. Käännökset heijastelevat aina syntytilannettaan ja taustaansa. Pitää myös muistaa, että eri aikoina vallitsevat erilaiset kääntämisen normit, joista kääntäjät haluavat toisinaan pitää kiinni, toisinaan on jopa tarkoituksen mukaista rikkoa niitä (Oittinen 1995: 9).

Kristiina Abdallah (2003: 29) opastaa, että tärkeintä on määritellä laatu jo käännostilanteessa niin selkeästi, että kaikille osapuolille syntyy laadun mittareista sama käsitys. Koska tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena on selvittää Internetistä ladattujen tekstitysten laatua, seuraavassa pohditaan tarkemmin sitä, mistä käännöksen laatukäsitys yleensä syntyy sekä millä perusteilla tämän tutkimuksen ruututekstien laatua arvioidaan

3.1.2 Ruututekstin laadun arviointi

Marja Jäniksen (2004: 67) mukaan meillä jokaisella on sisäinen laatukäsitys, joka saattaa käännostä lukiessa herättää epäilyksen, ettei käännostessä ole kaikki kunnossa. Tuo epäily kyseenalaistaa tällöin käännosteen laadun, vaikka emme millään tavalla tuntisi kääntämisen teorioita tai laadun arviointia. Epäilyksen syntyyn voivat vaikuttaa muun muassa runsaat kielioppi- ja/tai sanastovirheet tai jokin muu kummallisuus, joka ei vastaa sitä, miten kieltä normaalisti käytetään. (Jänis 2004: 67.) "Kummallinen ulkomuoto herättää myös helposti epäilyksiä siitä, ettei käännosteen voi luottaa, ettei se välitä oikein sitä, mitä pitäisi" (Jänis 2004: 67).

Varsinkin katsojat arvioivat laatua usein ekvivalenssin ja samuuden kriteerein. Käännostestä haetaan samoja sanoja ja asioita (jopa lauserakenteita) kuin lähtötekstistä (Abdallah 2003: 29). Kristiina Abdallah (2003: 29) kuitenkin huomauttaa, että ruututekstien osalla tämän kaltaiset mittarit ovat irrelevantteja. Abdallahin kommentti selittyy muun muassa sillä, ettei ruututekstejä perusluoteidensa ja aika- sekä tila rajoitustensa vuoksi yksinkertaisesti voi verrata lähtötekstin kanssa pelkästään ekvivalenssisin kriteerein. Laatua voidaan Abdallahin (2003: 29) mukaan sen sijaan arvioida muun muassa käyttäjäpalautteiden perusteilla, mutta hän muistuttaa, ettei palautteiden vähyys ole tae asiakastytyväisyydestä. Laatua voidaan arvioida myös vertaamalla tuotetta, yritystä tai tekstitystä muihin sitä vastaaviin kilpailijoihin. (Abdallah 2003: 29.)

Helppoin ja yksinkertainen, mutta samalla myös pinnallinen eikä välttämättä täysin totuutta kertova tapa mitata ruututekstin laatua, on metsästää käännoksistä näkyviä virheitä. Tekninen laatu, välimerkit, löytövirheet, epäidiomaattiset ilmaukset, ajastus ja katsojan lukumukavuus vaikuttavatkin väistämättä omalta osaltaan siihen, kuinka laadukkaaksi katsoja ruututekstin kokee. Sisällön laadun arviointi on kuitenkin vaikeampaa juuri laatua koskevan subjektiivisuuden vuoksi. Abdallah (2003: 29) huomauttaa, että erilaisten käännostratkaisujenkin asettaminen paremmuusjärjestykseen on subjektiivista eivätkä kaikki ole tuloksesta välttämättä samaa mieltä.

3.1.2.1 Käännosteoriat sisällön laadun arvioimisessa

Eri asioiden laadun selvittämisen avuksi on kuitenkin luotu erilaisia mittapuita, kriteereitä ja teorioita, joiden avulla vyyhtiä voi alkaa purkaa, asioita verrata toisiinsa ja tätä kautta myös arvioida. Käännoksen laatua arvioidessa myös käännosteorioiden avulla voi selvittää paremmin, miksi käänno on tehty niin kuin se on tehty, ja kääntäjä on päätenyt käyttämiinsä ratkaisuihin. Kun on selvillä kääntäjän tekemien valintojen motiiveista, voi arvioida paremmin niiden onnistuneisuutta ja tätä kautta myös käännoksen laatua.

Monet leipänsä kääntämisellä tienaat alan ammattilaiset pitävät käännosteorioita usein hieman turhina. Suurin osa käännosteorioista on luotu kaunokirjallisuutta silmällä pitäen, ja näin ollen muiden alojen kääntäjät tuntevat usein, ettei teorioista ole heille oikeassa elämässä mitään apua (Chesterman & Wagner 2002: 7). Andrew Chesterman (Chesterman & Wagner 2002: 7) kuitenkin toteaa, että teoriat tarjoavat kääntäjille monia käsitteellisiä työkaluja (*conceptual tools*, käänno oma), joista tietoisena ja joiden avulla kääntäjä voi paremmin ratkaista eteensä tulevia käännoongelmia ja perustella tekemiään valintoja sekä niiden taustalla olevia valintakriteerejä. Käännosteoriat eivät kuitenkaan ole kiveen kirjoitettuja lakeja, ja Emma Wagner (Chesterman & Wagner 2002: 25) toteaaakin, että osaltaan tämä on juuri ongelmana. Kääntäjät tunsivat monesti teorioista olevan itselleen enemmän hyötyä, mikäli ne olisivat nykyistä preskriptiivisempiä, jolloin niiden perusteella voisi selkeämmin perustella esimerkiksi asiakkaalle tehtyjä käännostratkaisuja. (Chesterman & Wagner 2002: 25)

Käännosteorioita on aikojen saatossa syntynyt kuitenkin useampia, ja niiden huomion kohde, eli käännoksen tärkein kriteeri on vaihdellut laajastikin pinnallisemmista näkökulmista

syvällisempiin merkitsijöihin. Yksi seikka on silti pysynyt samana ajasta toiseen. Käännöksen ja lähtötekstin välillä on aina oletettu olevan jonkinlainen keskinäinen vastaavuus eli ekvivalenssi. Andrew Chesterman (1997: 31) kuvaa asiaa seuraavasti: "*a translation is, or must be, equivalent to the source, in some sense at least*", ja lisää, että kaavan $X=Y$ on pidettävä paikkaansa edes jossakin suhteessa.

Ekvivalenssin käsite on kuitenkin moniulotteinen, ja siitä, missä suhteessa ja missä mielessä käännöksen ja lähtötekstin tulee vastata toisiaan, on syntynyt monta eri mielipidettä. Chesterman (1997: 32) huomauttaa, ettei täydellistä vastaavuutta ole voitu osoittaa semanttisella, tyylillisellä, tekstuaalisella eikä pragmaattisella tasolla: "*No two meanings are ever quite the same, and no two styles or situations or even functions either*" (Chesterman 1997: 32).

Pelkän oman tuttavapiirin perusteella voi helposti usein päätellä, että käännöstiedettä tuntemattomalle henkilölle käännöksen laadun mittarina toimii edelleen pitkälti semanttinen ekvivalenssi ja vasta hieman valistuneemmilla jossakin määrin myös formaalinen, dynaaminen ja funktionaalinen ekvivalenssi. Vaikka nämä käsitteet sisältyvät käännöstieteen kannalta tärkeisiin, mutta nykyisin jo jokseenkin rajoittuneina pidettyihin käännösteorioihin (lukuun ottamatta tietystä määrin funktionaalista ekvivalenssia), näitä teorioita tai niiden sisältöä ei tässä tutkimuksessa katsota tarpeelliseksi selvittää tämän tarkemmin. Tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta tärkeimmäksi katsotaan nykyisinkin eniten vallalla oleva käännösteoria, Skoposteoria

Skoposteorian mukaan kääntäminen on yksi toiminnan muoto, ja kaikella toiminnalla, myös kääntämisellä, on jokin tarkoitus. Tiivistetysti Skoposteoria tarkoittaa sitä, että kääntämisessä tärkeintä on kiinnittää huomiota käännöksen tarkoitukseen, sen funktioon. Keinot, joilla käännös toteutetaan, valitaan myös käännöksen skopoksen eli käännöksen funktion mukaan. Näin käännöksen ei tarvitse olla ekvivalentti, kunhan se on hyvä. (Vehmas-Lehto 1999: 91–92.)

"Hyvän käännöksen käsitteelle taas on olennaista, että käännös pystyy toteuttamaan oman/omat funktionsa" (Vehmas-Lehto 1999: 92). Skoposteorian mukaan käännöksen skopos voi tilanteesta riippuen olla melkein mikä vain, mutta käännös on tehtävä tietoisesti ja johdonmukaisesti jonkin tulotekstiä koskevan periaatteen mukaan (Vehmas-Lehto 1999: 92).

Käytännön työssä käännöksen skopos on usein se, joka on ilmaistu toimeksiannossa ja jota kääntäjä itse modifioi tarpeen mukaan. Jos toimeksiantajien antamat ohjeet ovat riittämättömät eikä hän ilmaise tarpeeksi selvästi, mitä hän haluaa, kääntäjä pääättelee käännöksen skopoksen

itse. Inkeri Vehmas-Lehto (1999: 96) kuitenkin huomauttaa, että käännöksen funktion merkityksen korostamisella ja ekvivalenssin vaatimuksesta luopumisella ei kuitenkaan Skoposteoriassakaan tarkoiteta sitä, että suhde lähtötekstiin olisi mielivaltainen. (Vehmas-Lehto 1999: 96.) Teoria sisältääkin lojaaliuden käsitteen, jonka mukaan "käännös on sidoksissa kahtaalle, lähtö- ja tulotilanteeseen, ja myös vastuussa kahteen suuntaan, sekä lähtötekstin lähettäjälle että käännöksen vastaanottajalle". (Vehmas-Lehto 1999: 96) Käännöksen lukijalle ei näin olleen saa antaa väärää käsitystä käännöksen suhteesta lähtötekstiin eikä lukijaa saa pettää.

Arvioidaanpa ruututekstin laatua sitten sen pinnallisimmilta ominaisuuksilta tai sisällön laadukkuuden kannalta, Henrik Gottlieb (1994: 106) muistuttaa, että kolmen semioottisesti vaikuttavan tekijän (kuva, ääni ja tekstitys) synteesiä ei koskaan tulisi arvioida toisistaan erotettuina. Sen enempää kuva, ääni kuin tekstityskään ei anna todellista, oikeaa merkitystään, mikäli jokin niistä (tai kaikki kolme) on erotettu toisistaan. Gottlieb (1994: 106) opastaakin, että tekstitysten laatua arvioitaessa huomiota tulee kiinnittää siihen, miten tekstitetty elokuva (tai ohjelma) kokonaisuudessaan vastaa ja välittää alkuperäisen elokuvan semanttista muotoa.

3.1.3 Katsojan vastuu ja tulkinta

Elokuvan tulkinta on kuitenkin monen eri asian summa, kuten kappaleissa 2.1. ja 2.1.1 todettiin. Kääntäjä pystyy tekstillään vain osittain vaikuttamaan siihen, miten katsoja esimerkiksi elokuvan musiikin ja kuvan tulkitsee, mutta kuitenkin myös ne vaikuttavat siihen, minkälainen kokonaistulkinta elokuvasta syntyy. Katsoja päättää myös itse, pitääkö elokuvasta vai katsooko koko elokuvan olevan huonolaatuinen. Vaikkei kokonaistulkinta olekaan täysin kääntäjän vallassa, hyvätkin ruututekstit saattavat mieltä katsojan mielessä huonommiksi, mikäli koko elokuvasta ei pidetty. (Abdallah 2003: 23.)

Siinä missä Kristiina Abdallah (ks. Abdallah 2003, kappaleessa 3.1) huomautti aikaisemmin, että kääntäjäryhmien sisällä on eriäviä laatukäsityksiä, eivät katsojatkaan ole tämän asian suhteen täysin homogeeninen ryhmä. Myös katsojilla on erilaisia laatukriteerejä, -odotuksia ja taustoja. "[S]e, miten katsoja tuntee esitettävän genren, hänen kuvanlukutaitonsa, alkuperäisen dialogin tuntemus ja se, kuinka tuttu ohjelman aihe on, vaikuttavat ohjelman ymmärtämiseen ja siten myös siihen, kuinka laadukkaaksi kokonaisuus mielletään" (Abdallah 2003: 23). Elokuvien ruututeksteillä ei kuitenkaan edes yritetä täyttää yksittäisen katsojan laatukriteereitä, vaan ne

suunnataan pääsääntöisesti massamarkkinoille. Näin ollen kaikkien katsojien yksittäisiä laatuvaatimuksia ei millään voida täyttää. (Abdallah 2003: 23.)

4. TEKSTITYSPROJEKTIN TAUSTAA

Divx Finland sivuston entinen pääylläpitäjä nimimerkki "mstr" (2005) kertoo, että suomennusprojekti käynnistyy sivustolla käyneiden toivomuksesta. Mikäli suomentamiseen löytyy tarpeeksi osallistujia, esimerkiksi 10 kääntäjää, kun käännettävänä on 1 000 riviä tekstiä, projekti käynnistyy ja suomennus alkaa. Internet-kääntäjillä ei yleensä ole käytössä elokuvan varsinaista käsikirjoitusta, vaan käsikirjoituksena käytetään elokuvan englanninkielisiä tekstityksiä. Mstr (2005) kertoo, että useimmiten ulkomailla julkaistussa DVD-versiossa on englanninkieliset tekstit. Mikäli näin ei ole, joku muu on voinut tehdä ne siihen, ja jos ei ole, Internetissä on myös sivustoja, joilta niitä saa ladattua samoin kuin suomenkielisiä tekstityksiäkin. Englanninkielisiä tekstejä kutsutaan pohjiksi tai lähdeteksteiksi. (Mstr 2005.)

Kun kaikki kymmenen kääntäjää ovat palauttaneet tekstinsä, valitaan oikolukija. Xvid Subs -sivuston (nykyinen Leffahullut.fi) ylläpitäjä Toni Kock (2008) huomauttaa, että oikolukijaksi valitaan yleensä kokenut suomentaja. Hänen tehtävänsä on antaa työlle viimeinen silaus eli yhtenäistää teksti ja korjata ajastukset, kielioppivirheet ja virheelliset suomennokset sekä muut mahdollisesti korjausta tarvitsevat seikat (Kock 2008). Käännösaikataulu Xvid Subsilla oli yleensä noin seitsemän päivää, mutta Toni Kock (2008) huomauttaa, että siitä saatettiin usein ainakin Xvid Subsilla hieman luistaa.

Tutkimukseen valittujen sivustojen antamat ohjeistukset ruututekstien tekoa ja kriteereitä koskien ovat kaikkien luettavissa kultakin sivustolta. Sivustojen antamat ohjeistukset eivät kuitenkaan eroa yleisistä jo aikaisemmin käsitellyistä ruututekstikonventioista (ks. kappale 2.1). Kielenä pyritään käyttämään kirjakieltä, slangia ja murteita käytetään vain tapauskohtaisesti sopimuksen mukaan. Huomattavaa kuitenkin on, kuten liitteenä 4 olevasta Xvid Subsin *Paksuna*-elokuvan kääntäjän Agnus Fungus -nimimerkin saamasta palautteesta käy ilmi, ettei myöskään *mentiin*-, *tehtiin*-tyylinen puhekielisyys tavoittelemiseksi käytetty passivointi ole toivottavaa. Sen sijaan ainakin Xvid Subs opasti kääntäjiään suosimaan *menemme*-, *teimme*-kaltaisia muotoja. Pilkkuja, pisteitä ja välimerkkejä sen sijaan pyritään molemmilla sivustoilla käyttämään normaalien kielioppisääntöjen mukaisesti.

Ainoa todellinen ero ruututekstikonventioiden ja Internet-tekstitysten välillä on se, ettei Internet-tekstityksissä käytetä kursivointia laisinkaan, vaikka tilanne sitä normaalisääntöjen mukaan vaatisikin. Divx Finland -sivuston kääntäjän ohjeissa kuitenkin nimenomaan opastetaan, ettei kääntäjä saa laittaa tekstiinsä mitään merkkejä, jotka saavat aikaan tekstin kursivoinnin. Tämän selitetään johtuvan siitä, etteivät kaikki toisto-ohjelmat tue kyseisiä erikoismerkkejä, jolloin tekstitys ei niissä näkyisi oikein. Valinnan takana on siis täysin käytännön syy. Seuraavassa tutustutaan hieman tarkemmin siihen, minkälaisia projekteja tutkitut tekstitykset olivat ja minkälaisella kokoonpanoilla ne tuotettiin.

4.1 Internet-käännösprojektin alkujuurilla

Divx Finland -sivuston nykyisen (2008) pääylläpitäjä nimimerkki "Otukan" (2008) mukaan *Pirates of the Caribbean - Maailman laidalla* -elokuva tehtiin sisäpiiriprojektina, eli kaikki kääntäjät olivat sellaisia, jotka ovat suomentaneet sivustolle jo ennestään paljon ja olivat vähintään Sisäpiiri-tasoisia käyttäjiä (Sisäpiiriläinen tai Mentori) tai ylläpidon jäseniä (Ylläpitäjät, Moderaattorit ja Developerit). Aikataulu oli nopea: 26. toukokuuta eli vain kolme päivää elokuvan maailman ensi-illan jälkeen oli jo tiedossa, mihin kuvaversioon tekstitykset tehdään, ja jo sitä ennen mukaan ilmoittautuneille oli jaettu n. 10 minuutin osat elokuvasta käännettäväksi. Otukka (2008) kertoo, että suomennoksen apuna oli käytettävissä ainoastaan heikohko Internetistä ladattavissa oleva käsikirjoitusversio. Tästä johtuen työ tehtiin pääosin korvakuulolla. Noin 1,5 vuorokautta kuvaversioon selviämisen jälkeen kaikki osat olivat valmiina. Yksittäisellä kääntäjällä kesti käännöksensä teko tunnista muutamaan tuntiin sen mukaan, kuinka hankala kohta hänellä oli käännettävänä. Vaikeimpia kohtia selviteltiin yhdessä IRC-kanavalla. Kun oikoluku oli suoritettu, kaksi henkilöä katsoi valmiin tekstityksen läpi. Tekstitykset on jaettu kahdelle CD:lle, joten molemmilla oli yhden CD-levyn verran (noin puolet elokuvasta) elokuvaa ja tekstejä katsottavanaan. Tällä tavalla pahimmat viat pyrittiin karsimaan pois tekstistä jo ennen sen julkaisemista. (Otukka 2008.)

Paksuna-elokuvan käännösprojekti kesti Divx Finland -sivuston ylläpitäjä Otukan (2008) mukaan hieman yli kuukauden ja sen suomentamisen apuna olivat englanninkieliset tekstitykset. *Mami hoitaa* -elokuvan käännöstyö on puolestaan kestänyt noin kuukauden verran ja myös sen

apuna ovat olleet englanninkieliset pohjatekstit. Yksittäinen kääntäjä on käyttänyt suomentamiseen aikaa päivästä noin viikkoon. (Otukka 2008.)

Xvid Subsin *Maailman laidalla* -elokuvan suomentajaporukka koostui myös vain kokeneista suomentajista, eli työ tehtiin niin kutsuttuna *vip-projektina*. Suomennos tehtiin sivuston ylläpitäjä Toni Kockin (2008) mukaan todella huonon kuvaversioiden avulla ja korvakuulolla. Työ kesti yhteensä muutaman päivän.

Mami hoitaa -elokuvan tekstitykset puolestaan tehtiin englanninkielisten tekstien avulla, jotka jaettiin yhdeksään samansuuruiseen osaan. Kock (2008) kertoo, että jokainen suomentaja hoiti oman osansa ja ajasti tekstit kohdilleen, jos siihen oli tarvetta. Oikolukija korjasi virheet, yhdisti tekstit sekä yhtenäisti sisällön. Kockin (2008) mukaan *Mami hoitaa* -projekti alkoi 15.3.2006 klo 17.04 ja valmistui 27.3.2006 klo 17.56, eli tekstien teko kesti 12 päivää. *Paksuna* -elokuva suomentamassa taas oli poikkeuksellisen suuri määrä suomentajia, yhteensä 19 kääntäjää. Pohjina käytettiin englanninkielisiä tekstityksiä. Työ aloitettiin 16.9.2007 klo 23.34, ja projekti valmistui 19.10. klo 05.41. (Kock 2008.) Tämän elokuvan käännöstyö kesti näin ollen hieman reilun kuukauden.

4.2 Internet-kääntämisen motiivit

Sivustojen toiminta ei tuota rahaa, eikä kukaan saa toiminnastaan rahallista korvausta, vaan sekä kääntäjät että ylläpitäjät työskentelevät ilmaiseksi harrastuspohjalta. Divx Finlandin aikaisempi ylläpitäjä "mstr" (2005) kertoi, että maksuja toiminnasta kertyy vuosittain noin 150–180 euroa, jotka jäävät ylläpitäjien hoidettaviksi. Keskustelupalstalla olleen kyselyn mukaan kysymykseen "miksi suomennat?" tuli seuraavanlaisia vastauksia:

- Suomentaminen on kivaa: 55 ääntä (18,64 % kaikista vastauksista)
- Ei minulla ole muutakaan tekemistä: 9 ääntä (3,05 % kaikista vastauksista)
- Haluan oppia paremmin kieliä: 72 ääntä (24,41 % kaikista vastauksista)
- Haluan saada tekstitykset heti: 17 ääntä (5,76 % kaikista vastauksista)
- Muiden huviksi ja hyödyksi: 30 (10,17 % kaikista vastauksista)
- En tiedä: 21 ääntä (7,12 % kaikista vastauksista)
- Kaikkia yllä olevista: 91 ääntä (30,85 % kaikista vastauksista)

"Mstr:n" (2005) mukaan käännöstyöhön osallistumalla tekstitykset on mahdollista saada itselle käyttöön muita nopeammin. Yleensä kun tekstitykset ovat valmiit ja oikoluettu, ne julkaistaan sivustolla vasta noin kaksi viikkoa myöhemmin, mutta projektiin osallistuessaan tekstitykset on mahdollista saada jo aiemmin. Mstr (2005) kuitenkin uskoo, että suurin syy lienee tulosten mukaisesti kielitaidon parantaminen, ja hänen mukaansa työssä yhdistyvätkin sekä huvi että hyöty.

Xvid Subs -sivuston ylläpitäjä Toni Kock (2008) puolestaan kertoi, että myös monen heille käännöksiä tehneen ilmoitettuna motiivina oli kielitaidon parantaminen. Motiivi kuitenkin joutui tulikokeeseen, kun sivusto lopetti laittomasti ladattavissa olevien (ns. *ware*-elokuvien) elokuvien tekstittämisen. Kock (2008) kertoo, että kääntäjät, jotka suomensivat vain suomentamisen ilosta, ovat edelleen toiminnassa mukana. Niin sanottujen *ware*-elokuvien vuoksi suomentavat sen sijaan lähtivät muille sivustoille jatkamaan hommiaan. Kock (2008) tarkentaakin, että suurin osa sivuston entisistä kääntäjistä katosi muutoksen myötä, vaikka toki uusia suomentajia ilmoittautuu nykyiseen joukkoon mukaan koko ajan.

4.3 Oppia palautteen kautta

Molempien sivustojen Internet-tekstittäjät saavat työstään myös palautetta. Oikolukija antaa palautteen kääntäjille, mutta muut voivat puolestaan antaa palautetta oikolukijalle. Otukan (2008) mukaan palaute annetaan yleensä jo karenssiaikana (ennen tekstitysten julkaisua), ja palautteen antajina toimivat Sisäpiiriläiset tai muut, jotka ovat saaneet tekstitykset heti. Kock (2008) huomauttaa, että opastamisen ja palautteenannon on tarkoitus tapahtua hyvässä hengessä, jotta kaikki voivat tulla paremmiksi kääntäjiksi. Annetun palautteen esimerkki on liitteenä 4.

Vaikka Internet-kääntäjäksi pääseekin kuka tahansa halukas, kummallakin sivustolla toimii ylläpitäjien nimimerkki Otukan (2008) ja Toni Kockin (2008) mukaan sama periaate, etteivät ihan aloittelijat välttämättä pääse kaikkiin projekteihin, vaan hankalammat työt jätetään kokeneemmille tekijöille. Divx Finlandin pääylläpitäjä "Otukka" (2008) kertoo, että aloitteleville on lisäksi tarjolla erityisiä harjoitusprojekteja, joissa he saavat palautetta jo keskeneräisestä työstä. Sisäpiiri-tasoisille ja sitä ylemmille palautteen antaminen on vapaaehtoista. Divx Finlandilla palaute annetaan julkisesti projektiketjussa, ja se kopioidaan käyttäjän profiilissa olevaan CV:seen.

Divx Finlandilla aikaisempi työ voi vaikuttaa eri tavoin. Otukka (2008) kertoo, että huolimattomasta oikolukujäljestä on asetettu oikolukukieltoon tai rajoitettu mahdollisuutta osallistua projekteihin. Toistuvista palauttamatta jättämisistä seuraa kääntäjälle osallistumiskielto. Otukka (2008) myös huomauttaa, että mikäli suomentajan havaitaan kopioineen tekstinsä jostain muualta, seurauksena on välittömästi käyttäjätunnuksen *bannaus* (käyttöoikeuden poistaminen) sivustolta muutamaksi kuukaudeksi. Jos suomentaja kuitenkin huomaa, ettei hän osaa tehdä työtä, ja ilmoittaa siitä oma-aloitteisesti heti, siitä ei tule hänelle seuraamuksia. (Otukka 2008.)

Xvid Subsilla ei Toni Kockin (2008) mukaan taas varsinaisia sanktioita ollut käytössä, mutta hyvää laatua tekevät pääsivät heti sivuston vip-ryhmään. Tämä tarkoitti sitä, että he saivat tekstitykset heti niiden valmistuttua ja heillä oli oma foorumialueensa, jonne muut eivät päässeet.

4.4 DVD-tekstittäjän työstä

Riitta Jääskeläinen (2007: 118) kertoo, että AV-käännösosalalle on muodostumassa jonkinlainen poliittinen aikapommi, sillä tällä hetkellä AV-kääntämisen luonteesta ja vaativuudesta piittaamattomat tuotanto- ja levitysyhtiöt yrittävät päästä työstä mahdollisimman halvalla, jolloin esimerkiksi yhteen tarkoitukseen, kuten teatterilevitykseen, tehty käännös pyritään hyödyntämään toisessa tarkoituksessa (DVD-levitys). Jääskeläinen (2007: 118) kertoo ongelman syntyvän siitä, että molempia näistä säätelevät varsin erilaiset säännöt ja reunaehdot, joita ei näin ollen oteta huomioon.

Tietyille markkina-alueille tehdään usein myös niin sanotut ykkös- ja kakkoskäännökset, jossa valmiiksi ajastetun ykköskäännöksen pohjalta tehdään kakkoskäännökset muille kielille. Tämä on pitkälti kustannuskysymys, sillä kakkoskäännöksistä maksetaan kääntäjälle vähemmän. (Jääskeläinen 2007: 199.) Riitta Jääskeläinen (2007: 119) huomauttaa, että pulaan joudutaan varsinkin silloin, kun ykköskäännöksen perusteella päätetään elokuvan repliikkien ajastus ja repliikkijako. Eri kielten sanat voivat olla hyvinkin eripituisia ja erilaisia, jolloin samat ajastukset ja repliikkijaot eri kielten välillä eivät yksinkertaisesti toimi.

Kääntäjän työtä hankaloitetaan myös muilla keinoin, kuten mahdottomilla aikatauluvaatimuksilla. Työ halutaan usein valmiiksi mahdollisimman pian, mieluiten eilen. Marko Hartama (2007: 199) kertoo, että DVD-käännösten tekeminen alkaa nykyään aina vain varhaisemmassa vaiheessa, jopa ennen ensi-iltaelokuvan filmiversion käännöstä. "Onkin mahdollista, että DVD on pian elokuvan käännösversioiden ensimmäinen porras, josta käännöstä sitten muokataan kuhunkin välineeseen" (Hartama 2007: 199).

Maailman laidalla -elokuvan kääntäjä Tarja Dibaijankin (2008) mukaan käännökset tehdään aina tiukalla aikataululla. "Aikaa on riittävästi, muttei juhlallisesti", Dibaija (2008) kuvaa. Apuna on aina sekä englanninkielinen teksti ja kuva. Dibaija kuitenkin huomauttaa, että teksti on ihmisen tekemä, eli siinä voi olla väärinkultuja kohtia tai väärälle puhujalle ajateltuja repliikkejä. Kuva on piratismisyistä pilattu erilaisilla raidoilla tai se on mustavalkoinen ja rakeinen, ettei se väärin käsiin joutuessaan päätyisi markkinoille. Ääniraita sen sijaan Dibaijankin kokemusten mukaan on DVD-tekstittäjillä yleensä hyvä.

4.4.1 Tutkimuksessa mukana olleista DVD-teksteistä

Koska muiden kuin *Maailman laidalla* -elokuvan tekstittäjää ei saatu selville, työn taustoista ja siihen vaikuttaneista seikoista, ei ole varmuutta. Tarja Dibaija (2008) kertoi kuitenkin muutamia seikkoja, oman *Maailman laidalla* -elokuvan käännöksensä synnystä.

Toimeksiantaja ei asettanut käännökselle tiukkoja vaatimuksia, mutta elokuvan ollessa jatko-osa edellisten osien tuntemus on tarpeen. Aikaisempia käännöksiä ei kuitenkaan toimitettu Dibaijalle valmiina, vaan hän hankki ja tutustui niihin itse. Terminologian tuli myös noudatella edellisten osien tyyliä, eli esimerkiksi nimiä ei saanut muuttaa. Meriterminologian käytöstä oli aiemmin saatu positiivista palautetta, joten sen valinta ja käyttö tuntui kolmannessakin osassa Dibaijasta luonnolliselta valinnalta. *Maailman laidalla* -elokuva tehtiin käännösohjelmalla, ja se oli valmiiksi ajastettu. (Dibaija 2008.)

4.5 Tutkimuksessa noudatetut arviointiperustelut

Tekstityksen laatua arvioidaan tässä niiden omien tavoitteidensa täyttymisen kannalta siltä osin kuin niiden tavoitteet ovat tiedossa tai ne ovat oletettavissa. DVD-tekstittäjien tekijöistä, heidän työtään todellisuudessa rajoittaneista seikoista, olosuhteista, saatikka heidän oikeista tavoitteistaan ei ole täyttä varmuutta, mutta käännöksen oletetaan tässä pyrkivän noudattamaan yleisiä ruututekstin ohjeita mahdollisimman tarkasti. Internet-tekstittäjien omana tavoitteena oli ruututekstikonventioiden noudattamisen lisäksi myös mahdollisimman hyvä Suomen kielen kieliopin mukaisen kirjakielen noudattaminen, ja tästä syystä heidän tuotoksiaan arvioidaan myös tältä näkökannalta.

Kaikkien tutkittujen tekstitysten skopoksen oletetaan olleen elokuvan juonen välittyminen mahdollisimman oikeana. Ei ole syytä olettaa, että tahallinen juonen merkityksen muunnos tai vain suomenkielisissä tekstityksissä esiintyvät ristiriidat kuvan, äänen ja juonen kanssa olisivat olleet kenenkään kääntäjän todellisena tarkoituksena. Mikäli näitä esiintyy, niiden oletetaan olevan epätoivottuja ja täten laatuvirheitä.

Tutkitut ruututekstit elokuvineen katsottiin sekä yksistään, täysin omina kokonaisuuksinaan että yksi elokuva kerrallaan yhtä aikaa DVD-tekstin kanssa. Seuraavassa on esitetty pääpiirteittäin, millaisia havaintoja tekstityksistä tehtiin.

5. SAMAN ELOKUVAN KAHDET TEKSTITYKSET

Tutkimuksen kohteena olleet tekstitykset olivat kaikki omalaatuisiaan, selkeästi eri kääntäjien tuottamia. Minkäänlaista toiselta kopiointia tai suoraa *rippausta* ei ollut havaittavissa. Tekstit erosivat toisistaan sekä valitun kielen, tyylin että sisällön osalta, mutta myös käännösmenetelmät ja valinta, mitä ylipäättänsä käännetään, erosi selkeästi kaikkien tutkittujen tekstitysten keskuudessa. Yleensä ottaen Internet-tekstitykset erosivat alkuperäisestä puhutuista repliikeistä tavalla tai toisella virallisia tekstityksiä enemmän, joskin toisinaan ne osuivat asian ytimeen myös paremmin kuin DVD-version suomennos.

Ajastukset olivat kaikissa elokuvaversioissa lähestulkoon kunnossa. Internet-tekstitysten ajastuksia olisi joissakin kohdissa voinut vielä hieman hioa, koska toisinaan repliikki saattoi

jäädä hiukan liian kauaksi aikaa ruutuun laahaamaan ja toisinaan vastaavasti tulla hieman liian aikaisin näkyviin. Pienet heitot eivät kuitenkaan haitanneet katselua ja yleensä ottaen ajastukset olivat varsin käyttökelpoisia sellaisinaan kuin ne olivat tarjolla. Muutamassa kohdassa repliikin ruutuun jääminen häiritsi katselua, mutta kyse ei niinkään ollut ajastuksesta, vaan yleisestä repliikkijaosta, jota kuitenkin käsitellään tarkemmin kappaleessa 5.4.

Seuraavassa tarkastellaan tämän tutkimuksen kannalta merkittävimpiä eroavaisuuksia lähemmin. Käännöspoikkeamien vertailupohjana käytetään Juha Leskisen (2002: luento) käyttämiä käännöspoikkeamanimityksiä.

5.1. Asiavirheet

Asiavirheeksi luokiteltavassa eroavaisuudessa elokuvan puhutussa tekstissä sekä ruudulta luettavissa olleessa tekstissä ilmenee jonkinasteinen merkitystä muuttava poikkeama. Poikkeama oli ns. avovirhe, jossa viestin vääristymä johtuu usein kääntäjän tulkintavirheestä (Leskinen 2002: luento). Vakavimmillaan eroavaisuus johti koko asian merkityksen täydelliseen muutokseen, kun taas vähäpätöisimmässä tapauksessa kyseisen virheen voisi ajatella johtuvan huolimattomuudesta, eikä sen merkitys kokonaisuuden, juonen tai tapahtuman ymmärtämisen kannalta ollut niin suuri. Vähäpätöisempikin eroavaisuus luokitellaan tässä kuitenkin eräänlaiseksi virheeksi, sillä kyseisissä kohdissa tekstitys veti huomion pois itse elokuvasta ja häiritsi sinällään juonen seuraamista.

Asiavirheet jaotellaan kahteen eri luokkaan juuri vakavuutensa perusteella. Ensimmäiseksi käsitellään niitä, joissa merkitys yksinkertaisesti muuttuu aivan toiseksi, jäljempänä tarkastellaan niitä, jotka puheen perusteella olisivat voineet pitää paikkaansa, mutta kuvan ja/tai äänen perusteella olivat epäloogisia ja osoittautuivat näin virheellisiksi.

Elokuvittain asiavirheitä esiintyi tutkituissa tekstityksissä seuraavasti:

ELOKUVA	Xvid Subs	Divx Finland	DVD-tekstitys ³
Mami hoitaa	12	7	1 (N)
Maailman laidalla	14	16	4 (B)
Paksuna	15	7	7 (U)

³ Suluissa julkaisija. Lyhenteet: N: Oy Nordisk Film Ab, B: Buena Vista Home Entertainment, U: Universal Pictures Finland Oy

5.1.1. Täydellinen merkityksen muutos

Täydellinen merkityksen muutos käänöksessä luokitellaan tässä tutkimuksessa tyypiltään vakavimpaan virheluokkaan Skoposteorian perusteella. Skoposteorian sisältämän lojaaliuden käsitteen mukaan käänöksen vastaanottajaa ei saa pettää: käänöksen lukijalle ei saa antaa väärää käsitystä käänöksen suhteesta lähtötekstiin (Vehmas-Lehto 1999: 96). Näin ollen täydellisiä merkityksen muutoksia ei saisi käänöksestä löytyä.

Kaikkia elokuvista löytyneitä käänöskukkasia ei tässä tutkimuksessa voida tuoda esille tilanpuutteen vuoksi, mutta muutamia esimerkkeihin syvennyttään seuraavassa kuitenkin hiukan lähemmin.

5.1.1.1 Res ipsa loquitor eli Boone ja LeFragio

Pahimmat asiavirheet pistivät silmään siksi, ettei niillä ollut elokuvassa mitään sijaa. Niille ei löytynyt taustatietoa jo tunnetusta juonesta eikä mikään sen hetkinen ruudussa oleva selittänyt katsojan hämmästyksiä siitä, mistä on kyse. Nämä virheet olivat yleensä täysin "hatusta vedettyjä" keksintöjä, kääntäjän täydellistä asian ymmärtämättömyyttä. Muutamia esimerkkejä näistä käy ilmi esimerkistä 1.

Esimerkki 1.

Lähtöteksti	Xvid Subs	Divx Finland	DVD-tekstititys (B)
Can we infact believe that she is anything other than a woman scorned like which fury Hell hath no? We cannot. Res ipsa loquitor, tabula naufragio we are left with but one option.	Voimmeko teeskennellä hänen olevan muuta - kuin helvetin riivaama nainen? Emme voi. Kun Kalypton vapauttaminen ei käy Boonelle ja LeFragiolle, - jäljelle jää vain yksi vaihtoehto.	Voimmeko teeskennellä, että hän on jotain muuta kuin vihaa täynnä oleva nainen? Emme voi. Jos se ei ole kannattavaa Boonelle ja LeFragiolle, - meillä on vain yksi vaihtoehto.	Voimmeko uskoa muuta kuin että hän on pilkattu nainen, jonka raivo on kuin helvetti? Emme voi. Meillä on vain yksi vaihtoehto.
- King? - If the Brethren Court. Courtesy of Jack.	-Kuningas? -Merirosvoneuvoston kuningas, kiitos Jackin.	-Avain? -Veljeskunnan. Jackin suosiollisella avustuksella.	Kuningas? Brethrenin oikeuden. Kiitos Jackin.

Jotkin asiavirheitä sisältäneistä käännöksistä olisivat sinänsä sopineet juoneen tai sen hetkiseen ruutukuvaan. Nämä kohdat pistävät silmään vain katsojalle, joka ymmärtää sekä puheen että lukee tekstin. Kieltä ymmärtämättömälle katsojalle tekstit varmasti olisivat menneet täydestä, vaikka ne eivät paikkaansa pidäkään. Kohta, jossa merkitys on muuttunut, on merkitty esimerkissä 2 harmaalla, ja DVD-tekstitysten tekijä on ilmaistu suluissa repliikin perässä.

Esimerkki 2.

Lähtöteksti	Xvid Subs	Divx Finland	DVD-tekstitys.
Two dismembered bodies, Rosemary.	Kaksi tuntematonta ruumista, Rosemary.	Kaksi silvottua ruumista, Rosemary.	Kaksi silvottua ruumista, Rosemary. (N)
And then he dappled.	Ja sitten hän petti.	Hän ei ollut kiinnostunut minusta oikeasti.	Ja sitten hän astui kuvaan. (N)
Oh, for fuck's sake, it's a time share.	Herran pieksut. Se on lomaosake.	Voi helvetti se on ajanhukkaa.	Joku pirun loma-asunto, tietysti. (N)
This afternoon.	Tänä aamuna.	Iltapäivällä.	Iltapäivällä. (N)
Could I just have some good old-fashioned vengeful wrath that might smack the little fucker dead.	Emmekö voisi saada vanhan kipinän takaisin, joka täräyttää aivot pihalle.	Eikö löytyisi kiveä iskemään sitä pikkupaskiaista kuoliaaksi?	Eikö vanha kunnon Herran viha - voisi tappaa tuota rakkia? (N)
Sorry, I was waving.	Olen lämpiämässä.	Minä vilkuttelin. Voi ei.	Anteeksi. Keskityn vilkuttamaan. (N)
Did you just get pink cupcakes or yellow cupcakes?	Haitko sinä vaaleanpunaisia vai keltaisia lautasliinoja?	Haitko vaaleanpunaisia vai keltaisia pikkuleipiä?	Ostitko pinkkejä vai keltaisia leivoksia? (U)
Maybe have her point it out for us on the globe?	Laitamme hänet näyttämään sen sijainnin karttapallolta?	Ehkä panna hänet näyttämään se karttapallolta?	Hän voisi selittää tilanteen maapallolle? (U)
No-one has the balls to sit them down and say: "Hey just cut the shit!"	Kellään ei ole munaa kehottaa heitä lopettamaan uransa.	Kellään ei ole pokkaa sanoa heille: "Lopettakaa!"	Kukaan ei uskalla sanoa heille: "Lopetetaan paskanjauhaminen." (U)
We need prisoners to interrogate .	Tarvitsemme vankeja kuulusteltaviksi.	Tarvitsemme vankeja kuulusteltaviksi, -	Tarvitsemme vankeja neuvotteluaseeksi. (B)
There is more to you than meets the eye, isn't there. And the eye does not go wanting.	Sinussa on enemmän kuin päälle päin näkyy. Ja silmätkään eivät jää ilman katsottavaa.	Sinussa on muutakin kuin ulkokuori. Eikä ulkokuoressakaan moittimista ole.	Sinussa on enemmän kuin miltä päällisin puolin näyttää. Loppu saa minun puolestani jäädä piiloon. (B)
They'll cover our escape and meet us at Shipwreck Cove.	He auttavat meitä pakenemaan ja vievät meidät Shipwreck Coveen.		Auttaa meidät pakoon, ja tapaamme Haaksirikkolahdessa. (B)
Doldrum, sir, has the entire crew on the hedge.	Melankolia saa koko miehistön tyytymättömäksi.	Kerroin heille. Koko miehistö on varpaillaan.	Tyven vaikuttaa koko miehistöön. (B)
- You've told me nothing.		-Et ole kertonut mitään.	-Et ole sanonut mitään.

- The Brethren Court, not I.		-Veljeskunta valehteli sinulle.	-Brethrenin oikeus, en minä. (B)
As he who issued summons, I convene this, the Fourth Brethren Court.	Kokouksen kutsujana, julistan tämän neljännen - merirosvoneuvoston kokouksen avatuksi.	Koska olette noudattaneet kutsua, - aloitan tämän neljännen veljeskunnan kokouksen.	Kokouksen koollekutsujana - julistan alkaneeksi neljännen Brethrenin oikeuden. (B)
Granted it tends to list to port, and has been, on occasion, known to frighten young women. But I promise you, you will not be disappointed.	Myönnettäköön, että se on hieman vinossa ja se on pelottanut nuoria naisia, - Mutta lupaan teille, ettette pety.	Huolehdittavieni satamien määrä pelottaa joskus nuoria naisia. Lupaan kuitenkin, ettette varmasti pety.	Eihän se seiso enää ihan suorassa - ja on se joskus pelästyttänyt muutaman likan. Mutta lupaan, että ette tule pettymään. (B)

5.1.1.2 Lähtökielen vaikeus: idiomaattiset sanonnat ja slang-ilmaukset

Eri kielissä sanat eivät aina vastaa täysin toisiaan eivätkä samankaan kielen sisällä samat sanat tarkoita joka asiayhteydessä samoja asioita. Merkityserot voivat johtua kielenulkoisista seikoista, mutta sen takana voivat olla myös kielensisäiset syyt. Gottlieb (1994: 108) selventää, että tyypillisiä esimerkkejä tällaisista ilmauksista ovat idiomit, joiden merkitystä ei voida päätellä ilmauksen pelkkien elementtien (sanojen) perusteella. Idiomaattisia ilmauksia esiintyy kaikissa tekstityypeissä, mutta varsinkin slangissa. Tällaiset ilmaukset ovat kääntäjälle hankalia, mikäli sanonta ei ole hänelle tuttu, sillä pelkkä sanojen kääntäminen ei usein auta ymmärtämään asiaa. Ongelmallisia lähtötekstin idiomaattisia ilmauksia on tarkasteltu esimerkissä 3.

Esimerkki 3.

Lähtöteksti	Xvid Subs	Divx Finland	DVD-tekstitykset
Odds bodkins!	Hitto	Se on valtava	Jumalan pyssyt (B)
I'm gonna have to pop a fucking cap into your ass.	Minun täytyy listiä sinut.	Minun täytyy työntää taksii perseeseesi.	Ammun sinua surkeaan perseeseesi. (U)
- You're so money that you don't even know how much money you have. - You're money, baby! You're money!	Olet niin rahoissasi, ettet edes tiedä, paljonko sinulla on. - Sinä olet rahoissasi!	Olet huipputyppi! Itse olet huippu! Sinä olet paras!	Olet niin cooli, ettet tajua, paljonko sinulla on rahaa. Olet cooli! Olet cooli! (U)
- Did I disturb you and Walter? - Chance would be a fine thing.	-Häiritsinkö sinua ja Walteria? -Vaihtelu virkistää.	-Häiritsinkö sinua ja Walteria? -Mitäpä tuosta.	-Häiritsinkö sinua ja Walteria? -Turha toivo.
-(I don't think he should know anything. Right, Grace?) -Mum's the word, dear. Mum's the word.	-Vai mitä, Grace? -Äiti päättää, kulta.	-Vai mitä, Grace? -Äitisi päättää sen, kultaseni.	-vai mitä, Grace? -Ei todellakaan.

Well, I'm sure Walter will have a quiet word with Cynthia Martin.	Olen varma, että Walterill on vähäsanainen Cynthia Martinin kanssa.		Walter ottaa varmasti Cynthia Martinin puhutteluun.
---	---	--	---

5.2 Tekstitysten kielenhuolto

Juha Leskisen (2002: luento) mukaan käännosten tavoitteena on tekstuaalinen aitous ja luontevuus. Käännöksen tulee, jos ei toisin nimenomaan ole mainittu, noudattaa kohdekielisen tekstin konventioita. Koska tässä tapauksessa kaikki tekstittäjät pyrkivät omien ohjeidensa mukaan noudattamaan Suomen kielen tämänhetkisiä kielioppisääntöjä mahdollisimman tarkasti, käännöksiä tarkasteltiin myös kieliopillisten seikkojen kannalta.

On varmaa, että tutkittaviin teksteihin kiinnitettiin enemmän huomiota ja niitä tarkasteltiin huomattavasti kriittisemmin, kuin tavallinen katsoja tekstityksiä tarkastelee ohjelmaa katsoessaan. Koska tutkimustilanne haluttiin kuitenkin säilyttää mahdollisimman aitona myös tältä osin, eikä pääpainoa haluttu asettaa vain pilkun viilaamiselle, kieliopillisiin seikkoihin puututtiin vasta silloin, kun ne häiritsevästi ja riittävän usein vetivät ruudulta liikaa huomiota itseensä. Näin olleen kaikkia tekstityksissä piileviä kielioppipoikkeamia ei välttämättä ole huomioitu, vaan seuraavassa tarkastellaan tutkittujen tekstitysten kieliopillisiä seikkoja lähinnä yleiskatsauksena jokaisen tekstittäjän kokonaistuotoksesta.

5.2.1 Pilkun paikka

Kaikki tutkitut tekstitykset pyrkivät omien ohjeidensa mukaan noudattamaan Suomen kielen välimerkkisääntöjä. Välimerkkisäännöt eivät kuitenkaan aina ole aivan suoraviivaisia, ja toisinaan varsinkin pilkun paikkaa joutuu itse kukin miettimään kahdesti. Pirkko Leino (2006: 160) toteaaakin, että siinä, mitä Suomen kielen välimerkkeihin tulee ”vain ani harvat luonnonlahjakkuudet, jos hekään, pystyvät edes tyydyttävään suoritukseen vaistonvaraisesti pelkän korvan perusteella.” Tutkituissa tekstityksissä pilkunpaikanmääritys oli kuitenkin toisilta tekstittäjiltä onnistunut huomattavasti paremmin kuin toisilta.

Kaikilla tekstittäjillä puuttui tai oli liikaa pilkkuja jokaista tutkittua elokuvaa kohti. Pilkkujen paikalleen osumisessa oli kuitenkin havaittavissa selkeä ero Internet-tekstitysten ja virallisten

DVD-tekstitysten välillä. Ensimmäisenä tutkitussa *Mami hoitaa* -elokuvassa kaikki tekstittäjät olivat saaneet pilkut parhaiten kohdilleen, ja huomio kiinnittyi vain muutama satunnaiseen pilkun puuttumiseen. Satunnainen pilkun puuttuminen ei kuitenkaan häirinnyt katselua tai ymmärtämistä.

Toisena tutkitussa *Maailman laidalla* -elokuvassa pilkut alkoivat Xvid Subsin teksteissä jo puuttua siinä määrin, että ne vetivät liikaa huomiota itseensä. Pilkku puuttui tai oli liikaa vähintään 20:ssä eri kohdassa, ja katse alkoi siirtyä itse elokuvasta tekstin välimerkkien käyttöön tai sen puutteeseen.

Paksuna-elokuva oli tutkituista elokuvista viimeinen, ja se lienee saanut tästä syystä myös välimerkkien käytön osalta kaikkein tarkimman tarkastelun osakseen. Xvid Subsilla pilkku puuttui tai oli liikaa *Paksuna*-elokuvassa yhteensä noin 70 eri kohdassa, Divx Finlandilla katselu häiriintyi 22:ssä kohdassa, kun taas Universal Picturesin DVD-teksteissä pilkunpaikka kiinnitti huomiota vain kahdessa kohdassa.

Yleisimmässä välimerkkivirheessä pilkku puuttui tai oli liikaa saman virkkeen eri lauseiden välissä, kuten esimerkissä 4 on esitetty.

Esimerkki 4.

Xvid Subs	Divx Finland	DVD
En oikein tiedä mitä rakkaus on.	Hän tarjosi minulle tilanteen ja menin lukkoon.	Koska Debbie on kiusankappale, ja Pete on mahtava kaveri. (U)
Lapsenvahtini suuttuu aina kun tulemme kotiin vasta puolenyön jälkeen.	Kyllä haluan, enkä sano sitä lasten kuullen.	Odotamme kunnes olemme rinnakkain. (B)
Minulla on monia asioita joita olen halunnut kertoa sinulle.	En tiennyt, miten käsitellä tätä enkä halua menettää työtäni.	Oletko niitä, jotka huomaavat odottavansa vasta kun istuvat pöntöllä, ja lapsi tulee?
Muutoin kaikki tietäisivät missä se on.	Tutkitaan ensin vähän, ja katsotaan miten käy.	Valvoin koko yön ja mietin että jos saamme vain yhden mahdollisuuden onneen elämässä kenenkään ei pitäisi kuolla löytämättä sitä. (N)

Leskinen (2002: luento) nimeää käännosten piilopoikkeamien syiksi mm. lähtökielen rakenteiden ja tekstikonventioiden interferenssin, mikä vaikuttanee kääntäjän käännošnäkemykseen. Interferenssiä oli havaittavissa myös tutkittujen tekstitysten välimerkkien käytössä, kuten seuraavista Xvid Subsilta peräisin olevista esimerkeistä käy ilmi:

Koska, joku päivä voimme olla ystäviä. (vrt. engl.: *'Cause... maybe someday we could be friends.*)

Laskujeni mukaan, noin kahdeksannella kuulla. (vrt. engl.: *From my count, you're right around eight months.*)

Xvid Subsilla ilmeni ongelmia myös lauseenvastikkeiden käytössä. Pirkko Leino (2006: 146) selventää lauseenvastikkeen määrittävän hallitsevaa sivulausetta samalla tavoin kuin vastaava sivulause. "Se ei kuitenkaan ole lause, eikä sitä esimerkiksi eroteta pilkulla hallitsevasta lauseesta paitsi niissä harvoissa tapauksissa, joissa ymmärrettävyys erottamista vaatii." (Leino 2006:146). Muutamia esimerkkejä ongelmallisista kohdista ovat seuraavat:

*Joka kymmenes vuosi hän voi tulla rantaan, ollakseen todellisen rakkautensa kanssa*⁴.

*Minut tapettuasi*⁵, saapuisit Coveen, josta löytäisit valloittamattoman linnakkeen, joka pystyisi kestäämään vuosia piiritystä.

5.2.2 Yhdysmerkki

Pirkko Leino (2006: 196–197) toteaa yhdysmerkin käytöstä mm. seuraavaa:

- *Yhdysmerkkiä käytetään, kun jompikumpi osa on erisnimi.*
- *Niissä tapauksissa, joissa alussa oleva määriteosa on usean sanan mittainen, yhdysmerkin edelle jätetään sanaväli.*
- *Yhdysmerkkiä käytetään yhdysosien välissä, kun alkuosa loppuu samaan vokaaliin, jolla jälkiosa alkaa. Konsonanttien välissä yhdysmerkkiä ei käytetä.*

Divx Finlandilla sekä DVD-tekstittäjillä nämä olivat kunnossa, mutta Xvid Subsilla yhdysmerkkien käytössä oli parantamisen varaa. Muutamia näistä kohdista on kuvattu esimerkissä 5.

⁴ Finaalinen lauseenvastike vastaa *jotta*- tai *että*-lausetta (Ikola 1986: 168)

⁵ Temporaalirakenne vastaa aikaa ilmaisevaa *kun*-lausetta (Leino 2006: 148)

Esimerkki 5.

Xvid Subs	Korjaus:
Transamerica -elokuva	<i>Transamerica</i> -elokuva
Lance eno	Lance-setä (<i>uncle</i> ennemmin setä, kun kyse ei ole edes sukulaisesta eikä todellakaan äidin veljestä.)
Internetsivuston	Internet-sivuston
harjoitus-sessiosta	harjoitussessiosta (parempi: harjoituskerta)
Panda Express ja Yoshinoya Beef Bowl pikaruokaketjut	Panda Express- ja Yoshinoya Beef Bowl -pikaruokaketjut

5.2.3 Lainasanojen oikeinkirjoitus

Varsinkin elokuvakäännöksissä lainasanojen vastaantulo on väistämätöntä. Elokuvan päähenkilöiden tai tapahtumapaikkojen nimiä suomennetaan vain harvoin, ja tekstittäjä joutuukin usein pohtimaan, kuinka lainasanoja taivutetaan ja niihin liitetään päätteitä. Lainasanat jaetaan Leinon (2006: 203–204) mukaan sitaattilainoihin ja erityislainoihin. Tässä tutkimuksessa vastaan tulleet lainasanat vastaavat sitaattilainoja.

Sitaattilainojen päätteen määräytymisestä Pirkko Leino (2006: 211) opastaa seuraavasti: "Sitaattilainat pyritään ääntämään alkukielen mukaan. Suomalaiset taivutuspäätteet liitetään sanan ääntöasuun." Päätteen määräytymisen kannalta tulee kiinnittää huomiota siihen, onko kyseessä takavokaali a, o tai u, vai etuvokaalit ä, ö (ja y). Pääte määräytyy viimeisen tällaisen vokaalin mukaan. Leino (2006: 211) jatkaa: "Yleensä pääte merkitään ilman heittomerkkiä. Heittomerkki tarvitaan välttämättä vain silloin, kun sanan lopussa kirjoitettaessa näkyy konsonantti mutta äännettäessä kuuluu vokaali."

Mikäli sanassa on vain vokaaleja e ja i, pääte on etuvokaalinen (-ssä). Jos sanassa on takavokaaleja, pääte voi olla joko etuvokaalinen (-ssä) tai takavokaalinen (-ssa). Joillakin Suomen sijamuodoilla on kaksi eri päätettä. Oikean päätteen valinta määräytyy vokaalisuuden lisäksi myös muiden kyseistä päätettä koskevien ohjeiden perusteella. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin syytä tarkastella vain partitiivin päätteen valintaa. Se, valitaanko partitiivista -a/-ä- vai -ta/-tä-pääte, riippuu Pirkko Leinon (2006: 56) mukaan siitä, mihin sana loppuu. "Jos yksikön partitiivi a- tai ä-päätteisenä loppuisi kolmeen peräkkäiseen vokaaliin, käytetään yleensä -ta- tai -tä-päätettä" (Leino 2006: 56).

Elokuville vastaan tulleita ongelmallisia sitaattilainoja on käsitelty esimerkissä 6.

Esimerkki 6.

Lähtöteksti	Xvid Subs	Divx Finland	DVD-tekstitys	Oikea ratkaisu
Rent	Rentiä	Rentia	Rentiä (U)	Rentiä, syy: äännettäessä ['rent], jossa vain vokaali e.
Greenday	Greendaytä	Greendayta	Greendaytä (U)	Greendaytä, syy: äännettäessä ['gri:ndeɪ] jossa vain vokaaleja i ja e.
Debbie (partitiivi)	Debbieta/Debbietä	Debbietä	Debbieä	Molemmat sekä Debbietä että Debbieä. Syy: äännettäessä ['debbi] vain vokaaleja e ja i. -tä/-ä-valinta taas hieman maun mukaan riippuen siitä, kuinka pitkänä viimeinen i-vokaali ääntyy.
Black Crowes (genetiivi)	Black Crowes'n	Black Crowesin	Black Crowesien	Oikea muoto: Crowesin. Syy: Äännettäessä päättyy konsonanttiin s, mistä johtuen ennen genetiiviä ei käytetä heittomerkkiä. Englanninkielisissä tuotenimissä ja toiminimissä on usein lopussa joko monikon s tai genetiivin heittomerkki ja s. Kun tällaista nimeä taivutetaan suomenkielisessä lauseessa, se käsitetään nimen perusmuodoksi ja sitä kohdellaan yksiköllisen muodon tapaan. ⁶
Jack Sparrow	Jack Sparrowia Sparrowin/Sparrown Sparrowilla	Jack Sparrow'ta Sparrow'n Sparrow'lla	Jack Sparrow'ta Sparrow'n Sparrow'lla	Äännettäessä ['spærəʊ] päättyy vokaaliin, joka muistuttaa lähinnä u:ta. Partitiivi: Sparrow'ta

⁶ Lähde: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (www.kotus.fi).

				Genetiivi: Sparrow'n Adessiivi: Sparrow'lla
--	--	--	--	--

Eniten taivutusvirheitä esiintyi Xvid Subsilla, toiseksi eniten Divx Finlandilla ja vähiten DVD-versioissa. Divx Finlandillakin suurin osa lainasanoista oli kuitenkin oikein taivutettu.

5.2.4 Kielen idiomaattisuus

Gottlieb (1994: 111) neuvoo, että luontevaa käännoästä miettiessään kääntäjän olisi hyvä pohtia, sanoisimmeko me tässä tilanteessa oikeasti näin ja miten elävässä elämässä oikeasti kutsumme kuvassa näkemiämme kohteita ja tapahtumia. Käännöksen tulee olla uskollinen lähtötekstille, mutta käyttää kuitenkin aitoa, idiomaattista kieltä.

Piilopoikkeamia oli havaittavissa kuitenkin myös tutkittujen tekstitysten Suomen kielen käytössä. Yleensä ottaen DVD-tekstitysten kieli oli idiomaattisempaa kuin Internet-tekstitysten, joskin tämä vaihteli jonkin verran eri elokuvien välillä. On myös huomattava, että jotkin valinnat molemmilla Internet-tekstittäjillä olivat osuvampia kuin vastaavassa DVD-versiossa. Kaiken kaikkiaan eniten epäidiomaattisuutta oli jälleen havaittavissa Xvid Subsin tekstityksissä, joissa muun muassa tämä-pronominin käyttöä sekä "se olen minä" - ja "se on niin kuin pelkäsimme" -tyyppisiä ratkaisuja olisi voinut hioa pidemmälle. Idiomaattisempi vastaus edellä mainitussa kohdassa (puhelin keskustelun aloitus) olisi ollut vaikka niinkin tavallinen kuin "minä täällä" tai perinteinen "Martti täällä hei"-tyyppinen ratkaisu. Vastaavasti "se on niin kuin pelkäsimme" -kohta oli paljon idiomaattisempi Nordisk Filmin valinnalla "juuri kuten pelkäsimmekin".

Esimerkissä 7 on esitetty muutamia esimerkkejä kohdista, joista lähtökielen interferenssi on aistittavissa. Parannusehdotuksena DVD-tekstityksen versio.

Esimerkki 7.

Lähtöteksti	Xvid Subs	DVD-tekstitys
I'm not gonna kill you. I made you a promise.	En tapa sinua. Tein sinulle lupauksen.	En aio tappaa sinua. Minä lupasin. (B)
And in exchange as a fair compensation you will settle my depth with Jones and quarantine my freedom?	Vaihdossa reilusta kauppatavarasta maksat velkani ⁷ Davy Jonesille ja takaat vapauteni.	Ja reiluna korvauksena sovit velkani Jonesille ja takaat vapauteni? (B)
And in her gratitude she will see fit to grant us boons.	Kiitollisuudessaan hän myöntää meille myönnytyksen.	Ja siitä kiitollisena hän on palkitseva meidät. (B)
I'm all dressed... so... I'll just... hang out.	Olen niin hyvin pukeutunut, joten jään vielä.	Olen jo laittautunut, joten ehkä jään vielä. (U)
It's gonna be fine.	Kaikki tulee olemaan hyvin.	Kaikki menee hyvin. (U) ⁸
God's mysterious ways. > God's ways are mysterious.	Herran arvaamattomat tiet. Jumalan Mysteeriset Tiet. ⁹ > Herran tiet ovat arvaamattomat.	Herran tutkimattomat tiet > Tutkimattomat ovat Herran tiet (N)
Marvellous sermon, vicar.	Loistava seremonia, kirkkoherra.	Hieno saarna, kirkkoherra. (N)
You've always been a deep thinker.	Olet aina ollut syvä mieltiskelijä	Olet aina ollut syvälinen. (N)
Ah, well, you see... that's the question.	Aivan no. ...se on kysymys.	Hyvä kysymys. (N)
The ship? We're on the ship.	Laiva? Mehän olemme siinä.	Laivako? Mehän olemme laivalla. (B)
Feast your eyes upon this, ladies.	Nauttikaa silmillänne tästä.	Lepuuttakaa silmiänne tässä. (B)
The rest come with me aboard the Pearl ¹⁰ .	Muut tulevat kanssani Helmeen.	Muut tulevat kanssani Helmelle. (B)

Yllä esitetyt esimerkit ovat peräisin Xvid Subsilta, jolla epäidiomaattisuus oli yleisintä, mutta myös muilta tekstittäjiltä löytyi muutamia lisäharkintaa kaipaavia kohtia. Divx Finlandilla esiintyneitä kohtia on kuvattu esimerkissä 8.

⁷ Vaikka *maksaa velka* on idiomaattisempi ilmaus kuin *sopia velka*, tässä *sopia* on kuitenkin parempi valinta, koska kyseessä ei ole rahallinen maksukorvaus, vaan Sparrow on Jonesille velkaa koko elämänsä. Alkuperäisten ehtojen mukaan velka korvautuu vain sillä, että Sparrow kuolee, ja *settle my depth* -kohdalla Sparrow tarkoittaa sitä, että toinen saisi koko asian purettua Jonesin kanssa eikä hänen tarvitsisi kuolla.

⁸ Myös Divx Finlandin "Kaikki järjestyy vielä" osui naulankantaan tässä kohdassa.

⁹ Tekstitys ei kokonaisuudessaan ollut yhdenmukainen, ja elokuvassa käytettiin samasta asiasta kahta eri versiota. Nordisk Film puhui yhtenäisesti "Herran tutkimattomista teistä".

¹⁰ The Black Pearl eli Musta helmi on merirosvolaiva.

Esimerkki 8.

Lähtöteksti	Divx Finland	DVD-tekstitys
-I think there might be a misunderstanding here. - You can bet your life there's a misunderstanding!	Tämä on varmasti väärinkäsitys. Elämäsi tässä on väärinkäsitys.	Tässä taitaa olla pieni väärinkäsitys. No niin on! (N)
Remove. Please. (vaatteista)	Poista, pyydän.	Riisu. Ole hyvä. (B)

Jotkin valinnat Internet-tekstittäjillä olivat idiomaattisempia kuin DVD-versioissa, kuten esimerkistä 9 käy ilmi.

Esimerkki 9.

Lähtöteksti	DVD-tekstitys	Xvid Subs	Divx Finland
Did he have the deer in the headlights look?	Oliko hänellä "hirvi etuvaloissa" -ilme. (U)	Näyttikö hän peuralta ajovaloissa.	Oliko hän kuin peura ajovaloissa?
I'm not sure we have the right wood. ¹¹	Puut ovat ehkä väärät (N)	En ole varma, onko meillä tarpeeksi kovia mailoja.	En ole varma, onko meillä oikea puumaila.
And you're cool because you don't give a shit?	Ja sinä cooli, koska et välitä paskan vertaa. (U)	Ja sinä olet kova, koska et välitä paskaakaan.	Ja sinä olet hyvä, koska et välitä paskaakaan.

5.3 Vieraannuttaako vai kotouttaako?

Edellisessä kappaleessa käsitelty idiomaattinen kielenkäyttö on tärkeä osatekijä siinä, kuinka hyvin kääntäjä onnistuu kotouttamaan tekstinsä ja näin helpottamaan käännöksen vastaanottajan ymmärrystä, kuten kappaleessa 2.5.1.1 aiemmin todettiin. Hyvän esimerkin kotouttamisen vaikutuksesta tarjoaa esimerkissä 10. kuvattu *Maailman laidalla* -elokuvassa esiintynyt repliikki.

¹¹ Gloria puhuu Lancelle muka golf-tunnista, jottei Grace ymmärtäisi. *Wood* viittaa siis puumailoihin.

Esimerkki 10.

Lähtöteksti	Xvid Subs	Divx Finland	Buena Vista International
You command in an age of piracy where bold captains sail free waters.	Komennat merirosvojen aikakaudella, jossa rohkeat kapteenit purjehtivat vapailla vesillä, -	Komennatte tänä aikana - jolloin rohkeat kapteenit purjehtivat vapailla vesillä,	Olet hallinnut aikana, jolloin rohkeat kapteenit purjehtivat vapailla merillä.
Where waves aren't measured in feet, but as an increment of fear.	joiden aaltoja ei mitata jaloissa, vaan pelon asteissa.	jolloin aaltoja ei mitata jalkoina, vaan pelolla.	Niiden aaltoja ei mitata metreissä, vaan kasvavalla kauhulla,
and those who pass the test become legend.	Koetuksesta selvinneistä tulee legendoja.	Joka selviää niistä aalloista, on legenda.	ja kokeen läpäisseistä tulee legendoja.

Tekstin ymmärtämiseen vaikuttaa sanavalinnan lisäksi toki myös valittu lauserakenne, mutta rentoutusta etsivä, työpäivästään uupunut elokuvankatsoja saa asiasta aivan eri kuvan ja ymmärtää nopeammin, mistä on kyse metri-mittayksikön avulla kuin suomalaiselle vieraammalla jalka-mitalla. Kohta rikkoo myös Internet-tekstitysten omia suomennusohjeita, sillä ohjeissa mittayksiköt neuvotaan kääntämään Suomessa käytössä oleviin yksikköihin.

Vaikka kotouttaminen pääasiassa jakautuikin DVD-tekstitysten hyväksi, kaikkein katsojajystävällisimmäksi tässä mielessä valikoituivat Divx Finlandin tekstitykset, varsinkin *Paksuna*-elokuvan kohdalla.

Pirates of the Caribbean - Maailman laidalla -elokuvassa lievää kummastusta herätti DVD-tekstittäjän valitsema *Brethrenin oikeus* (engl. *Brethren Court*). Kyse ei ollut paikkakunnasta, vaan merirosvopäälliköiden muodostamasta kokouksesta. Sanakirja ehdottaa *brethren*-sanalle vastineeksi mm. **1 usk. vanh.** uskonveljet, lähimmäiset **2 usk. vanh.** veljet (munkkikuntien jäsenistä) **3 kirjak. leik.** veljet, toverit (Mot Sanakirjasto 2008). Divx Finlandin käyttämä *veljeskunta* ja Xvid Subsin käyttämä *merirosvoneuvosto* olivat näin huomattavasti katsojajystävällisempiä ja paremmin kotoutettuja valintoja.

Xvid Subsin käännösstrategiasta on kuitenkin todettava, ettei se jälleen kerran ollut täysin looginen samankaan elokuvan sisällä, sillä sen sijaan paikannimiä, joiden sisällöllä on kyseissä elokuvassa merkitystä, ei ollut käännetty. *Shipwreck Cove* suomentuu Buena Vistan DVD-tekstityksessä *Haaksirikkolahdeksi* ja Divx Finlandilla *Haaksirikon lahdeksi*. Kääntämättä jättäminen häiritseviä katselua viimeistään silloin, kun kyseiseen Haaksirikkolahteen ollaan elokuvassa saapumassa ja merirosvo Gibbs toteaa: "*Look alive and keep a weather eye. Not for*

naught it's called Shipwreck Island. Where lies Shipwreck Cove and the town of Shipwreck."
Shipwreck-sanan suomentaminen haaksirikoksi antaa asiasta aivan eri kuvan kuin Xvid Subsin käyttämät *Shipwreckin* saari, *Shipwreck Cove* ja *Shipwreckin* kaupunki.

Universal Picturesin käännösstrategia *Paksuna*-elokuvassa herätti myös hieman ihmetystä. Elokuvassa puhutaan paljon muista, olemassa olevista elokuvista, joista suurin osa on oikeassa elämässä suomennettu ja esitetty ja/tai myyty Suomessakin. Televisiokanava Nelonen on esittänyt jo vuosia tv-sarjaa *Kaikki rakastavat Raymondia*, joten senkin voi olettaa olevan tuttu jo ainakin hyvin suurelle osalle Suomen kansasta. Universal Picturesin linjaus jätti kuitenkin kaikki elokuvien, tv-sarjojen ja kirjojen nimet suomentamatta koko elokuvan tekstitysten ajan. Esimerkissä 11 on kuvattu muutamia esimerkkejä näistä kohdista.

Esimerkki 11.

Alkuperäinen nimi	Universal Pictures	Divx Finland	Xvid Subs	Tunnetaan Suomessa nimellä:
Trading Places	Trading Places	Vaihtokaupat	Vaihtokaupat	Vaihtokaupat
Short Cuts	Short Cuts	Short Cuts	Oikopolkuja	Short Cuts – Oikopolkuja
Taxi Cab Confessions	Taxicab Confessions	Poliisi-TV	Taksikuskin tunnustukset	Sarjaa ei ole esitetty Suomessa.
Munich	Munich	München	Munich	München
In the Cut	In the Cut	In the Cut	In the Cut	Kuka pelkää pimeää
Spider-Man 3	Spider-Man 3	Hämähäkkimies 3	Hämähäkkimies 3	Spider-Man – Hämähäkkimies 3
Volcano	Volcano	Volcano	Tulivuori	Tulivuori

Esimerkistä 11. voi myös havaita, etteivät Internet-tekstityksetkään täysin loogisesti seuranneet valitsemaansa strategiaa, vaan toisinaan elokuvan nimi oli jätetty kääntämättä, vaikka sille suomenkielinen nimi olisikin ollut olemassa.

Häiritseväksi DVD:llä noudatettu kääntämättä jättäminen kävi kuitenkin muun muassa esimerkissä 12 kuvatuissa kohdissa.

Esimerkki 12.

Lähtöteksti	Universal Pictures	Divx Finland	Xvid Subs
Marriage is like that show <i>Everybody Loves Raymond</i> but it's not funny.	Avioliitto on kuin tv-sarja, <i>Everybody Loves Raymond</i> , paitsi ettei se ole hauska.	Avioliitto on kuin Kaikki rakastavat Raymondia - ohjelma, mutta se ei ole hauska.	Avioliitto on kuin Kaikki rakastavat Raymondia -sarja, mutta se ei ole hauskaa.
The ancient Egyptians fucking engraved <i>What to Expect When You're Expecting</i> on the pyramid walls!	Antiikin egyptiläisetkin raapustivat pyramidien seiiniin <i>What to Expect when You're Expecting!</i>	Aivan, kaiversivathan antiikin egyptiläisetkin - Mitä odottaa, kun odotat -kirjan pyramidin seinään.	Muinaiset egyptiläiset kaiversivat - pyramidien seinämiin, mitä odottaa kun odotat.
-Are you sure you don't wanna come paintballing? ... - I don't wanna go. I swear to God. I wanna see <i>Breathless</i> at the LACMA.	-Oletko varma, ettei paintball kiinnosta? - Vannon, etten halua mennä. Haluan nähdä <i>Breathlessin</i> LACMA:ssa.	-Etkö halua lähteä värikuulataistoon? - Vannon, etten halua mennä. Haluan katsoa elokuvan Sanaton Los Angelesin taidemuseossa.	-Etkö varmasti halua tulla mukaan? -En halua mennä. Ihan oikeasti. Haluan nähdä <i>Breathlessin</i> .
Panda Express and Yoshinoya Beef Bowl. ¹²	Panda Express ja Yoshinoya Beef Bowl.	Matti ja Teppo.	Panda Express ja Yoshinoya Beef Bowl [-]pikaruokaketjut.

Kotouttavinta käänösstrategiaa noudatti Divx Finland, jonka tekstitykset tältä osin tuntuivatkin suurimman osan ajasta kaikkein katsojajystävällisimmiltä. Kuten Kokkola (2007: 208) kuitenkin jo aikaisemmin varoitti kappaleessa 2.5.1.1, kääntäjä on vaarassa toisinaan viedä kotouttamisen liian pitkälle, jolloin kuva, sana ja/tai ääni joutuvat keskenään ristiriitaan. Tällöin kotouttamisen sijaan vaikutus onkin päinvastainen ja valinnan vuoksi katsoja vieraantuu tekstissä entistä enemmän. Näin kävi myös Divx Finlandin ratkaisussa muuttaa Panda Express- ja Yoshinoya Beef Bowl -pikaruokaesimerkki kotoisammaksi Matiksi ja Tepoksi. Vaikka elokuvan kaverukset mieltivät ääneen asioita, jotka yksinkertaisesti kuuluvat yhteen ja tulevat pareissa, karskia Amerikan slangia puhuvan, stereotyyppiseltä amerikkalaiselta nuorelta mieheltä näyttävän ja vaikuttavan päähenkilön ei yksinkertaisesti osaa kuvitella tietävän suomalaisista iskelmätähdistä yhtään mitään. Tästä syystä ylikotouttaminen tämän valinnan kohdalla aiheuttikin lähinnä epäuskoa tekstiä kohtaan, ja siitä tuli katselunautintoa häiritsevä seikka.

¹² Kaverukset mieltivät asioita, jotka yksinkertaisesti kuuluvat yhteen ja tulevat pareissa.

5.4 Asian ilmaisu

Tutkituissa elokuvissa käytetty kieli ja puhenopeus olivat varsin tekstittäjäystävällisiä. Useimmiten aikaa oli riittävästi, jos ei jopa ruhtinaallisesti. Hahmot puhuivat hitaasti ja pitivät taukoja jopa omien sanomistensa välissä. Sanottavat asiat myös esitettiin lyhyesti, usein vain muutamalla sanalla, joten tiivistämistäkään ei usein paljon tarvinnut miettiä. Jos sanottavaa oli enemmän, yleensä myös siihen käytetty aika lisääntyi, joten kokonaisuutena tekstitys ei varmasti tältä osin ollut kääntäjille kovin haastavaa.

5.4.1 Katsojastävällisyys ja lauserakenne

Eroja tekstityksissä esiintyi silti. Vaikka edellisessä kappaleessa Internet-tekstitykset havaittiin osittain jopa katsojastävällisemmiksi kuin DVD-versiot, lauserakenteen osalta tilanne kääntyi toisinpäin. Varsinkin Divx Finland käytti paljon lauseenvastikkeita siinä, missä DVD-tekstitykset pyrkivät purkamaan ne vastaaviksi sivulauseiksi. Koska katsoja kuitenkin näkee tekstitykset vain hyvin lyhyen aikaa, kaksi riviä kerrallaan, runsaat lauseenvastikkeet hankaloittavat kokonaisuuden hahmottamista. Suoniemi-Taipale (2004) opastaa tekstin kirjoittajaa *Kirjoittajan ABC-kortti* -sivustolla seuraavasti:

Kirjoitetussa suomen kielessä lauseenvastikkeita käytetään nykyään melko runsaasti, joskus jopa enemmän kuin pää- ja sivulauseen yhdistelmiä. Jos lauseenvastikkeita suosii hyvin paljon, tyylistä tulee helposti vaikeaselkoinen, koska juuri konjunktiot normaalisti auttavat lukijaa oivaltamaan lauseitten välisen suhteen. Sopiva määrä hallitusti käytettyjä lauseenvastikkeita sen sijaan elävöittää ja tiivistää tekstiä. Puhekielessä käytetään lauseenvastikkeita varsin vähän, ja puhekielen lauseenvastikkeet ovat useimmiten lyhyitä. (Suoniemi-Taipale 2004.)

Lauseenvastikkeiden käyttö tietynlaista puhekielimäisyyttä tavoittelevassa ruututekstityksessä ei siis tältäkin osin ole kovin perusteltua. Lauseenvastike toki tiivistää tekstiä jonkin verran, mutta kuten on jo aikaisemmin todettu, tutkituissa elokuvissa aikaa olisi ollut riittävästi lauseenvastikkeen purkamiselle, ja DVD-tekstityksissä näin oli yleensä tehtykin. Lauseenvastikkeen valinnan takana lienee jälleen kerran lähtökielen lauserakenteen interferenssi. Lauserakenteen vaikutusta on kuvattu esimerkissä 13.

Esimerkki 13. Saman virkkeen kaksi erilaista lauserakennetta.

Lähtöteksti	Internet-tekstitys	DVD-tekstitys
<i>All of them... the last thing they will learn in this life... is how cruel I can be.</i>	Kaikkien heidän viimeinen oppimansa asia tässä elämässä - on se, kuinka julma voin olla. (X)	Heistä jokainen saa oppia viimeisenä asianaan tässä elämässä, miten julma voin olla. (B)
<i>In the books I used to read when I was a boy, there was always a trunk just like this Full of treasure.</i>	Lapsuudessani lukemissani kirjoissa oli aina tällainen arkku, - joka oli täynnä aarteita. (D)	Kirjoissa, joita luin lapsena, oli aina iso matka-arkku. Täynnä aarteita. (N)

5.4.2 Tiivistä, tiivistä

Lauseenvastikkeiden käytön sijaan tiivistämistä olisi voinut olla Internet-tekstityksissä muissa kohdin nykyistä runsaammin, ja sen olisi yleensä voinut toteuttaa melko helposti. Usein virkkeet olivat turhan jaarittelevia verrattuna sekuntimääriin, joka katsojalla on repliikki aikaa lukea, tai sanoja vain oli liikaa (usein sivulauseessa), kuten esimerkistä 14 käy ilmi.

Esimerkki 14.

Turhan pitkästi ilmaistu repliikki:	Parannusehdotukseni:
Hän harkitsee, että pitäisikö sinusta. (X)	Hän harkitsee, pitääkö sinusta. (ehdotus oma)
Jäähyväiset eivät koskaan ole helppoja, mutta ne eivät kestä ikuisesti, kultaseni.	Hyvästit ovat aina vaikeita. Mutta hän tulee pian takaisin.
Siitä on 2000 vuotta, kun tapasin tämän sievän juutalaisen tytön, - ja vieläkin he puhuvat siitä. Mutta vitsit sikseen. On totta, että 2000 vuotta myöhemminkin puhumme vieläkin siitä - siksi, koska se on puhumisen arvoista. (X)	Kävin 2000 vuotta sitten ja tapasin söpön juutalaistyön. Puhuvat siitä vieläkin. Tottahan se on. Siitä on 2000 vuotta, ja me puhumme siitä edelleen. Koska siitä kannattaa puhua. (N)
mutta jokin kertoo minulle, missä ikinä oletkaan, että teet oikein. (X)	Minusta tuntuu, että sinä pärjääät aina. (N)
Esimerkiksi, jos nainen on päällä, niin hän ei voi tulla raskaaksi. (D)	Esimerkiksi jos nainen on päällä, hän ei voi tulla raskaaksi. (ehdotus oma)
Se ei tietenkään vaikuta mitenkään muihin synteihini. (D)	Se ei vapauta minua muista synneistäni. (B)
En voi kuin ihmetellä, että miksi (X)	Ihmettelen vain miksi. (ehdotus oma)

5.4.3 Repliikkijako

Yksi tekstityksen päällepäin näkyvimmistä osioista on sen repliikkijako. Elokuvaa tai ohjelmaa seuraava katsoja on tottunut tekstityksessä tiettyihin rutiineihin (ks. kappale 2.4), joista poikkeaminen huomataan kyllä nopeasti. Suomalaisiin konventioihin tottunut katsoja ei ilahdu, jos tekstite sijaitsee ruudussa väärässä kohdassa esimerkiksi kuvan päällä tai rivejä onkin yhtäkkiä kolme.

Kaikki tutkitut tekstitykset pysyivät ruututeksteille annetuissa riviohjeissa hyvin. Tekstitykset olivat kaksirivisiä ja sijainniltaan yleensä ottaen ruudun alareunassa. Muut seikat, kuten rivitasaus (keskitetty), lienevät peräisin käännöksen toimeksiantajalta. Dialogiviivoja käytettiin jokaisen repliikin alussa, mikäli repliikissä oli useampi kuin yksi puhuja. Tosin siinä, käytettiinkö viivan ja tekstin välissä välilyöntiä, oli elokuvakohtaisia eroja samankin tekijän keskuudessa. Repliikkien jatkuminen osoitettiin joko viivalla tai kolmella pisteellä (...), mutta varsinkin Internet-tekstityksissä viivan ympäriltä puuttuivat välilyönnit useissa tapauksissa. Nämä kohdat osuivat yleensä niihin, joissa tila kävi syystä tai toisesta vähiin, ja välilyönnin puuttuminen lienee tilanpuutteesta johtuvaa. DVD-tekstityksissä noudatettiin ruututekstitykselle annettuja ohjeita, ja vieraskielinen aines sekä radiosta ja/tai televisiosta tuleva puhe kursivoitiin. Internet-tekstittäjillä näin ei tehty, mutta päätös noudatti heidän omia ohjeitansa. Kokonaisuudessaan valinnat olivat kuitenkin niin loogisia ja yhdenmukaisia jokaisen elokuvan kohdalla, että toimeksiantajan antamat ohjeet ovat selkeästi vaikuttaneet käytettyihin ratkaisuihin.

Muutamit repliikkijaot olivat kuitenkin tuottaneet kääntäjille vaikeuksia. Vaikka yleensä ottaen elokuvien repliikkien kääntämiseen oli tarjolla runsaasti aikaa, on luonnollista, että joissakin kohdissa rauhallisemmankin elokuvan tahti muuttuu kiivaammaksi. Kun näin kävi, myös kääntäjille ilmaantui ongelmia. Häiritsevin ja siksi pahin ongelma esiintyi Internet-tekstityksissä, ja se johtui siitä, ettei kääntäjä ollut tuntenut aikaa olevan riittävästi, jotta yhteen repliikkiin olisi voinut laittaa vain kaksi puhujaa. Näin ollen puhujia saattoi sekä Divx Finlandin että Xvid Subsin tekstityksissä olla parhaimmillaan kolme. Ongelmallisia kohtia sisältäviä repliikkejä on kuvattu esimerkissä 15.

Esimerkki 15. Internet-tekstityksissä puhujia saattoi toisinaan olla samassa repliikissä jopa kolme.

Parannusehdotuksena DVD-tekstityksen versio, tekijän lyhenne on mainittu suluissa tekstitteen perässä.

Lähtöteksti	Internet-tekstitys	DVD-tekstitys	
<p>Debbie: your kid is going to be overweight.</p> <p>Alison: Oh, shit.</p> <p>Ben (taustalta): I'm gonna get you...</p>	<p>-Lapsestasi tulee ylipainoinen</p> <p>-Hitto. -Nappaan sinut.¹³ (X)</p>	<p>-Lapsestasi tulee ylipainoinen.</p> <p>-Hitto.</p> <p>Saan teidät kiinni!</p>	
<p>Pomo1: Really?</p> <p>Alison: Yes.</p> <p>Pomo2: Scary.</p>	<p>-Oikeasti?</p> <p>-Kyllä. -Pelottavaa. (D)</p>	<p>-Todellako?</p> <p>-Kyllä.</p> <p>Pelottavaa!</p>	
<p>Alison: I'm actually doing my first interview today so..</p> <p>Ben: With who?</p> <p>Alison: Eh, Matthew Fox</p> <p>Ben: Matthew Fox from Lost?</p> <p>Alison: Yeah!</p> <p>Ben: You know what's interesting about him?</p> <p>Alison: What?</p> <p>Ben: Nothing!</p> <p>Alison: What?!</p> <p>Ben: Will you tell him he's an asshole for me?</p> <p>Alison: No!</p> <p>Ben: Well someone needs to...</p> <p>Alison: Eh...</p> <p>Ben: Like who gives a shit.</p> <p>Alison: Well.. I hope a lot of people actually because that's what my job entails.. making sure people care what he has to say. I.. I'm interviewing him.</p>	<p>Teen tänään ensimmäisen TV-haastatteluni.</p> <p>-Kenelle? Sille Lostin Matthew Foxille?</p> <p>-Niin.</p> <p>Arvaa mitä kiinnostavaa hänessä on?</p> <p>Ei mitään.</p> <p>-Voisitko kertoa puolestani, että hän on kusipää. - En. -Ketä hän muka kiinnostaa.</p> <p>Toivon, että useaa ihmistä, koska työhöni sisältyy -</p> <p>varmistaa, että ihmiset välittävät mitä hänellä on sanottavaa.</p> <p>Haastattelen häntä. (X)</p>	<p>Olen innoissani. Teen ensimmäisen haastatteluni tänään.</p> <p>-Ketä haastattelet?</p> <p>-Matthew Foxia.</p> <p>Se Lostin heppu? Arvaapa, mikä hänessä kiinnostaa?</p> <p>Ei mikään. Sanoisitko häntä kusipääksi puolestani?</p> <p>Jonkun on kerrottava se. Ei kukaan välitä.</p> <p>Toivottavasti monet, sillä työni on saada katsojat kuulemaan, mitä hän sanoo. (D)</p>	<p>Tänään teen ensimmäisen live-haastatteluni.</p> <p>-Kenen kanssa?</p> <p>-Matthew Foxin.</p> <p>-Arvaa, mikä hänessä kiinnostaa?</p> <p>-No?</p> <p>-Ei mikään.</p> <p>-Mitä?</p> <p>-Sanotko hänelle, että hän on idiootti?</p> <p>-En.</p> <p>-Jonkun täytyy. Ketä kiinnostaa.</p> <p>Toivottavasti monia, koska sitä työni on.</p> <p>Saada ihmiset kiinnostumaan siitä, mitä hän sanoo.</p> <p>Haastattelen häntä. (U)</p>

¹³ Kuvassa Ben ajaa leikillään takaa kahta lasta. Käännöksen siis pitäisi kuulua nappaan teidät, ei sinut.

Kuten esimerkistä 15 käy ilmi, tekstittäjät olivat valinneet varsin erilaiset tavat saada nopeatahtinen dialogi mahtumaan ruutuun. Molemmat Internet-tekstittäjät valitsivat samantyyllisen ratkaisun eli toisen keskustelijan lyhyiden vastausten kokonaan poisjättämisen. Aikaa näille kuitenkin olisi ollut, kuten Universal Picturesin tekstityksestä oikeassa reunassa käy ilmi.

Jotkin Internet-tekstitysten repliikkijaot olivat epäonnistuneita, koska kuva tai jopa koko kohta ehti vaihtua asioiden välissä. Repliikit oli lisäksi sidottu toisiinsa niin, ettei käyttäjä olisi edes voinut korjata tilannetta joutumatta tekemään suurta muutostyötä kaikkiin ajastuksiin.

Esimerkki 16.

Xvid Subs	Divx Finland	DVD-tekstitys
-Tuo oli törkeää. -Se oli suuri virhe.	-Erittäin tylyä. -Se oli paha virhe.	-Tuo oli julmaa. -Se oli suuri virhe. (-Mikä oli virhe.)

Esimerkin 16 kohdissa kohta ehtii jo vaihtua kokonaan sanomisien välissä. Ensimmäisellä rivillä Ben on vielä kahvilassa ja toteaa itsekseen Alisonin olleen vähän tyly häntä kohtaan. ”Suuri virhe” kuuluu kuitenkin jo seuraavaan kohtaukseen, jossa Alison on jo kotona siskonsa kanssa juttelemassa Benin kanssa vietetystä yöstä. Vastaavanlaisia repliikkisidoksia, joissa kohta tai kuva vaihtuu välissä, esiintyi muutamaan kertaan jokaisessa elokuvien Internet-tekstityksien versioissa molemmilla Internet-sivustojen kääntäjillä.

Kolmas repliikkijakoja koskeva epäkohta esiintyi myös vain Internet-tekstityksissä ja näistä yleisimmin Xvid Subsien tekemissä ruututeksteissä. Repliikkien jako ei osunut aina loogiseen kohtaan, vaan lauseen subjekti tai seuraavan lauseen konjunktio jäi toisinaan jo edelliseen repliikkiin, vaikka repliikkijaon olisi voinut mainiosti ehtinyt tehdä siististi ohjeiden mukaisesti lauseiden rajalta. Esimerkkejä näistä on esimerkissä 17, ja parannusehdotus kohtiin on peräisin DVD-versioista, joissa repliikkijaot sujuivat luontevasti.

Esimerkki 17.

Internet-tekstitys	DVD-tekstitys
Helikopteri kuvaa koko tapauksen ja minä - rymistän rajan läpi ja olen vapaa mies! (X)	Helikopteri kuvaamassa koko juttua ja... Ajan rajan yli ja olen vapaa mies! (U)
Koska aiemmin tänään tässä lähettyvillä varas - murtautui enoni temppeleihin - ja yritti viedä sieltä nämä. (D)	Koska aiemmin tänään tässä aika lähellä - varas tunkeutui armaan setäni temppeleihin - ja yritti viedä sieltä nämä. (B)
On outo yhteensattuma, että - Itä-Intian kauppalaivasto löysi minut samana päivänä, kun ilmestyit Singaporeen. (X)	Eikö olekin melkoinen yhteensattuma? Itä-Intian kauppakomppania löytää minut samana päivänä, kun tulet Singaporeen. (B)
Mukava nähdä uusia kasvoja täällä tänään. Tiedän monen tulleen kaukaa, joten - kiitos siitä. Ja joitakin vanhoja ystäviäkin, Morgan. Hyvät tulokset rugbyssä viikonloppuna. Nyt vakavampiin asioihin, avajaispuheeseen. (X)	Kiva nähdä uusia kasvoja täällä. Moni on tullut kaukaa. Ja vanhoja ystäviä. Hei, Morgan. Hyvä rugby-tulos, vai mitä? Mutta mennään asiaan. Avajaispuheenvuoro. (N)

Repliiikki saattoi tulla ruutuun toisinaan myös liian aikaisin, kuten esimerkissä 18 on kuvattu.

Esimerkki 18.

(-Then what is?) -Me. ...dead.	-Minut kuolleena. (X)	Minä. Kuolleena. (B)
-----------------------------------	-----------------------	-------------------------

Esimerkin 18 jälkimmäinen ratkaisu, jossa kaksi asiaa on jaettu omiin repliikkeihinsä, on parempi, koska muuten *kuolleena* tulee ruutuun aivan liian aikaisin, ennen kuin Jack on ehtinyt sitä edes sanoa.

5.5 Kuka putosikaan tuoilta – taustatiedon merkitys

Kukaan ei tiedä kaikesta kaikkea, mutta siitä, mistä kääntäjä ei tiedä, hänen tulisi ottaa selvää. Tiedonhaku on nykYTEknologian avulla usein jopa helppoa, joten taustatiedon puute käännöksessä on täysin turha virhe. Toki kääntäjäkin tekee virheitä ja toisinaan tieto, jonka

uskoi pitävän paikkaansa, ei sitä vain ole. Mutta katsoja, joka asian oikean laidan tietää, kiinnittää välittömästi huomion tekstiin, jos siellä lukevat tiedot eivät pidä paikkaansa.

Oma taustatietoni riitti havaitsemaan tutkituista teksteistä kaksi tiedon epäkohtaa. On ilmeistä, etteivät kääntäjät ole joko itse olleet raskaana tai muuten vain joutuneet raskaussanaston tai raskauden aikaisten ultraäänikuvien kanssa tekemisiin. Kaikilla kääntäjillä oli käänöksessään pientä huomautettavaa, mutta huomattavaa on, että Universal Picturesin käänöksen voi myös käsittää oikeana ja hyväksyä.

Paksuna-elokuvassa Alison Scott tulee raskaaksi, jonka johdosta hän ja Ben menevät ultraäänitutkimukseen. Kuva näkyy ruudulla ja lääkäri selittää "*that dark sac there, that's the embryo sac*". Kohdan kolme eri käänöstä on esitetty esimerkissä 19.

Esimerkki 19.

Divx Finland	Xvid Subs	Universal Pictures
Tuo tumma rakkula tuolla, se on lasta ympäröivä rakkula.	Tuo tumma on ruskuaispussi.	Tuo pimeä pussi on sikiökalvo, jonka sisällä lapsivesi on.

Kohta lienee ollut hieman hankala jokaiselle kääntäjistä, mutta ruudulla isona näkyvässä ultraäänikuvassa näkyy selkeä sikiöpussi. Kauimmaksi totuudesta osui Xvid Subsin ruskuaispussi (joka englanniksi olisi *vitelline sac*), sillä ruskuaispussi näkyy ultrakuvassa vaaleampana, ei tummana kohtana. Universal Picturesin sikiökalvo on periaatteessa sama asia (sikiökalvo on osa sikiöpussikonaisuutta), mutta sikiökalvo on englanniksi *fetal membrane*, ja oman kokemukseni mukaan lääkärit yleensä toteavat, kuten elokuvan lääkärikin, varhaisraskauden ultrakuvassa juuri kyseisessä tilanteessa näkyvän sikiöpussin eikä -kalvon. Divx Finlandin rakkula tarkoittaa tavallaan kyllä myös oikeaa huomattavasti yleisemmällä tasolla, mutta kuulostaa lääkärin suuhun laitettuna kyseisessä tilanteessa hieman liian koomiselta ja turhan epäviralliselta. Subjektiiivisen näkökulmani perusteella Universal Picturesin *pimeä* (pussi) -sanavalinta ei tähän yhteyteen myöskään kuulosta hyvältä. Ruudulla näkyy pavunmallinen tumma, ei *pimeä* alue. Perustelen väittämäni omalla mielipiteelläni ja kielikorvallani. Huone voi mielestäni olla pimeä ja ulkona voi olla pimeää, mutta kuvassa näkyy *tumma* kohta.

Juutalaisten tavat ja juhlarituaalit eivät liene kääntäjille myöskään tuttuja, vaikka juuri Bar mitzvah -juhla liene yleisin juutalaisten juhla, joka elokuvissa esiintyy. *Paksuna*-elokuvan kyseisessä kohdassa Ben ei tavoita Alisonin synnytyslääkärinä, vaikka tämä vanhoi pääsevänsä paikalle, kun ajankohta koittaa. Lääkäri on kuitenkin lähtenyt sukulaislapsensa Bar mitzvah -juhlaan, ja Ben kiroaa puhelimeen: *"I hope you fucking die or drop the fucking chair and kill the fucking kid."* Vähänkään amerikkalaisia elokuvia tai sarjoja seurannut henkilö yhdistää kyseisen tuolin pudotuksen helposti juutalaisten Mitzvah tanzt -nimiseen tanssiin, jossa juhlakalua kannetaan tuolin päällä. Benin toivoma putoaja olisi siis itse juhlakalu, ei tuolia (todennäköisesti) kannatteleva lääkäri. Vain Xvid Subs oli kääntänyt kohdan oikein, kuten esimerkiksi 20 käy ilmi.

Esimerkki 20.

Divx Finland	Universal Pictures	Xvid Subs
Toivon, että vittu kuolet tai putoat tuoilta ja tapat sen kakaran.	Toivottavasti kuolet tai putoat tuoilta ja tapat sen pennun.	Toivottavasti kuolet tai tiputat sen tuolin ja tapat sen lapsen.

Jonkinasteisena taustatiedon puutteena voitaneen kuitenkin pitää myös Xvid Subsin päätöstä kääntää jumalatar Kalypso, Kalyptoksi (engl. *Calypso*). Suomeksi jumalatar kuitenkin on vain Kalypso, Kalyptona hänet tunnetaan kreikaksi.

Paksuna-elokuvan yksi alluusio puolestaan viittaa *Paluu tulevaisuuteen* -elokuvaan, jonka toinen päähenkilö on nimeltään Doc Brown. Elokuva ei mainita nimeltä, mutta Ben ja Pete miettivät, mitä tekisivät, jos Doc Brown tulisi hakemaan heidät *Deloreanilla* ja antaisi mahdollisuuden elää elämä uudestaan. Doc on *Paluu tulevaisuuteen* -elokuvassakin lyhenne sanasta *doctor*, mutta sitä ei ole alkuperäisissä elokuvatekstityksissä suomennettu, vaan Doc-sanaa käytetään elokuvassa nimen tapaan. Universal Picturesin *Paksuna*-elokuvan tekstityksissä Docista on kuitenkin tullut tri Brown, mikä saattanee joko hidastaa tai estää katsojan kykyä yhdistää alluusio oikeaan elokuvaan. Internet-kääntäjät ovat tunnistaneet elokuvan, josta on kyse, ja puhuvat tekstityksissään Doc Brownista. Allusioiduot tuovat tekstiin yleensä lisätietoa. Ne vaativat katsojalta taustatietoa asioista, ja on mahdollista, ettei niitä aina tunnisteta. Katsoja, joka ne kuitenkin huomaa, voi niiden avulla esimerkiksi aavistaa, mitä tulee tapahtumaan tai miltä henkilöstä tuntuu. Näin ne osaltaan kuljettavat juonta eteenpäin ja tästä syystä niiden säilyttäminen kääntäessä olisi mielestäni tärkeää.

5.6 Tekstin poisjätöt

Siinä, mitä valittiin käännettäväksi ja mitä jätettiin pois, oli jälleen suuri ero DVD-tekstittäjien ja Internet-tekstittäjien välillä. Kuten kappaleessa 5.4.2 todettiin, Internet-kääntäjät valitsivat poisjättämisen strategiaksi usein silloin, kun puhetta oli paljon verrattuna käytettävissä olevaan aikaan. Huomattavaa päätöksessä on, että poisjätto koski nimenomaan dialogin toisen osapuolen kommentteja, ei saman virkkeen ilmaisemista tiiviimmässä muodossa.

Yleensä ottaen Internet-tekstittäjät eivät kääntäneet taustalta, televisiosta tms. kuuluvia ääniä eivätkä usein kääntäneet myöskään ruudussa näkyviä julistetekstejä, kylttejä tai lehden otsikkoja, kun kamera ne selkeästi ruudulla näytti ja vaikka niissä olisi juonen kannalta uutta tai merkityksellistä tietoa ollutkin. Merkittävää oli, ettei ääntä käännetty silloinkaan, kun ruudulla ei näkynyt ollenkaan kuvaa, vaan elokuvan katsoja jätettiin täysin kuuluvan äänen varaan. Tämä viittaisi siihen, ettei kääntäjä välttämättä ollut ymmärtänyt käytetyn keinon tarkoitusta (ks. Oittinen 2003, kappaleessa 2.1). Toisaalta tämä myös rikkoo aiemmin käsiteltyjä ruututekstitysten konventioita, joita ohjeiden mukaan kuitenkin pyrittiin noudattamaan.

Xvid Subsin linjaus oli suurin, eikä mitään kyseisistä kohdista käännetty laisinkaan. Divx Finland ei päätöksessään ollut aivan looginen, ja toisinaan esimerkiksi television puhetta käännettiin kokonaan, toisinaan vain alkupätkä ja toisinaan jätettiin kokonaan pois. Divx Finland oli sen sijaan kääntänyt pienen puheen (tai runon), jonka merirosvopäällikkö Sao Feng piti jumalatar Kalypsoksi luulemalleen Elizabethille elokuvassa *Maailman laidalla*. Puhe lienee kiinaa eikä sitä ollut käännetty missään muissa tekstitysversioneissa, ei edes DVD:ltä löytyvissä muissa kielissä. Puheen sisältö ei kuitenkaan elokuvan juonen kannalta ollut merkityksellinen, ja tuskin sitä alkuperäiset englanninkieliset katselijatkaan ymmärsivät. Silti Divx Finland tarjosi näin katsojalle paremman mahdollisuuden muodostaa kokonais käsitys Sao Fengistä, kuin mitä muut tekstitykset tarjosivat, kuten Gottliebkin aiemmin kertoi (ks. kappale 2.3.1).

Monet poisjätetyt kohdat sisälsivät kuitenkin juonen kannalta merkityksellistä tietoa. Esimerkkinä näistä *Mami hoitaa* -elokuva ja kohta, jossa perheen tytär Holly katselee televisiota. Television puheesta Hollylle ja sittemmin myös hänen äidilleen valkenee, että heidän perheeseensä otettu taloudenhoitaja Grace onkin itse asiassa matka-arkkumurhaajaksi kutsuttu Rosemary Jones. Nordisk Filmin DVD-tekstitys ja Divx Finlandin Internet-tekstitykset ovat

kohdan kääntäneet, mutta Xvid Subsin katsojat pääsevät mukaan juoneen vasta, kun Holly ja äitinsä Gloria ovat jo tilanteen tajunneet ja Holly toteaa ääneen: "Luoja."

Xvids Subsilla on *Maailman laidalla* -elokuvassa vastaavia puutteita, mutta niin on Divx Finlandillakin. Ns. taustääänien, kuten miekkojen kalinan lomasta kuuluvat taistelukohtauksien hyökkäys- ja perääntymiskäskeyjen suomentamatta jättäminen samoin kuin nurkan takaa kuuluvan sotilaiden puheen suomentamatta jättäminen, kun sotilaita ei vielä kuvassa näy, saattaa joissakin näistä kohdista kuitenkin selittyä sillä, että huonompilaatusissa elokuvaversiossa taustääniä ei välttämättä kuulunut. Kääntäjä ei siis välttämättä joko saanut niistä selvää tai kuullut omassa elokuvaversiossaan kyseisiä ääniä ollenkaan. Osa poisjätetyistä kohdista sisältää kuitenkin myös *Maailman laidalla* -elokuvassa olennaista tietoa ja/tai ne ovat päähenkilöiden puhumia repliikkejä, kuten "*Varo! Takanasi!*", ja näin ollen ne olisi ollut hyvä tekstityksessään huomioida.

Xvid Subs ei myöskään ole kääntänyt mitään, kun Jack on *Lentävän hollantilaisen* tyrmässä ja miettii sieltä poispääsyä. Kuvassa ei ole ketään muuta kuin Jack, joka hokee: "*Think like the whelp, think like the whelp, think like the whelp*" (viitaten Williin). Buena Vistan DVD-suomennos kuuluu: "*Ajattele kuin pentu. Ajattele kuin pentu*", ja pian sen jälkeen Jack muistaa Willin aikaisemman vinkin saranoista, jotka voi nostaa pois paikoiltaan. Vastaavasti kun Elizabethin, Willin ja Barbossan laiva putoaa putouksesta alas, kuuluu vain ääni: "*Strike your colours, you blooming cockroaches. Dead men tell no tales.*" Buena Vistan käännös on: "*Tunnustakaa väriä, senkin pahaiset torakat. Kuollut mies ei lavertele.*" Divx Finlandilla ja Xvid Subsilla tässä kohtaa kuuluu vain ääni ja televisiossa näkyy musta, tyhjä ruutu. Kyseiset kohdat ovat juonen kannalta kuitenkin olennaisia, joten kääntämättä jättäminen herätti hieman hämmästyä ja aiheutti sitä myötä katkoksen elokuvan juonen seuraamiseen.

5.7 Kielenvalinta

Valitut elokuvat olivat keskenään hyvin erilaisia. Yksi elokuvista sijoittuu vahvasti monta sataa vuotta sitten menneeseen aikaan, toinen käsittelee pääasiassa perhe-elämää ja sen kiemuroita, kun taas kolmas seuraa nuorten aikuisten elämää *sinkku ja vapaa* -näkökannalta. Koska elokuvien aihepiirit, aikakaudet ja henkilöt erosivat toisistaan paljon, myös elokuvissa käytetty

kieli piti osata valita tyyliin sopivaksi. Kaiken kaikkiaan tässä oli onnistuttu hyvin, joskin muutamia huomautettavia kohtia tarkastellaan seuraavassa lähemmin.

5.7.1 Kiro sanat ja yliampuvat tai alijäävät repliikit

Varsinkin *Paksuna*-elokuva koetteli kääntäjien harkintakykyä siinä, minkälaista kieltä elokuvan tekstitykseen valittiin. Elokuva sisälsi hyvin karkeaa kielenkäyttöä, kiro sanoja ja jonkin verran myös slangisanontoja. Kielivalinnoissa oli kuitenkin havaittavissa eroja tekstittäjien keskuudessa myös muiden elokuvien kohdalla. Selkein ero oli jälleen DVD- ja Internet-tekstittäjien välillä. Molemmat Internet-tekstittäjistä valitsivat poikkeuksetta voimakkaampia kiro sanoja ja muita ilmaisuja kuin DVD-versioiden tekstittäjät. Esimerkin 21 taulukossa on esitetty esimerkkejä eriasteisista sanavalinnoista elokuvien samoissa kohdissa eri kääntäjien välillä.

Esimerkki 21.

DVD-tekstitys	Divx Finland	Xvid Subs
Hitsi (U)	Vittu	Vittu
Typy (U)	Pikkupillu	Pikkulutka
Paskiainen (U)	Mulku	Mulku
Hiton juppinarttu (U)	Vitun diiva	Se vitun lehmä
Ja nymfomaanittäreni on innostunut ruoanlaitosta (N)	Ja kiimainen tyttäreni on alkanut leipomaan.	Ja nymfomaani tyttäreni on löytänyt leipomisen.

Varsinkin viimeisen esimerkin Divx Finlandin käännös pisti silmään tekstistä, koska sanoja on kirkkoherran vaimo, joka toteaa omasta teini-ikäisestä lapsestaan: "*And my nymphomaniac daughter has discovered cookery.*" Kiimainen tytär -valinta vaikutti niin yliampuvalta, että sitä voisi pitää suorastaan tyylivirheenä. Mielenkiintoista kyllä, kun Gloria kiukkua ja vihaa puhisevana ampaisi sängystä ylös jälleen kerran naapurin koiran herättämänä, hän Nordisk Filmin tekstityksissä toteaa ponnekkaasti: "*Voi jumalauta!*", mutta Internet-kääntäjät ovat valinneet Glorian "*Oh, for fuck's sake!*" -tokaisulle käännökseksi vain "*Herran pieksut*" (Xvid Subs) ja "*Voi perhana! Jessus!*" (Divx Finland). Tämä lienee kuitenkin ainoa kerta, jolloin osat kääntyivät näin päin eikä Nordisk Filmin jumalauta-valintakaan tuntunut tässä kohdin liian voimakkaalta.

5.7.2 Tyyllivirheet

Tekstityksissä oli myös muita kohtia, joissa kielen rekisteri oli yksinkertaisesti väärä eikä kirjoitettu repliikki vain sopinut sen hahmon suuhun, joka sen kussakin tilanteessa sanoi. Xvid Subsilla yksi merirosvoista kutsui täysikokoista merirosvolaivaa *Maailman laidalla* -elokuvassa lähes poikkeuksetta veneeksi, aivan kuin kyseessä olisi ollut jokin pikkujolla. Englanninkielisen *boat*-sanana vaikutus oli valinnassa selkeästi nähtävissä. *Boat* voi kuitenkin tarkoittaa myös laivaa, suomenkielen 'vene' on poikkeuksetta laivaa pienempi vesikulkuneuvo.

Kun Gloria ja Grace juttelevat Gracen aviomiehestä ja Gloria toteaa kuvan nähdessään: "*He's very dapper*", hän tuskin olisi suomeksi sanonut, että "*Hän on varsin lipevän oloinen*" (Divx Finland) tai "*Hyvin sliipattu*" (Xvid Subs) – varsinkaan, kun kyseessä oli kaksi toisiaan vielä huonosti tuntevaa naishenkilöä, jotka muutoin teitittelivät toisiaan ja joista toinen oli huomattavasti toista vanhempi. Kun kyseinen herra oli vielä vanhemman naisen aviomiesvainaa, Nordisk Filmin "*Tyylikäs herra*" lienee osuvin käytöstavat osaavan Gracen suuhun sopiva repliikki.

Kirkkoherra Goodfellow tuskin pitäisi puhetta seurakunnalleen sunnuntaijumalanpalveluksessa jokseenkin konservatiivisessa brittiyhteiskunnassa ja piristäisi sitä vitsillä, joka kuuluisi: "*Engelsmanni, irkku, skotti, kirkkoherra, rabbi ja pappi marssivat publiin. Baarimikko tokaisee: 'Onko tämä joku vitsi?'*", kuten Divx Finland ehdotti. Vitsin pappi toki kertoi, mutta kenties kuitenkin enemmän Nordisk Filmin tyyliin: "*Englantilainen, irlantilainen ja skotti, pastori, rabbi ja pappi menivät publiin. Baarimikko katsoo heitä ja kysyy: 'Onko tämä joku vitsi?'*"

Pirates of the Caribbean -elokuvia ei ole nimetty käsittelemään mitään tiettyä vuotta, mutta ohjaaja Jerry Bruckheimer on kertonut elokuvien tapahtumien sijoittuvan noin vuosien 1720–1750 väliselle ajalle. Näin ollen herrasmies amiraali Norrington tuskin olisi todennut aatelissukuiselle, joskin sittemmin jonkinasteiselle merirosvouralle lähteneelle, naimattomalle ja siveälle Elizabeth Swannille "*Kapteeni tulee minun hyttiini*", kuten Divx Finland ehdottaa. Xvid Subsin sekä Buena Vistan "*Kapteeni saa minun hyttini*" vastaa paremmin sitä, mitä kapteeni tarkoittaa sanoessaan: "*The captain shall have my courters.*" Amiraalilla itsellään ei siis ole pienintäkään aikomusta olla itse paikalla, vaan herrasmiehenä hän tarjoaa Elizabethille omia makuutilojaan.

Merkitykseltään on myös hieman eri asia, jos kirkkoherran tytär, vaikkakin hieman ongelmainen ja teinihormoneista kärsivä, toteaa äidilleen: *"I knew you were a bitch to him but I always thought you loved him"*, ja kääntää se Xvid Subsin tyyliin: *"Tiesin sinun olevan lutka häntä kohtaan, mutta luulin sinun rakastavan häntä."* Nordisk Filmin *"Olet inhottava isää kohtaan, mutta luulin, että rakastat häntä"* samoin kuin Divx Finlandin *"Tiesin sinun olleen isälle paskamainen, mutta luulin sinun rakastavan häntä"* osuivat paljon paremmin asian ytimeen.

Yliampuvuus ei kuitenkaan koskenut vain kiro sanoja, vaan myös tavallista arjen kielenkäyttöä. Englannissa on aivan luonnollista aloittaa kirje sanoilla *"My dearest Gloria"*. Suomeksi *"Armain Gloriani"* (Xvid Subs) kuulostaa jokseenkin epäidiomaattiselta. *"Rakas Gloria"* (Divx Finland ja Nordisk Film) sopii juron suomalaisen sielunelämään paremmin, joskaan harvempi varmaan oikeassa elämässä kirjittää näillääkään sanoilla aloittaa.

5.7.3 Teitä, sinua ei kuin teitä taas

Kielivalinta osoittautui hankalaksi myös Suomessa hieman epätavallisemman teitittelyn johdosta. Toki elokuvissa oli kohtia, joissa teitittely varmasti oli paikoillaan perinteisissä lääkäri-potilas-, vanhempi henkilö - nuorempi henkilö- sekä ylempiarvoinen-alempiarvoinen-tyylisissä tilanteissa, mutta toisaalta aina katsoja ei niihin niin osaa kiinnittää huomiota, vaikka teitittely puuttuisikin. Perussuomalainen katsoja lienee liiankin tottunut sinuttelemaan eri tilanteissa ja lukee sinuttelua sujuvasti tekstityksestäkin teitittelyn paikalla. Todellisuudessa harvemminpa lääkärikään itseään nuorempaa potilasta tai lähes samanikäistä ainakaan oman kokemukseni perusteella Suomessa teitittelee.

Teitittely sen sijaan herättää tekstityksessä huomiota, mikäli siinä on jotain epäjohdonmukaista tai muutoin virheellistä. Tutkituissa teksteissä syynä oli ensin mainittu epäjohdonmukaisuus. Yleisimmin teitittely oli aloitettu oikeassa paikassa, mutta saattoi jo kahden peräkkäisen repliikin sisällä vaihtua yhtäkkiä sinutteluksi, kuten esimerkissä 22 on kuvattu.

Esimerkki 22.

Epäjohdonmukainen teitittely:	Parannusehdotus:	
-Olen pahoillani, herätinkö teidät? -Et herättänyt. Häiritsinkö sinua ja Walteria? (D)	Herätinkö sinut? -Et. Häiritsinkö sinua ja Walteria? (N)	
Lääkäri: -Poltatteko tupakkaa? Alison: -En. Lääkäri: -Poltatteko tupakkaa? Alison: -Silloin tällöin. Lääkäri: -Milloin viimeksi poltit? Tiedäthän, yhden pienen... Minun pitää tietää tai en voi olla lääkärisi. (U)	-Poltatko tupakkaa? -En. -Poltatko tupakkaa? -Satunnaisesti. Satunnaisesti? Koska olet polttanut viimeksi? Tiedäthän, ottanut pienet? Minun täytyy tietää tai en voi olla lääkärisi. (U)	-Poltatteko tupakkaa? -En. Poltatteko tupakkaa? -Olen polttanut silloin tällöin. -Koska olette polttanut yhden viimeksi? Yhden pienen... Minun täytyy tietää, (!) tai en ala lääkäriksenne. (D) ¹⁴

Divx Finlandilla Grace myös teitittelee Gloriaa tullessaan kiittämään tätä. Gloria vastaa: *"Minun tässä pitäisi kiittää"*, johon Grace toteaa: *"Well, good night, dear"*, joka on suomennettu enemmänkin sinutellen *"Hyvää yötä, kultaseni"*. Seuraavana aamuna (seuraava kohta) Grace menee kuitenkin herättelemään Gloriaa ja taas toteaa teititellen: *"Ansaititte nukkua pitkään, aamiainen odottaa teitä."* Teitittelyssä saattoi myös esiintyä epäjohdonmukaisuus jo saman repliikin sisällä, kuten esimerkissä 23.

Esimerkki 23.

Hyvänen aika kirkkoherra, olet kiireinen mies, ihmisten täytyy ymmärtää se. (X)	Ihmisten pitää ymmärtää, että te olette kiireinen mies. (N)
---	---

Jos Grace kutsuu Walteria kirkkoherraksi (*"For goodness sake, vicar, you are a busy man. People should realize that"*), hän oletettavasti myös teitittelisi tätä.

¹⁴ Esimerkki on suora lainaus Divx Finlandin tekstityksestä. Ylimääräinen pilkku oli myös alkuperäisessä tekstityksessä.

5.7.4 Merirosvotermit

Pirates of the Caribbean – Maailman laidalla -elokuvan kieli asetti hankaluuksia kääntäjille monella tapaa. Kieli oli vanhahtavaa ja lisäksi hyvin erikoisalan sanastoa sisältävää.

Vanhahtavuudesta kääntäjät selvisivät hyvin, mutta erikoisalan sanaston kääntämisessä Buena Vistan DVD:n tekstittäjä ja Internet-kääntäjät olivat tehneet tyystin erilaiset ratkaisut. Buena Vista käänsi meritermit meritermeinä, vaikkakin niitä toisinaan oli vaikeampi ymmärtää kuin Internet-tekstittäjien vastaavia, kansankielisempiä valintoja. Muutamia esimerkkejä valinnoista on esimerkissä 24.

Esimerkki 24.

Lähtöteksti	Xvid Subs	Divx Finland	Buena Vista (DVD)
Man the yards, you filthy toads.	Miehittäkää asemat, senkin likaiset konnat!	Miehittäkää mastot, maanmatoset.	Mies raakaan, kelvottomat.
Tack line.	köysi	köysi	halssi
Maelstrom	pyörre	pyörre	kurimus

Toisaalta Buena Vistan kääntäjän etuna oli se, että termeissä pysyminen vaikutti selvästi asiassa pysymiseen ja virheiden vähyyteen. Juuri meritermistöä sisältävät kohdat olivat Internet-tekstittäjillä niitä, joissa oli eniten virheitä ja jotka selvästi oli osittain vain keksitty sen mukaan, mitä kuvassa näkyi. Esimerkkinä tästä "*Batten down the hatches*", joka molempien Internet-tekstittäjien mukaan tarkoittaa "*Kannen alle!*" lastiluukkujen tiivistämisen sijaan.

5.7.5 Klo 18 vai kuudelta?

Tiivistäminen asettaa kääntäjälle omat haasteensa repliikkiin. Käytettävä merkkimäärä on rajallinen ja toisinaan siinä pysyminen on vaikeaa. Tekstin tulisi kuitenkin olla helposti luettavaa.

Kuitenkin Divx Finlandin ratkaisu kääntää kellonajat – joskin johdonmukaisesti – numeroina veti tekstistä liikaa huomiota itseensä. Kun vastaus "*Mitä kello on*" -kysymykseen on "*7:30*" esimerkiksi puoli kahdeksan -vaihtoehdon sijaan, tekstistä tulee paljon terävämpää, kuin jos numerot olisi kirjoitettu auki. Aikaa ja tilaa aukikirjoittamiselle olisi ollut. Esimerkkinä aiheesta esimerkissä 25 on dialogi *Paksuna*-elokuvasta Alisonin ja Benin välillä. Vertailukohteena Universal Picturesin DVD-versio.

Esimerkki 25.

- Sopiiko Geisha Housella 21:00?	- Sopiiko Geisha House Hollywoodissa, klo 21.00?
- Sovitaanko mieluummin 18:00?	- Nähdäänkö jo kuudelta?
- 18:00, ennen ruuhkaa.	- Kuudelta sopii.
- Tavataan siellä sitten kello 18:00.	- Nähdään siellä kuudelta.

5.7.6 Muuta huomioitavaa käänösstrategioiden valinnoissa

Maailman laidalla -elokuvan käänösstrategian valinnan arvioinnissa tulee myös ottaa huomioon, että kyseessä on trilogia (johon tosin on tällä hetkellä tulossa myös neljäs jatko-osa). Elokuvassa käytettyjen käänösten tulee jossakin määrin noudattaa jo ensimmäisessä osassa valittua linjaa, mutta toisaalta aikaisemmin ilmestyneistä osista on jonkin verran apua myös Internet-kääntäjille.

Jokainen elokuva jatkaa juonta kuitenkin eteenpäin, ja aikaisemmat käänökset saattavat myös olla haitaksi. *Davy Jones' locker* kääntyi sarjan ensimmäisessä osassa Buena Vistallakin *Ahdin aitaksi*. Tutkitussa kolmannessa osassa (ja jo sarjan toisessa osassa) Davy Jones on kuitenkin yksi elokuvan hahmoista. Ahdin aitta -käänöstä ei aivan voi enää jatkaa. Toisaalta Ahdin aitalla ei Suomen kielessä ole alun perinkään ollut täysin samaa merkitystä kuin *Davy Jones' locker* - ilmaisulla on Englannissa, mutta toisaalta Davy Jonesin loukkukaan ei aja samaa asiaa. On kuitenkin koomista, kun Will toteaa Davy Jonesille: "*We rescued Jack from the locker along with the Black Pearl*", ja suomennos kuuluu: "*Pelastimme Jackin sekä Mustan helmen Ahdin aitasta*." (Divx Finland). Tässä tapauksessa Buena Vistan päätös muuttaa strategiaa ja jättää koko Ahdin aitta pois ja puhua sen sijaan vain loukusta on parempi, samoin kuin suomennos: "*Pelastimme Jackin loukusta, samoin Mustan helmen*." Divx Finlandin käänösikin voisi toimia tällä kertaa, mikäli sitä muokattaisiin esimerkiksi muotoon "*pelastimme Jackin sekä Mustan helmen aitastasi*", kun kerran itselleen "Ahdille" ollaan kuitenkin puhelemassa.

Ahdin aitta -käänös osoittautuu ongelmalliseksi myös muissa kohdissa. Kun Barbossa toteaa: "*Davy Jones never once gave up what he took*." Ahti-käänös ei onnistu, sillä hahmon nimi on Davy Jones, ei Ahti. Näin ollen sekä Xvid Subsin että Buena Vistan käyttämä Davy Jonesin loukku on toimivin ratkaisu, vaikka se rikkookin aikaisempia käänösstrategioita.

Toinen käännösstrategian valintaa koskeva huomautus liittyy myös *Maailman laidalla* -elokuvaan. Keskeisenä seikkana elokuvassa on raha, jonka nimi on *Pieces of Eight*. Kyseessä on vanha espanjalainen kolikko. Parhaan ratkaisun – varsinaisen tekstittäjän ratkaisun tiivistämisen puolesta – asiaan teki Divx Finland, joka kutsuu rahaa lyhyesti ja ytimekkäästi pesoksi. Käsittääkseni valinta kuitenkin osuu riittävän lähelle sitä, mitä sekä Espanjan taaleri että peso kuvaavat. Sen lisäksi, että peso on huomattavasti lyhyempi kuin Buena Vistan valitsema Espanjan taaleri tai Xvid Subsin hopeakolikko ja vie näin olleen vähemmän tilaa repliikistä, katsoja yhdistää peson Espanjaan, eikä Espanjaa tarvitse edes mainita.

5.8 Vitsien hauskuus

Vitsien kääntäminen on usein vaikeaa, koska sanaleikkeihin perustuva hauskuus ei välttämättä toimi sellaisenaan kielestä toiseen. Kääntäjällä onkin usein suuri työ keksiessä uutta vitsiä tilalle, mutta toisinaan on vain hyväksyttävä myös se, ettei vitsiä vain pysty kääntämään yhtä hauskana juttuna. Olisi kuitenkin toivottavaa, että komedia olisi vielä huvittava käännettynäkin.

Tutkituissa teksteissä kääntäjät selvisivät urakasta kokonaisuutena suhteellisen hyvin, joskin jonkin verran mielikuvitusta olisi kaivattu lisää ja aika moni vitsi kuoli käänöksessä täysin. Elokuvassa *Mami hoitaa* Walter pitää kongressissa puheen, jonka nimi on *God's Mysterious ways*. Jännitykseltään Walter tulee kuitenkin ensin sanoneeksi "*Cod's Mysterious Ways*", jonka korjattuaan hän vielä jatkaa: "*I'm sorry. I'm sure that cod have mysterious ways ...but it's the mysterious ways of God that I wanted to talk about this evening.. Cod will just have to wait their own convention.*" Divx Finland on kääntänyt *cod*-sanana humalana (jumala → humala) ja Nordisk Film herana (Herra → hera). Molemmat ovat varsin onnistuneita ratkaisuja ja vitsikkyys säilyy. Xvid Subsilla osa vitsistä sen sijaan katoaa, sillä kääntäjä on kääntänyt sanan kirjaimellisesti turskana, ja näin katsoja jää hiukan ihmettelemään, mistä tekstiin yhtäkkiä turska ilmestyi.

Paksuna-elokuvassa Xvid Subs puolestaan on kääntänyt *Mr Skin* -nettisivuston nimen varsin mielikuvituksellisesti. Kun *mister skiniä* pyörittelee suussa, se alkaa kuulostaa hieman *foreskinilta* ('esinahka'), mistä lienee peräisin Xvid Subsin "*Esa Nahka*". Vitsi on hauska, muttei täysin toimi, koska seuraavassa kohtauksessa Ben kavereineen selaa *Mr Skin* -sivustoa, jolla lukee isolla *Mr Skin* suomentamattomana. Jos ruudussa näkyvä tietokoneen näyttö sen sijaan

olisi ruututekstikonventioiden mukaan suomennettu tuolta osin, viittaussuhdekin olisi tullut katsojalle paremmin selväksi ja vitsi toiminut kokonaisuudessaan.

Muut elokuvien vitsit ovat hankalia, sillä ne eivät ihan käänny sellaisinaan. Hauskuus Benin "*How's things at Butt-Fucking-Ham Palace*" -kysymyksessä piilee siinä, että *butt-fucking-ham palace* kuulostaa *Buckingham Palacelta*. Xvid Subs päätyi *peppukinkkipalatsiin*, Divx Finland *perseenpanopalatsiin* ja Universal Pictures *Butt-Fucking-Ham Palace* -käännökseen. Viimeinen auennee puheen ymmärtävälle katsojalle, mutta mikään vaihtoehdoista ei liene kovin hauska kieltä ymmärtämättömän katsojan mielestä. Parannusehdotus kohtaan löytyi Janne Staffansin (2008¹⁵) tekemissä *Paksuna* -elokuvan tekstityksistä, joissa vastaava kohta on suomennettu käännöksellä "*Mitä runkkukunkku?*". Kuva, ääni ja tilanne yhdistettynä tässä ratkaisussa vitsikkyys olisi säilynyt.

Myös joissakin vitsikohdissa Internet-tekstittäjät olivat onnistuneet paremmin kuin DVD-versiossa. Esimerkkinä Benin ja hänen kavereidensa keskustelu sen jälkeen, kun Ben oli kertonut tulevansa isäksi. Benin ystävä sanoo Benille: "*I'm gonna be there to rear your child.*" Tähän toinen puolestaan toteaa: "*You hear that, Ben? Don't let him near your kid, he wants to rear your child.*" Universal Picturesin käännös kuuluu tylsästi:

– *Autan sinua kasvattamaan lapsen.*

– *Kuulitko? Älä päästä häntä lapsen lähelle. Hän haluaa kouluttaa lastasi!*

Xvid Subsilla puolestaan on:

– *Lupaan katsoa lapsesi perään.*

– *Ben, älä päästä häntä lapsesi lähelle. Hän on kiinnostunut sen perästä!*

Divx Finlandin kääntäjän mielikuviutus tuotti seuraavan tuloksen:

– *Olen apunasi hoitamassa lastasi.*

– *Kuulitko Ben? Älä päästä häntä lapsesi lähelle. Hän haluaa hoidella lastasi.*

Kaiken kaikkiaan DVD-tekstittäjillä oli käännöksissä mukana useammin mielikuviutusta kuin Internet-tekstittäjillä, vaikka monesti kaikkien käännökset olivat ihan yhtä hyviä. Sanavirhe "*gynecyatrist*" kääntyi Universal Picturesilla *gynekiatriksi*, kun taas Xvid Subs oli oikaissut koko kohdan ja kirjoittanut sanan oikein gynekologiksi. Divx Finland valitsi kokonaan poisjättämisen. Kun Grace elokuvassa *Mami hoitaa* on tappanut herra Brownin ja haudannut

¹⁵ Staffans puhelinhaastattelussa 16.4.2008

tämän pihan lampeen, hän vastaa Glorian ihmetellessä, minne herra Brown on lähtenyt, että tämä lähti lomalle "*Somewhere downunder*". Kohta on hankala kääntää, sillä myöhemmin Gloria avaa yhteyden, joka *downunderilla* ja Australialla on Englannin kielessä, mutta ei Suomen kielessä, ja vastaa Walterille herra Brownin matkustaneen Australiaan. Kääntäjät ovat valinneet tyystin erilaiset ratkaisut, jotka kuitenkin kaikki kuitenkin toimivat (tai eivät) aivan yhtä hyvin. Nordisk Film vastaa herra Brownin matkustaneen "*jonnekin alamaihin*", Divx Finland "*jonnekin vallan toisenlaisiin maisemiin*" ja Xvid Subs suoraan "*Australiaan*".

5.9. Huolimattomuusvirheet

Kaikilla kääntäjillä oli joitakin niin pieniä ja siksi turhia virheitä käänöksissään, että jokaiselta olisi voinut toivoa hieman enemmän huolellisuutta työhönsä. Kirjoitusvirheitä esiintyi kaikissa käänöksissä jonkin verran – monista niistä olisi päässyt eroon jo pelkällä oikoluvulla. Xvid Subsin-tekstittäjillä esiintyi myös muutamia kielioppivirheitä, jotka myös vaikuttivat johtuvan enemmän huolellisuuden kuin tiedon puutteesta. Halloweenin oli kirjoitettu isolla alkukirjaimella Halloween (vs. halloween), *Song of Solomon* kääntyi yhdyssanana *Korkeaveisut* Korkea veisun sijaan. Omistusliite myös esiintyi toisinaan liikaa, kuten Walterin todetessa "*I have my pen and my speech*", joka on käännetty: "*Minulla on kynäni ja puheeni.*" Idiomaattisemmin suomalainen kyseissä tilanteessa olisi kuitenkin todennut vain "*Minulla on kynä ja puhe*" (Nordisk Film) tai "*Kynä ja puhe löytyy*" (Divx Finland). Toisinaan omistusliitteen sijaan puuttui, kun sitä olisi kaivattu, kuten "*Mieheni ja hänen rakastajatar*" (vs. Mieheni ja hänen rakastajattarensa). Sanajärjestys oli paikoitellen hieman kömpelö, esimerkkinä "*Pakottaako isäsi rukoilemaan sinut illalla*" (vs. pakottaako isäsi sinut rukoilemaan illalla).

Huolimattomuutta löytyi silti myös muilta tekstittäjiltä. Alison Scott, joka nimenä lopputeksteissäkin lukee Alison Scott, kulki koko Universal Picturesin tekstitysten ajan Allisonina. Divx Finlandilla aikamuoto muuttui preesensistä imperfektiksi "*Tunsin poikasi*" -muotoon "*Tunnen poikasi*" -muodon sijaan. Rouvat Appleby ja Calloway saivat molemmilla Internet-tekstittäjillä uudet nimet. Xvid Subsin mielestä kyseessä olivat rouvat Applebeen ja Hallyway, kun taas Divx Finland kutsui heitä rouva Applebeeksi ja Hallywayksi. Nimien oikeinkirjoituksen kääntäjä voisi kuitenkin helposti tarkistaa vaikka elokuvan lopputeksteistä. *Flower arranging committee* kääntyi Xvid Subsilla toistensa peräjälkeen sekä kukkien järjestelykomiteana, kukkien järjestelykomiteana, kukkien järjestelytoimikuntana, kukkien

järjestelytoimikuntana kuin kukkien asettelukomiteanakin. Divx Finland oli ainoa, joka pysyi yhdessä ratkaisussa ja puhui koko ajan kukkatoimikunnasta. Nordisk Film puhui suurimman osan ajasta kukka-asetelmakomiteasta tai kukkakomiteasta käytössä olevan tilan mukaan, kunnes yhtäkkiä kyseessä onkin kukka-asetelmakilpailu.

Xvid Subsin tavoitteena on omien ohjeidensa mukaan käyttää kirjakieltä, ei puhekieltä. Kuitenkin puhekieli toisinaan tekstissä pilkahtelee, kuten *"Onko hänen kasvonsa tutut"* ja turhat alistuskonjunktiot virkkeissä *"En voi kuin ihmetellä, että miksi?"*. Toisinaan englanti paistaa kieliopillaan läpi suomenkielisestäkin tekstistä, kuten *"Eikö kukaan tullut pelastamaan minua vain, koska kaipasivat minua?"*. Suomessa kukaan-sanaan viitataan kuitenkin yksikön kolmannella persoonalla *kaipasi*.

Divx Finlandilla varsinkin *Mami hoitaa* -elokuvassa toteamukset muuttuivat usein kysymyksiksi. Ei kuitenkaan ole ihan sama asia todeta, että ruoka on kahdeksalta, tai kysyä, onko ruoka kahdeksalta. Vastaavasti, kun Walter toteaa aikaisemmin kerrotun toisessa tilanteessa ääneen: *"Vai tekivät he sen kaksi kertaa"*, Divx Finlandilla hän kysyy: *"Tekivätkö he sen kaksi kertaa?"* Kyseinen kohta asettaa myös kuvan ja tekstin keskenään ristiriitaan. Xvid Subsin tekstityksessä Glorian toteamus: *"Not the Ship"* (viittaa majataloon) kääntyy *"Ei kai siihen vajaan"* - toteamuksena, kun taas Divx Finlandilla kyseessä on majatalo nimeltä Sheb.

6. YHTEENVETO

Arvioimalla tekstityksiä pinnallisella tasolla luvussa 5 esitetyistä esimerkeistä voi helposti havaita, että Internet-tekstityksissä esiintyi enemmän poikkeamia hyvän ruututekstiteen konventioista kuin vastaavissa DVD-tekstityksissä. Niissä esiintyi myös enemmän huolimattomuudesta johtuvaksi katsottavia häiriötekijöitä, kuten pilkkuvirheitä ja nimien väärinkirjoituksia kuin DVD-versioilla. Pinnallinen arviointi- ja tarkastelutaso ei kerro koko totuutta, kuten Kristiina Abdallahkin (2003: 29) aiemmin totesi. Sillä on kuitenkin myös merkityksensä laatukäsityksen synnyssä. Päällepäin näkyvillä epäkohdilla on tapana murentaa tekstin uskottavuutta ja saada lukija (tässä tapauksessa katsoja) epäilemään käännöksen laatua (Jänis 2004: 67), minkä ei oleteta olleen kenenkään tutkittujen ruututekstintekijöiden todellisena tarkoituksena.

Oman työkokemukseni perusteella asiakkaan tärkein laatukriteeri on usein tekstin yhteneväisyys. Kakkossijalla on asiakkaan mahdollisesti toimittaman sanaston noudattaminen: Jos toimeksiantaja pyytää tietyt sanat ja asiat kääntämään tietyllä tavalla, ne pitää niin kääntää. Sanaston noudattaminen sijoittuu kuitenkin myös yhteneväisyyden tavoitteen alle, varsinkin silloin, kun käännösprojektia toteuttaa useampi eri kääntäjä. Yhteistä sanastoa noudattamalla käännöksestä tulee johdonmukainen. Käännösten laadun tarkastelun ja arvioinnin kannalta kyseinen seikka on myös merkittävä, ja toimeksiantajan antamien ohjeiden merkitystä lopputuloksessa ei sovi aliarvioida. Monesti kääntäjän näkökulmasta katsottuna selkeästi niin sanotulta laatukömmähdykseltä näyttävän seikan, kuten kummallisen sanavalinnan, takana piileekin itse asiassa jonkun muun kuin kääntäjän itsensä tekemä ratkaisu, ja ratkaisun motiivina on usein ollut juuri yhteneväisyys. Dibaija (2008) muisteli tutkimustuloksissa esiintulleen *Brethren*-valinnan takana olleen vastaava syy.

Yhdenmukaisuus ja tehdyissä käännösratkaisussa pysyminen ei Internet-tekstittäjillä elokuvasta toiseen, saatikka saman elokuvan sisällä kuitenkaan ollut aina johdonmukaista. Sama asia saattoi verrattain pienillä aikaväleillä olla suomennettu varsin eri tavoilla, kuten muun muassa *Mami hoitaa* -elokuvan kukkatoimikunta ja sen eri muunnokset sekä teitittelyä koskevat esimerkit osoittivat. Laadun arvioinnin kannalta seikka on merkittävä, sillä yhtenäinen teksti oli kuitenkin myös Internet-tekstittäjien oma tavoite.

Omien työkokemuksieni perusteella kolmas toimeksiantajien mielestä tärkeä seikka on yleinen kieliopillisuus. Muutamasta pilkkuvirheestä ei välttämättä vielä mainita, mutta useammasta kääntäjä saa nopeasti äkäistä palautetta. Luonnollisesti myös muiden kielioppiseikkojen tulee kielenammattilaisen tekstissä olla kohdillaan ja kielenkäytön kullekin kielelle idiomaattista. Asiavirheitä ei tekstissä saa olla, ja tekstin sanavalintojen tulee vastata kulloinkin työn alla olevaa aihetta: jos alalle on muodostunut oma jargoninsa, sitä tulee myös noudattaa ja käyttää. Kun näitä seikkoja vertaa tämän tutkimuksen tuloksiin, voi huomata, että parhaiten näitä toimeksiantajien laatuvaatimuksia vastasivat elokuvien DVD-tekstitykset.

Kokonaislaadun arviointi on kuitenkin monimutkainen asia. Sen lisäksi, että laatu on aina subjektiivinen kokemus, samankaan ihmisen laatukriteerit eivät ole aina samanlaisia, kuten aiemmin todettiin. Toisinaan jollekin tuotteelle asetetaan jo lähtökohtaisesti korkeammat laatukriteerit kuin toiselle tuotteelle. (Abdallah 2003: 5.) Tämä pätee erityisen hyvin myös elokuvien Internet- ja DVD-tekstityksiin.

Jo pelkän oman tuttavapiirin käytöksen perusteella voi helposti todeta, että Internetistä elokuvan itselleen ladannut katsoja on usein valmis tinkimään monesta katselunautintoon vaikuttavasta seikasta. Katselukokemuksesta ei tarvitse maksaa tyhjän DVD-levyn hintaa enempää, jos sitäkään, joten ei välttämättä haittaa, vaikka kuva olisi hieman rakeinen, ääninauhalta eivät kuuluisi kaikki elokuvan äänet tai vaikka elokuvassa pyörisi valmiina jo omien ruututekstien alla toiset, esimerkiksi koreankieliset tekstitykset. Toki yleensä Internetistäkin ladattavasta elokuvasta yritetään löytää mahdollisimman laadukas versio, mutta mikäli sellaista ei ole saatavilla tai löydetty hyvälaatuinen versio ei satu olemaan yhteensopiva tarjolla olevien tekstitysten kanssa eivätkä omat tietokoneen käyttötaidot riitä tarvittaviin muokkauksiin, laadusta ollaan usein valmiita tinkimään, kunhan elokuvan vain saa kotiinsa katsottavaksi.

Oma mielipiteeni on, että kuvan- ja äänenlaatu eivät ole ainoita, joista tällaisessa ollaan valmiita käyttämään heikompa laatua, vaan usein myös tekstityksille asetetaan matalammat odotukset kuin normaalisti. Ei ole niin tarkkaa, millaiset tekstitykset ovat, kunhan elokuvaan vain saa suomenkieliset tekstit, jotta puolisokin elokuvassa pysyy mukana. Perustan väitteeni täysin kokemuksilleni oman tuttavapiirini toiminnasta. Kun samainen katsoja vuokraa elokuvan, käy katsomassa sen elokuvateatterissa tai ostaa elokuvan DVD:n itselleen, laatukriteerit ovat jo valmiiksi korkeammalla. Harva on valmis katsomaan elokuvaa mistään talon isointa televisioruutua pienemmästä laitteesta (kuten tietokoneen näytöltä), kuvan tulee olla moitteeton ilman pienintäkään häiriötekijää, ja jos yksikään naarmu DVD-elokuvassa saa kuvan hyppäämään, se ärsyttää katsojaa. Elokuvasta maksettu hinta on suoraan pois omasta pussista, ja käytetyille rahoille tahdotaan mahdollisimman laadukasta vastinetta. Sama koskee myös televisiossa esitettäviä ohjelmia ja elokuvia, sillä niistäkin on maksettu – vaikkakin televisioluvan muodossa – ja kaikenlainen virheiden suvaitseminen on niidenkin kohdalla vähäisempää.

Väitän myös, että yhdistävä tekijä korkeammille laatukriteereille on kuitenkin myös se, että kaikki tietävät yllämainittujen versioiden kääntäjien olleen ammattilaisia. Vastaavasti on tiedossa, ettei Internet-käännöksiä takana ole välttämättä naapurin-mattia kummempi henkilö. Ammattilaiselta odotetaan yleensä asiassa kuin asiassa parempaa työnjälkeä kuin tavalliselta henkilöltä.

Käännösalan ammattilaisuus on kuitenkin moniulotteisempi asia kuin monella muulla alalla. Käännösala lienee yksi niistä harvoista aloista, joilla ammattilaiseksi voi ryhtyä periaatteessa kuka vain. Sairaanhoidajalta vaaditaan sairaanhoitajan koulutus, kääntäjältä ei. Irma Sorvali (1996: 95) kertoo, että siinä missä kääntäjän koulutuksen saanut henkilö kokee opinnoillaan olleen hänelle erittäin suuri merkitys ja tuntee, ettei ilman opintojaan olisi koskaan kääntäjäksi ryhtynyt, toinen kääntäjä pitää elämää parhaana opettajana ja työntekoa parhaana kouluttajana. Sorvalin (1996: 101) mukaan suurin osa kääntäjistä on sitä mieltä, että käännösalan ammattilainen syntyy sekä koulutuksen että käytännön kokemuksen kautta. Pieni osa kuitenkin tuntee, että kyseessä on kutsumusammatti, jossa käytännön kokemus ja työ ovat tärkeimpiä kouluttajia, eikä koulutus ole ammattilaisellekaan käännösosalalla välttämätön.

Internet-kääntäjien iät, kokemukset ja koulutustaustat vaihtelivat suuresti jo yhden elokuvan kääntäjien keskuudessa. Käännöstyötä pidettiin harrastuksena, eikä kenenkään odoteta olevan alan ammattilainen, jotta sivuston toimintaan voi osallistua. Jonkinlaista alan koulutusta toiminta silti tarjoaa. Kääntäjille annetaan selkeät ohjeet, miten käännökset tulee toteuttaa, heitä opastetaan läpi projektin, neuvotaan ongelmakohtissa ja valmiista työstä annetaan palautetta, jonka avulla henkilö voi kehittää taitojaan paremmiksi. Mikäli hetkeksi jätetään huomioimatta toiminnan laittomuus sekä muut negatiiviset vaikutteet, vastaavanlaisesta harjoittelusta olisi mielestäni myös monelle tulevalle ammattitekstittäjälle varmasti hyötyä.

Internet-tekstittäjiä ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan lasketa käännösalan ammattilaisiksi, vaan harrastelijoiksi, joita he oman kuvauksensakin mukaan ovat (mstr 2005). *Maailman laidalla* -elokuvan tekstittäjän tietoja lukuun ottamatta tiedossa ei ole, minkälaisia koulutustaustoja tai työkokemuksia virallisten DVD-versioiden tekstittäjillä on. Heidän kuitenkin oletetaan saaneen työstään rahallinen korvaus, ja näin ollen heitä koulutustaustastaan riippumatta pidetään tässä tutkimuksessa ammattilaisina.

Subjektiiiviselta laadunarviointi kannalta tarkasteltuna kaikissa tutkituissa ruututekstityksissä esiintyi kohtia, joita olisi voinut muokata paremmiksi. Suurimpia epäkohtia näistä olivat kuitenkin sisällön asiavirheet, suoranaiset merkityksen muutokset, joita Internet-tekstittäjillä esiintyi yleensä ottaen huomattavasti DVD-versioita enemmän. Luvussa 2 kuitenkin todettiin, että ruututekstit ovat aina kuvan, äänen ja puheen summa, minkä valossa asiavirheiden esiintyminen tekstissä on ennakoitavaa ja osittain ymmärrettävää silloin, kun tekstittäjällä ei ole käytössään minkäänlaista käsikirjoitusta eikä kuva-/ääninauhakaan välttämättä ole

parhaimmanlaatuinen. On myös muistettava, että Internet-tekstittäjät usein työskentelevät juuri näiden ehtojen alaisina.

DVD-toimeksiantajien asettamista vaatimuksista, rajoitteista tai kriteereistä ei ole täyttä varmuutta. Ei ole varmaa, tehtiinkö käännökset ykkös- vai kakkoskäännöksinä ja oliko kääntäjillä kuva työnsä apuna (paitsi *Maailman laidalla* -elokuvaa koskien). Kaikki edellä esitetyt seikat vaikuttavat kuitenkin myös syntyneeseen lopputulokseen sekä sen laatuun. Ammattilaisenkin tekemän käännöksen laatu on monen asian summa. Toimeksiantaja asettaa omat rajoituksensa sille, millainen lopputuloksesta tulee, eivätkä toivomukset automaattisesti aina paranna käännöksen laatua. Kuten Abdallah (2003: 52) aiemmin kertoi, toisinaan työhön annetaan liian vähän aikaa, jotta tulosta ehtisi muokata niin hyväksi kuin itse tietäisi siitä olevan mahdollista tehdä. Toisinaan työn laadusta on tingittävä, sillä työn pitää pysyä kannattavana. Kääntäjänkin on pystyttävä elämään työllään, jolloin työn hiominen on yksinkertaisesti suhteutettava siitä saatavaan korvaukseen.

Kuten muillakin aloilla, käännösalan ammattilaisen työn jäljen oletetaan kuitenkin olevan hyvää. Kristiina Abdallahin (2003: 52) mukaan kääntäjän nykyinen ammattietiikka sisältää muun muassa kohdan: "*Lupaan aina kääntää parhaan kykyne mukaisesti.*" Edellä esitetyt seikat tekevät ohjeen noudattamisesta kuitenkin usein hankalaa ja kannattamatonta. Abdallah (2003: 52) ehdottaakin kohtaan muutosta. "*Lupaan kääntää aina parhaani mukaan tilanteen vaatiman strategian mukaisesti*" kuulostaakin mielestäni jo enemmän siltä, mikä käännösalan ammattilaisen todellinen arkipäivän tilanne on.

Kääntäjän työn laatua arvioitaessa on myös huomattava, että käännös, jonka kohdekielinen lukija saa eteensä, ei myöskään välttämättä ole täysin se, jonka kääntäjä on itse tehnyt. Tutkin proseminaarityötäni varten vuonna 2005 *Collateral*-elokuvan tekstitysten laatua. Elokuvan DVD-tekstitykset oli tehnyt kääntäjä Janne Staffans. Havaitsin DVD-tekstityksissä kuitenkin muutamia epäkohtia, joista Staffansilta kysyessä kävi ilmi, ettei hänen Finnkinolle toimittamisessaan teksteissä kyseisiä kohtia ollut lainkaan (Careen 2005). Muutokset oli tehty Finnkinolla Staffansin tietämättä ennen DVD:n julkaisemista. (Staffans 2005) Viimeinen sana käännöksen laadun osalta on siis todellakin sillä, joka käännöksestä maksaa, eikä kääntäjää tältäkään osin voida pitää täysin yksin vastuussa työn laadusta.

Mielestäni on kuitenkin huomattava, että katsojan maksaessa nähdäkseen elokuvan hän ostaa elokuvan julkaisijalta julkaisijan kuvaileman tuotteen tai sen käyttöoikeuden. DVD-levyjen takakansissa katsojalle luvataan elokuvaan suomenkielinen tekstitys, jonka avulla katsoja voi olettaa ymmärtävänsä elokuvan sellaisena, kuin se on tarkoitettu, ja myös kieltä ymmärtämätön katsoja houkutellaan näin tuotteen käyttäjäksi. Edellä esitetyistä seikoista huolimatta, katsojalla on tästä syystä mielestäni oikeus odottaa virallisilta tekstityksiltä parempaa laatua kuin esimerkiksi Internet-tekstityksiltä. Ostohetkellä syntyy sopimus siitä, että DVD:n tekstitysten avulla elokuva pitää pystyä ymmärtämään, kuten on luvattu.

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, minkä laatuista Internet-tekstitykset ovat ja voidaanko niitä pitää toimivina. Edellä esitetyistä syistä yksiselitteistä, kaikkien kannalta paikkaansa pitävää vastausta asiaan ei kuitenkaan ole. Jokainen yksinkertaisesti muodostaa asiasta oman mielipiteensä. Käännöstieteen näkökulmasta arvioituna, jos tekstityksen skopoksen ajatellaan olevan elokuvan juonen välittäminen parhaalla mahdollisella tavalla, jokainen tekstin asiavirhe estää tuon skopoksen toteutumismahdollisuutta. Skoposteorian määritelmän mukaan hyvä käännös on sellainen, joka pystyy täyttämään oman skopoksensa mahdollisimman hyvin. (Vehmas-Lehto 1999) Jo pelkkä Internet-tekstityksissä esiintyneiden asiavirheiden runsas lukumäärä estää skopoksen täyttymisen, jolloin tekstejä ei voitane pitää kovin laadukkaina. Jokainen asiavirhe myös rikkoo lojaaliuden periaatetta ja antaa katsojalle väärän käsityksen siitä, mistä on kyse. Asiavirheitä kuin myös pinnallisia huolimattomuus ja pilkkuvirheitä esiintyi kuitenkin jossakin määrin jopa yllättävän paljon myös DVD-tekstityksissä, mistä johtuen niidenkin laatu ja toimivuus jättävät tämän tutkimusotoksen perusteella toivomisen varaa.

Kuten aiemmin todettiin, toimivat ruututekstitykset ovat apuymmärrysväline niille katsojille, jotka eivät kieltä ymmärrä tai osaa riittävästi, jotta voisivat elokuvan juonesta saada selvän ilman tekstityksiä. Toisin kuin televisio- ja DVD-ruututekstit Internet-ruututekstit suoranaisesti elävät niistä saatujen palautteiden voimalla. Tekstejä muokataan ja korjataan jatkuvasti annettujen käyttäjäpalautteiden perusteella. Esimerkiksi Divx Finland -sivustolla teksteistä annetut palautteet ovat kaikkien nähtävillä kunkin elokuvan lataussivun lopussa. Palautteet toimivat samalla myös elokuvan sekä sen tekstitysten suosituksina: mikäli palautteet koostuvat kehuista, myös lataaminen on tavallaan turvallisempaa ja katsojalla on suurempi syy nostaa laatukriteereitään korkeammalle.

Tutkielmani liitteinä 1, 2 ja 3 on kunkin tutkitun elokuvan todellisten käyttäjien tekstityksistä Divx Finland -sivustolle jättämiä kommentteja, jotka antavat vertailupohjan tekstitysten laadukkuudesta oman, subjektiivisen laatuksitykseni rinnalle. On kuitenkin huomattava, ettei tätä tutkielmaa varten ei suoritettu varsinaista reseptiotutkimusta, joten laajemman mielipiteen kannalta tulos voidaan tältä osin kiistää. Annetuista kommentteista voidaan pikaisellakin katsauksella havaita, että suurimmalla osalla katsojista juuri näille tekstityksille asetetut laatuksiteerit täyttyivät ja tekstejä pidettiin onnistuneina, myös toimivina. Tekstitysten katsottiin täyttävän tehtävänsä, eli ne katsottiin riittäviksi, jotta elokuvan kokonaisjuonesta ja tapahtumista sai selvän. Näin olleen Internet-tekstitysten voi tältä osin katsoa olleen toimivia.

Oma päätelmäni tekstien laadusta ja toimivuudesta on kuitenkin eri. Olisin kaivannut teksteihin vielä viimeistelyä, jolloin esimerkiksi selkeistä huolimattomuusvirheistä olisi päästy eroon. Kielenkäyttö olisi monin paikoin voinut olla idiomaattisempaa samoin kuin lauserakenteet. Jokainen elokuvien asiavirhe myös muuttaa ja vaikeuttaa elokuvan katsomista sekä juonen ymmärtämistä. Käyttäjien antamat palautteet ja niiden mukainen laatuksitys ovat syntyneet täysin katsojien omien taustatietojen pohjalta. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä mieltä tekstityksistä oltaisiin ja kuinka laadukkaina niitä pidettäisiin, mikäli palautteen antajilla olisi esimerkiksi tämän tutkimuksen tiedot käytettävissään. Muuttuisivatko laatu- ja toimivuuskäsitteet? Löytyisikö elokuvan juonista seikkoja, joita ennen ei mahdollisesti ymmärretty tai oli ymmärretty toisin? Asiaan ei kuitenkaan saada vastausta ilman lisätutkimusta aiheesta.

Kuten aiemminkin todettiin, laatua ei voida kattavasti arvioida tietämättä kaikkia tuloksen syntyyn vaikuttaneita asioita, kuten toimeksiantajan vaatimuksia, käytössä ollutta aikaa, lähdemateriaalin laatua, kääntäjän taustaa ja niin edelleen. Edellä esitettyjä tutkimustuloksia tarkastellessa on hyvä pitää mielessä, että tässä tutkimuksessa tekstitysten laadun määrittäminen jää tietojen vajavaisuudesta johtuen väistämättä jokseenkin suppeaksi ja erittäin subjektiiviseksi. Päätelmäni perustuu sille taustatiedolle, joka minulla oli tarjolla sekä aihetta, tekstityksiä, kääntäjien työoloja ja taustoja koskien. Päätelmäni perustuvat myös täysin subjektiivisesti valittuihin tärkeisiin laatuksiteereihin sekä niihin seikkoihin, jotka itse tekstityksiä katsoessani katsoin tärkeiksi nostaa esille.

Internet-tekstitysten laatua ja toimivuutta pohdittaessa on myös huomattava, että aivan kuten tutkimukseen valituissa DVD-teksteissä, myös Internet-tekstityksissä on tutkimuksen tulosten

perusteella havaittavissa sivustojen välisiä laatueroja. Xvid Subsin tekstityksissä esiintyi huomattavasti enemmän poikkeamia hyvän tekstityksen konventioista sekä Suomen kielen kielioppisäännöistä ja kielen idiomaattisuudesta kuin Divx Finlandilla. Xvid Subsin tekstien sisällössä oli myös enemmän asiavirheitä kuin Divx Finlandilla. Vaikka tässä tutkimuksessa tutkittiinkin Internet-tekstien laatua ja toimivuutta kokonaisuutena, loppupäätelmänä voi todeta, että eri sivustojen tuotosten välillä on eroja. Koska tutkimuskohteena olivat vain kolme eri elokuvaa ja vain kahden eri sivuston tekstitykset, ei tämän tutkimuksen perusteella voi näin ollen tehdä kaikenkattavaa yleispäätöstä kaikkien Internet-tekstitysten laadusta ja tasosta. Tulos antaa kuitenkin jonkinlaista viitettä siitä, mitä tarjolla on.

6.1 Yhteiskunta ja ruututekstit

Tutkimuksen jälkeen kokonaisvaikutelma AV-kääntämisen arvostuksen nykytilasta on kuitenkin huolestuttava. Vaikka Xvid Subs -sivusto lopetti jo laittoman tekstitystoimintansa, ei ole syytä olettaa, että tämänkaltainen toiminta olisi vähentymään päin. Kuten kappaleessa 1.2 todettiin, historia osoittaa, että yhden suljetun tai lopettaneen sivuston tilalle tulee pian uusia. Voidaanko toiminnan ajatella olevan harmitonta harrastustoimintaa? Ei voida. Tulevaisuuden näkymiä on vaikea ennustaa, eikä kukaan tiedä varmaksi, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Jarmo Mäkelä (2007) maalailee Internet-tekstitysten yleisyyttä ja vaikutuksia arvioivassa artikkelissaan nykytrendin lupaamia tulevaisuuden näkymiä seuraavasti:

Uutinen vuodelta 2014

Kirjasto ry. on lopettanut toimintansa. Kirjasto ry. on kirjailijoiden ja kustantajien tekijänoikeusjärjestö, joka edusti noin 3 000:ta kotimaista sekä noin miljoonaa ulkomaista kirjailijaa ja kustantajaa. Kirjasto ry. on päättänyt lopettaa toimintansa ja kiittää samalla kaikkia suomalaisia kirjailijoita ja kirjakustantajia menneistä vuosista. Yhdistyksen alasajoon vaikuttivat seuraavat tapahtumat: Vuonna 1995 kukaan ei aavistanut, kuinka laajamittaista musiikin ja elokuvien kopiointi tulisi vertaisverkkojen avulla olemaan. Vuonna 2009 lakimuutos tekijänoikeuksista. Tällöin yksityinen ei-kaupallinen kopiointi sallittiin ja kaupallisen teoksen suoja-aika lyhennettiin viiteen vuoteen. Teosten jakelu vertaisverkoissa laillistettiin. Vuoden 2010 keväällä Bestprinternet toi markkinoille uuden mullistavan tulostimen kotikäyttöön. Tulostimella voitiin tulostaa 300-sivuinen kirja ”pokkarina” kolmessa minuutissa. Yhden tulostetun kirjan hinta laski euroon tulostimen hinnan ollessa 100 euroa. Syksyllä 2010 kirjamyynni romahti Suomessa. Kaikkien suomalaisten kirjailijoiden teokset olivat ladattavissa ilmaiseksi vertaisverkoista ja tulostimia oli myyty 300 000 kappaletta. Kesällä 2011 Kirjasto ry. perusti nettikaupan. Syksyn ainoat maksavat asiakkaat olivat kunnalliset kirjastot ja noin 200 innokasta kirjallisuuden harrastajaa. Syksyllä 2011 suomalaisten kirjailijoiden määrä kasvoi noin 5 000:een. Näiden aiemmin tuntemattomien kotikirjailijoiden teoksia ostettiin kuitenkin vain satakolmeitoista kappaletta. Samalla oikolukuohjelmien kopiointi vertaisverkoista kasvoi 3 000 prosentilla. Joulun 2011 mennessä Teosto ja sitä vastaavat toimijat lopettivat toimintansa. Vain Digiradion Sinfoniaorkesteri julkaisi musiikkiaan cd-levyillä. Musiikin nettimyynti romahti ja musiikintekijät siirtyivät muille aloille tai ulkomaille. Osa musiikin tuottajista perusti sidontalaitoksia, joissa ilmaiseksi kopioituidut kirjat sidottiin maksusta nahkakansiin. Vuonna 2014 teosten suoja-aika vanheni ja Neuvostoliitosta tuotiin Suomeen rekkalasteittain uusia painotuoreita kirjoja myyntihinnan ollessa kaksi euroa kappaleelta. Vuonna 2014 Suomessa toimi vain yksi kirjapaino, Sanomien Oy, joka julkaisi herpetologista materiaalia EU:n ulkopuolisille kirjastoille.

Kirjasto ry:n hallitus

Vaikka Mäkelän ennustama uutinen onkin täyttä fiktiota, se herättää huomaamaan, ettei yksikään vertaisverkkojen toimintaan liittyvä asia esiinny maailmassa yksinään. Kaikella on moniulotteisempia seuraamuksia kokonaisuuden ja yhteiskunnan kannalta. Onko edellä kuvattu perhosefekti jo käynnissä? Kun vain yhden elokuvan laitonta kopiota on katsottu suomenkielisin tekstein 120 000 kertaa, kuten *Casino Royalen* tapaus osoitti, Jarmo Mäkelän (2008) kysymys, onko mahdollista, että elokuvateattereiden kävijämäärä olisi tästä syystä laskenut ainakin 13 000 kävijällä, tuntuukin varsin aiheelliselta.

Ruututeksteillä on jo itsessään laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten luvussa 2 todettiin. Niiden vaikutus kielen, kielitaidon ja asenteiden syntymiseen on suuri. Teksteillä, joita kukaan ei oikeasti edes lue tai tarvitse, kuten katsojat monesti toteavat, onkin siihen nähden yllättävän suuri merkitys elämässämme. Osa ruututekstien tarpeettomuusväitteestä on kuitenkin helposti kiistettävissä. Gottliebin (1994: 103) mukaan tutkimukset osoittavat, että mikäli tekstit ovat ruudun alareunassa näkyvillä yhtä aikaa, kun tekstejä vastaava viesti on omin korvin kuultavissa, tekstien lukeminen on jopa kieltä hyvin ymmärtävien keskuudessa automaattinen reaktio, jota on hyvin vaikea vastustaa. Näin ollen ruututekstit väitteistä huolimatta kyllä luetaan.

Vaikka ruututeksteillä voidaankin osoittaa olevan merkitystä yhteiskunnan kannalta, niiden arvostus on kauttaaltaan vähäpätöinen. Se, etten pystynyt jälkikäteen selvittämään, keitä DVD-työn takana todellisuudessa oli, mielestäni valitettavasti vahvistaa Riitta Jääskeläisenkin (2007: 120) aiempaa toteamusta siitä, että ruututekstejä pidetään usein täysin merkityksettöminä aputeksteinä, joihin ei niin tarvitse panostaa. Tarja Dibaija (2008) huomauttaa, ettei DVD-tekstittäjien tietojen nykyisessä toimintamallissa kuulukaan olla yhtä julkisia kuin esimerkiksi televisio-ohjelmien tai kirjan kääntäneiden tiedot. Dibaijan (2008) mukaan DVD:llä ei vain julkaista kääntäjää samalla tavalla kuin muissa ohjelmissa. Hän kertoo tämän johtuvan muun muassa työn ulkoistamisesta. Organisaation jokin haara ostaa käännöksen käännöstoimistolta, ja vaikka käännöstoimistossa tiedettäneenkin, kuka työn on tehnyt, varsinaisella tekijällä ei kuitenkaan ole niin suurta merkitystä, että sitä jälkikäteen pystyttäisiin julkisesti selvittämään. Työn tehneen käännöstoimiston saattaa saada selville, mutta varsinaisen tekijän tietojen selville saaminen on Dibaijan mukaan sattuman kauppaa. (Dibaija 2008.) Dibaija (2008) toteaaakin, että käännösten taso DVD-maailmassa on muun muassa tästä syystä todella kirjava. Hän kertoo, että moni maahantuoja ei edes tarkista itse tekstejä, vaan luottaa täysin käännöstoimistoon, jolta käännöksen osti.

Verrattuna Internet-tekstittäjien työmalliin, jossa palautetta annetaan aktiivisesti, tässä mallissa tuntuisi piilevän pieni epäkohta. Dibaija (2008) itse kertoi saavansa työstä palautetta hyvin harvoin, mikä ei toisaalta edellä esitetyn valossa ole ihme. Laadun kehittymisen tai säilymisen kannalta tässä vaikuttaisi kuitenkin olevan este: Palautteiden positiivinen puoli on, että niistä voi kehittyä. Maalaisjärjellä ajateltuna kääntäjän työmotivaation voi hyvinkin vaikuttaa myös se, yhdistetäänkö hänen tekemänsä työ suoraan häneen vai voiko kääntäjä jäädä asiassa enemmän piiloon.

Kun Internet-tekstitysten käyttäjämäärät ovat jatkuvassa kasvussa, tuntuisi entistä tärkeämmältä, että niiden virallinen vastustaja, vastaavat DVD-tekstitykset pysyisivät korkealaatuisina ja täten selkeästi Internet-tekstityksiä houkuttelevampina. Kysyä voi, jos DVD-tekstienkin laatu on hieman sattuman kauppaa, onko kynnyks todennäköisesti vähän heikompileatuuksien, mutta ilmaiseksi saatavien Internet-tekstien valitsemiseen enää kovin suuri? On myös muistettava, että yksi Internet-tekstien houkuttimista on se, että niiden avulla elokuvaa pääsee katsomaan kotonaan ilmaiseksi jo huomattavasti aiemmin kuin DVD-versiota odottamalla. Jos DVD-version tekstienkin laatu on sattumankauppaa, mikä tekee niistä houkuttelevamman ja saa katsojan odottamaan? Kuvan ja äänen laatuhan piraattiversioissa on usein täysin alkuperäistä vastaava. Laillisuus ja moraalit ovat toki hyviä odottamissyyttä, ainakin teoriassa. Mutta miten on todellisuudessa? Vaikutelma DVD-tekstien julkaisijoiden laatukriteereistä ei tämän tutkimuksen tietojen valossa tunnu kuitenkaan kovin korkealta ja laatustandardeissa tuntuu olevan isoja aukkoja.

Kuvaamastani tilanteesta ei kuitenkaan pidä erehtyä luulla, etteivätkö ammatikseen ruututekstejä tekevät osaisi työtään. Päinvastoin. Ongelma ei välttämättä ole niinkään kääntäjäpäässä, vaan elokuvia julkaisevissa organisaatioissa. Siinä, missä toisaalta arvostetaan halpaa hintaa, kuten aiemmin kävi ilmi, toisaalta törönsätään rahaa ja saatetaan teettää saman elokuvan tekstit jostain syystä kahteen kertaan. Paksuna-elokuvan tekstittäjän selvityksessä kävi ilmi, että julkaisija Finnkino itse Ulla Leision (2008) mukaan luuli käännöksensä olevan erittäin ansioituneen elokuvakääntäjä Janne Staffansin käsialaa. Leisio (2008) valitsi teksteilleen juuri Staffansin tarkoituksella, sillä luotti Staffansin aikaisempaan työnlaatuun ja uskoi, että komediakäännös on Staffansille sopiva työ. Kun tekstejä tätä tutkimusta varten alettiin kuitenkin tutkia, kävi pian ilmi, etteivät Staffansilta tilatut tekstitykset koskaan olleetkaan DVD:lle päättyneet, vaan jossakin ison organisaation haarassa oli teetetty toisetkin tekstit. Näiden tekstien tekijästä ei ole tarkempaa tietoa, eikä myöskään syystä, miksi näin tehtiin, mutta nämä ruututekstit ovat

kuitenkin ne, jotka kyseisen elokuvan Suomessa myytävällä DVD:llä on käytössä. Dibaija (2008) puolestaan kertoo näin käyneen ennenkin.

Juuri *Paksuna*-elokuvan tekstityksissä oli kuitenkin valittu kaikista tutkituista DVD-teksteistä voimakkaimmin vieraannuttava käännösstrategia (esimerkiksi kääntämättä jättäminen ja suomalaiselle tuntemattomampien seikkojen esittäminen sellaisinaan, kuten *Panda Express* ja *Yoshinoya Beef Bowl*). Sen teksteissä esiintyi myös eniten asiavirheitä, sanavalinta oli toisinaan epäidiomaattista (esimerkiksi pimeä pussi) tai tekstitys jätti muutoin toivomisen varaa (vitsien ei-hauskat käännökset, anglismit, huolellisuusvirheet). Staffansin kanssa DVD:n nykyisiä sekä hänen DVD:lle tarjoamiaan tekstejä – varsinkin vitsikohtia – pikaisesti puhelinhaastattelun aikana vertailtuani suorastaan harmittaa, etteivät DVD:n katsojat saaneet Staffansin versioista koskaan nauttia.

Otetaan parasta tai ollaan ilman.

Asukkaat: Rohkeasti sisustava, laatutietoinen aviopari
(Avotakka 2006: 6 ja 10)

Mitä sisustukseen tulee, suomalaiset ovat jo oppineet vaatimaan korkeaa, virheetöntä laatua. Sisustuslehti Avotakan yllä olevista otsikoista käy ilmi, ettei suomalaiseen kotiin enää hyväksytä mitä tahansa vanerilevymööpeiliä. Sisustuspiireissä puolestaan aikaisemmin joka kodin perushuonekalusta vanerikalusteesta on monelle tullut lähes kiro- tai haukkumasana, huonon laadun synonyymi.

Sisustamista on viime vuosina nostettu aktiivisesti esille. Televisiossa pyörii useampikin sisustusohjelma ja uusia sisustuslehtiä ilmaantuu markkinoille lähes vuosittain tavallisen kansan luettaviksi. Suomalainenkin juro kansa on opetettu siihen, ettei mitä tahansa sovi enää kotiinsa laittaa ja että myös sisustusvalinnoilla on omat, kauaskatseisemmat vaikutuksensa esimerkiksi luonnon kannalta. Näin ollen ei enää riitä, että on verhot ja liina, niiden pitää olla tilaan ja käyttäjän tarkoituksiin juuri oikeanlaiset, tietyn väriset ja ennen kaikkea hyvälaatuiset. Huonolaatuinen sisustustavara ei suomalaissisustajallekaan enää kelpaa.

Alkaako sama joskus päteä käännöksiin? Nykyisellään asiakkaat edellyttävät usein työltä määrää ja nopeutta laadun kustannuksella (Kaj 8: 2006). Laadusta ei monesti olla valmiita maksamaan, vaan valintatilanteessa työn saa se, joka tekee halvimmalla – ja mieluummin mahdollisimman lyhyellä aikataululla. Voisiko tilanne muuttua? Mikä tahansa käännös ei enää

kelpaisikaan, vaan käännökseltäkin opittaisiin vaatimaan tarkkaa laatua siinä, missä kylpyhuoneen matoltakin, niin loppukäyttäjien kuin toimeksiantajienkin keskuudessa.

Omasta mielestäni sisustuksen arvostuksen nousu on pitkälti niiden ansiota, jotka asiaa alkoivat nostaa esille. Vielä reilu kymmenen vuotta sitten sisustus oli vain rikkaiden *snobien* puuhaa, tavalliselle kansalle riitti, että on pöytä. Uskoisin, että myös käännösala voisi hyötyä vastaavanlaisesta näkyvyydestä, ihmisten – sekä loppukäyttäjien että toimeksiantajien – tietoisesta käännöksen laatua koskevasta kasvatuksesta. Aiempana jo todettiin, että ihmisen laatukäsitystä on mahdollista muuttaa. Vaan kukapa se kissan häntää nostaa, jos ei kissa itse.

LÄHTEET:

Elokuvat:

1. Mami hoitaa (Keeping Mum) 2005. Ohjaaja Nial Johnson. Käsikirjoittajat Richard Russo ja Nial Johnsson.
2. Paksuna (Knocked Up) 2007. Käsikirjoittaja ja ohjaaja Judd Apatow.
3. Pirates of the Caribbean – Maailman laidalla (At World's End) 2007. Ohjaaja Gore Verbinski. Käsikirjoittajat Ted Elliot ja Terry Russo. Suomennos Tarja Dibaija.

Kirjallisuus:

4. Abdallah, Kristiina 2003. *Tekstittämisen laatu ja digiaika – uhkatekijöitä ja ratkaisuja*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 2003.
5. Chesterman Andrew, Wagner Emma 2002. *Can Theory Help Translators? A Dialogue Between the Ivory Tower and the Wordface*. St. Jerome Publishing, Manchester, UK & Northampton, Ma.
6. Chesterman, Andrew 1997. *Memes of Translation - the Spread of Ideas in Translation Theory*. John Benjamins publishing company. Amsterdam/Philadelphia.
7. Gambier, Yves 2007. *Audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksen suuntaviivoja*. Teoksessa: Oittinen Riitta ja Tuominen Tiina (toim.), *Olennaisen äärellä, Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*, Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere 2007.
8. Gottlieb, Henrik 1994. *Subtitling Diagonal Translation*. Perspectives: Studies in Translatology 2(1). Edited by Cay Dollerup, Henrik Gottlieb, Viggo Hjørnager Pedersen, Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen 1994.
9. Hartama, Marko 2007. *Elokvakääntäminen av-kääntämisen laajana*. Teoksessa: Oittinen Riitta ja Tuominen Tiina (toim.), *Olennaisen äärellä, Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*, Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere 2007.
10. Ikola Osmo 1986. *Nykysuomen käsikirja*. Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino. Espoo 1986.
11. Ingo, Rune 1999. *Tiivistävä käänös ja sen keinot*. Kääntämisen tutkimuksen päivät 4.12.1998, Oulu. Teoksessa Irma Sorvali (toim.), *Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet serie B Nr 24*. Oulu 1999.
12. Jänis, Marja 2004. *Kääntämisen laatu*. Teoksessa Mäkinen Pirjo, Oittinen Riitta, *Alussa oli käänös* (toim. Pirjo Mäkinen), Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print 2004.
13. Jääskeläinen, Riitta 2007. *Av-kääntämisen tutkimus ja tutkimustarpeet Suomessa*. Teoksessa: Oittinen Riitta ja Tuominen Tiina (toim.), *Olennaisen äärellä, Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*, Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere 2007.
14. Kokkola, Sari 2007. *Elokuvan kääntäminen kulttuurikuvien luojana*. Teoksessa: Oittinen Riitta ja Tuominen Tiina (toim.), *Olennaisen äärellä, Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*, Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere 2007.
15. Lappalainen, Marita 2004. *Käännetään suomeksi*. Teoksessa Mäkinen Pirjo, Oittinen Riitta, *Alussa oli käänös* (toim. Pirjo Mäkinen), Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print 2004.

16. Leino Pirkko 2006. *Hyvää suomea*. Neljäs painos. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2006.
17. Linde, Zoé 1995. *'Read My Lips', Subtitling Principles, Practices, and Problems*. Perspectives; Studies in Translatology. Edited by Cay Dallerup, Henrik Gottlieb, Viggo Hjørnager Pedersen. Museum Tusulanum Press University of Copenhagen 1995.
18. Oittinen Riitta 1995. *Kääntäjän karnevaali*. Tampere University Press 1995.
19. Oittinen, Riitta 2004. *Kuvakirja kääntäjän kädessä*. Saarijärven Offset, Saarijärvi 2004.
20. Oittinen, Riitta 2007. *Peukaloliisasta Nalle Puhiiin*. Teoksessa: Oittinen Riitta ja Tuominen Tiina (toim.), *Olennaisen äärellä, Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*, Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere 2007.
21. Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännteoriaan*. Oy Finn Lectura Ab. Yliopistopaino, Helsinki 1999.
22. Vertanen, Esko 1999. *Tv-kääntäjä digiajan kynnyksellä*. Kääntämisentutkimuksen päivät 4.12.1998, Oulu. Teoksessa Irma Sorvali (toim.), *Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet serie B Nr 24*. Oulu 1999.
23. Vertanen, Esko 2007. *Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkina*. Teoksessa: Oittinen Riitta ja Tuominen Tiina (toim.), *Olennaisen äärellä, Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*, Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere 2007.

Sanoma- ja aikakauslehdet:

24. Ahonen, Erik. 2005. *BitTorrent haluaa eroon piraattimaineestaan*. Aamulehti, julkaistu 12.11.2005
25. Avotakka – Suomen suurin sisustuslehti. 2006. Tammikuun numero.
26. Järvinen, Petteri. 2005. *Hyvä tietää tekijänoikeuksista, Lain mukaan laitonta*. Tekniikan maailma 21/2005.
27. Kantele, Kalevi. 2003. Helsingin sanomat. *TV-ohjelmien tekstitys oli kulttuuriteko*. Julkaistu 28.12.2003 HS:n vieraskynä-palstalla.
28. Peltonen, Antti J. Aamulehti. *LP C CD MP3 ETC*. Julkaistu sulasiat-osiossa 10.2.2008.
29. Pesonen, Piritta 2006. *Käännösälälle halutaan laatuluokitus*. Yhteenveto, Akavan erityisalujen järjestölehti 2/2006.
30. STT 2006. *Musiikin nettijakelu poiki jälleen uusia tutkintapyyntöjä*. Kauppalehti 5.4.2006.
31. STT. 2006. Ruotsin poliisi sulki suosituksen torrent-palvelimen. Aamulehti, julkaistu 2.6.2006.
32. Susiluoto, Tapio ja Vuokila, Ulla. Kääntäjä – Översättaren. *Kääntäjän tekijänoikeus ja sen luovuttaminen*. Syyskuu 2001, nro 7.

Internet-lähteet:

33. Afterdawn.com, 2005.
34. Aunesluoma, Antero 1998. *WWW-opas*.
<http://www.valt.helsinki.fi/atk/wwwopas/inet.htm> (27.4.2007).
35. Divx Finland 2008. www.divxfinland.org
36. Domain survey 2007. <http://www.isc.org/index.pl?/ops/ds/> (27.4.2007).
37. Internet-slangisanakirja 2008. <http://www.urbandictionary.com/>
38. Kunzelmann, Doris 2004. *"Ja rock'n roll on cool juttu" Englanninkieliset ilmaisut suomalaisissa ja saksalaisissa nuorten lehdissä*. Kielikuvia 2/2004.
www.uta.fi/jarjestot/nsseura/kielikuvia/kielikuvia-2-04.pdf (1.8.2006).

39. Kääntämisen opetussanasto. <http://vanha.hum.utu.fi/centra/pedaterm/sanasto.html> (5.6.2007).
40. Mikrobitti 2003. *Laittomia tekstityksiä jakanut sivusto lakkautettiin*. 5.2.2003. <http://www.mbnet.fi/uutiset/index.asp?Utinen=1001> (4.4.2008).
41. Mäkelä Jarmo 2007. *Yli 120 000 suomalaista nettirikollista*. Uusisuomi.fi. <http://www.uusisuomi.fi/blogit/jarmomakela/yli-120-000-suomalaista-nettirikollista> (4.4.2008).
42. Mäkelä, Jarmo 2005. www.eironfi.com (22.3.2005).
43. Piraattiliitto 2007. *XvidSubs.com lopettaa - uhkailivatko antipiraatit?* <http://piraattiliitto.org/uutiset/2007/11/xvidsubs-com-lopettaa-uhkailivatko-antipiraatit> (4.4.2007).
44. Roponen, Seppo 2007. *Intohimon kolme kirjainta: DRM*. Tivi tietoviikko. Talentum. http://www.tietoviikko.fi/sovellukset_docview.jsp?f_id=1153267 (6.4.2008).
45. Suoniemi-Taipale, Inga 2004. Kirjoittajan ABC-kortti. http://webcgi.oulu.fi/oykk/abc/kielenhuolto/lauseopillisia_ilmioita/lauseenvastikkeet/mita_verbin_nominaalimuodot_ja_lauseenvastikkeet_ovat/#ylapalkki (31.3.2008).
46. Wikipedia-tietosanakirja, <http://fi.wikipedia.org>.
47. Xvid Subs 2007. www.xvidsubs.com.

Painamattomat lähteet:

48. Careen, Marianna 2005. *Elokuva tekstitykset internetistä – Tutkimus Collateral-elokuvan internet-tekstitysten laadusta ja toimivuudesta*. Proseminaariryö, käännöstiede (englanti). Tampereen yliopisto, kevät 2005.
49. Hartama, Marko 2003. *Ruututekstien tekeminen*. Av-viestinnän luento 17.9.2003, Savonlinna. Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos, Savonlinna.
50. Leskinen, Juha 2004. *Suomennosten kielenhuolto -kurssin luentomonisteet ja muistiinpanot*. 2004 Savonlinna . Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos, Savonlinna.
51. Rönnberg, Ilse 2003. *Filmi, video ja DVD: käännöstoimiston eri tehtävät*. AV-viestinnän luento 28.3.2003, Savonlinna. Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos, Savonlinna.

Haastattelut:

52. Dibaja, Tarja 2008. Sähköpostihaastattelu 17.4.2007
53. Divx Finlandin pääylläpitäjät "mstr" 2005, "Sampomies" 2006 ja "Otukka" 2008. Sähköpostikeskustelut maaliskuussa 2005, elokuussa 2006 ja huhtikuussa 2008.
54. Kock, Toni 2008. Xvid Subs -sivuston sekä nykyisen Leffahullut.fi-sivuston pääylläpitäjä. Sähköpostikeskustelut huhtikuussa 2008.
55. Leisio, Ulla 2005. Buena Vista International Finland. Sähköpostikeskustelut maaliskuussa 2005.
56. Saarela, Elina 2006. Nordisk Film. Sähköpostikeskustelut elo-marraskuussa 2006.
57. Staffans, Janne 2008. Puhelinkeskustelut sekä sähköpostihaastattelu 14.4.2008 ja 16.4.2008.

LIITE 1

Paksuna -elokuvan käyttäjäkommentteja Divx Finland -sivustolta.

Tekstitykselle annetut palautteet.

cap :: :: 05.11.07 15:53 ::

Kakkos cd:llä n.48 min kohdalla Ben jättää viestiä puhelin vastaajaan.

"I have to pop a cap in your ass" on suomennettu "minun täytyy työntää taksi perseeseesi" (slang) a bullet used to shoot someone; generally used in the phrase 'put a cap in (someone's) ass'

Sgigge :: :: 06.11.07 22:33 ::

Loistavat subit, kiitoksia!

Adio :: :: 09.11.07 21:31 ::

Kiitos paljon jälleen kerran!!

Osku :: :: 10.11.07 19:24 ::

1cd synk subiarkiston postissa!!!!

BarFly83 :: v1.2 :: 11.11.07 21:01 ::

Oskun synkkaus lisätty pakettiin. Kiitokset. :)

Aust :: :: 16.11.07 22:22 ::

Loistavaa, kiitokset näistä!

dovve :: :: 17.11.07 17:22 ::

hyvät tekstitykset, kiitos :))

BarFly83 :: v1.3 :: 01.12.07 19:37 ::

Jezze synkkaili. Kiitos. :)

känkkäränkkä :: :: 12.01.08 03:15 ::

Kiitos, kun joku jaksaa suomentaa, mutta kuten nim. cap nosti esille niin aika amatöörivirhe tuossa ja vaikka subeja on päivitetty niin tätä virhettä ei ole huomioitu. Tällä kertaa tyydyn kuuntelemaan englantia ja olla lukematta suomea. Silti teette hyvää työtä ja vapaaehtoisesti harrastusmuodossa, joten ei täydellisyyttä tulekaan vaatia:)

Kerro huomaamistasi virheistä. Sitä kautta saamme teksteistä entistäkin parempia kun korjaamme. Tämä kuitenkin on meille vain harrastus ja arvostamme kehittävää kritiikkiä. Credit

naamanorsu :: :: 27.01.08 00:41 ::

kiitos!

Ändi :: :: 27.01.08 12:13 ::

kiitoksia

Finlander :: :: 28.01.08 03:26 ::

Tuollaisia "cap" tyyliä virheitä tulee ammattisuomentajillakin, ei haitannut minun elokuvankatsomistani ollenkaan. Kiitokset teille jälleen kerran!

Enns :: :: 04.02.08 01:49 ::

FYI: 39,53 kohdassa sanotaan mielestäni illegally=laittomasti eikä legally=laillisesti. Vähän häjysti ääntää mutta jotenkin olisi järkevämpää tämä laitton vaihtoehto kun kaveri vielä pyytää perään ettei tyttö kertoisi asiasta.

Kiitos tekijöille teksteistä :)

Endler :: :: 20.02.08 15:16 ::

Kiitoksia loistavista subeista. :)

meritza :: :: 23.02.08 11:59 ::

kiitos

LIITE 2

Mami hoitaa -elokuvan käyttäjäkommentteja Divx Finland -sivustolta.

Tekstitykselle annetut palautteet:

maza :: Versio 1.2 :: 22.04.06 18:19 ::

Korjasin tekstitystä vähän. :)

Aarne :: :: 02.05.06 21:17 ::

Kiitos !!

Ismo :: :: 08.06.06 18:07 ::

tänks.

Borat :: :: 21.07.06 22:40 ::

Erittäin loistava tekstitys. Oli käytetty luovaa kieltä ja vaikeisiin "kielivitseihin" oli keksitty erittäin hyvät suomennokset. Muuttaisin ainoastaan Kuun ja Maa(pallo)n alkamaan isoilla alkukirjaimilla, koska niistä puhuttiin planeettoina, mutta ei mitään muuta moitittavaa. Iso käsi tekijöille. :)

LIITE 3

Pirates of the Caribbean – Maailman laidalla -elokuvan käyttäjäkommentteja Divx Finland -sivustolta.

Tekstitykselle annetut palautteet:

zippi :: Ennakkojulkaisu :: 27.05.07 18:26 ::

Viikonlopputalkoiden lopputulos on tässä, olkaa hyvät. :)

tomba_76 :: :: 27.05.07 18:33 ::

Loistavaa

Neo :: :: 27.05.07 18:49 ::

HIENOA POJAT!!!! tai siis miehet.. sorry.. mut kiitos tosi paljon näistä!

**Borat-edit: Eipäs unohdeta naisjäseniämme. ;) **

Charm :: :: 27.05.07 18:55 ::

Hienoa, kyllä taas kelepoo leffaa katella

sipee :: :: 27.05.07 18:57 ::

Mahtavaa. Kiitos !

Joll3rpi :: :: 27.05.07 19:15 ::

Loistavat tekstit,taas kerran

rootz :: :: 27.05.07 19:17 ::

Kiitos. Uskomattoman nopeaa toimintaa jälleen kerran :-)

zippi :: v1.2 :: 27.05.07 19:18 ::

Chip löysi vielä parit pienet kohdat. Päivitetty siis jaossa. :)

miee :: :: 27.05.07 19:46 ::

kiiiitoos tosi paljon! : >>

pwned :: :: 27.05.07 20:17 ::

loistavaa duunia KIITOS

Orava-Belster :: :: 27.05.07 20:38 ::

Kovia jätkiä (naisia) kiitos!

ex1tium :: :: 27.05.07 20:38 ::

Kiitosta näistä <3

Repe :: :: 27.05.07 20:42 ::

Mahtavaa!

Djinn :: :: 27.05.07 20:59 ::

Kiitokset suomentajille. Mahtavaa toimintaa.

rimaksi :: :: 27.05.07 21:12 ::

ihanaa ihanaa kiitos!

jope :: :: 27.05.07 22:12 ::

Kiitti, ei oli uskonu että tekstejä jo tarjolla ISO KIITOS!!

ZenDe :: :: 27.05.07 22:20 ::

Hemmetin nopeeta toimintaa, Erinomaiseltahan se näytti!

hauki :: :: 27.05.07 22:23 ::

upeeta mahtavaa nopeeta toimintaa, yllätitte taas. kiitoksia!

rootz :: :: 27.05.07 22:41 ::

Hyvät tekstit oli. Mitä toi tossa tekstien lopussa tarkoittaa että tässä versiossa elokuva ei jatku?
Tulisiko lopputekstien jälkeen vielä muka joku kohtaus?

*Otukka: Kyllä tulee. Kannattaa teatterissa olla loppuun saakka, :D

Olttu :: :: 27.05.07 23:11 ::

Kiitos todella kovasti! olitte sitten saaneet tämmöisen ihmeen aikaan =D Kiitos! :P

Humankiller :: :: 27.05.07 23:16 ::

Helvetin hienoa työtä !!!!! Kiitos kaikille suomentajille, teillä pitäisi antaa mitalleja kasapäin.
Kiitos ja jatkakaa samaan, erinomaiseen malliin.

ma66 :: :: 27.05.07 23:23 ::

Kiiitooooooooos nopeista teksteistä

C.Bronsson :: :: 28.05.07 00:08 ::

Jees kiitti näistäkin!!!

Veikkonen :: :: 28.05.07 00:27 ::

Kiitos ja kumarrus!!

123123123 :: :: 28.05.07 02:05 ::

Kiitos näistä

Moukarimies :: :: 28.05.07 02:06 ::

Kiitos todella paljon, olette mahtavia!

Tuntematon :: :: 28.05.07 05:26 ::

kitooooos

Eikka :: :: 28.05.07 07:32 ::

Kiitos eikäs kun katsomaan jälleen kerran laatu työtä

l0rd lud :: :: 28.05.07 07:32 ::

holy Smoke! Nopeeta toimintaa, pitäis kait antaa mitallit kaikkille suomentajille!!!

Tuntematon :: :: 28.05.07 08:35 ::

hienoa, loistavaa!

impish :: :: 28.05.07 08:55 ::

MAHTAVAA!! Näin tän pitää mennä! Kiitossss!

janice04 :: :: 28.05.07 09:34 ::

iso kiitos loistavasta ja nopeasta työstä. :)

Twist :: :: 28.05.07 11:52 ::

Yarr !! Kiitos paljon.

Roq :: :: 28.05.07 16:07 ::

Awesome :)!

otto :: ih :: 28.05.07 16:57 ::

kivaa jee

Janne :: :: 28.05.07 17:17 ::

Kiitti!

Jack Sparrow :: :: 28.05.07 19:23 ::

DivX Finlandin porukka näyttää taas olevan muita askeleen edellä. Kiitos siitä. Jatkakaa samaan malliin! :D Ps. Pelastitte mun päivän :D

LOLL :: :: 29.05.07 00:07 ::

erinomaiset tekstitykset kiitos! ;DDD

leeke :: :: 29.05.07 05:52 ::

KIITOS!!!! Jälleen Teiltä hieno näyttö.

masa :: :: 29.05.07 07:02 ::

ja kiitoksia vaan...

Kelmi :: :: 29.05.07 09:39 ::

Kiitoksia hyvistä teksteistä! Hienoa, että jotkut viitsivät tekstityksiäkin tehdä! Pitäkää lippu korkealla!!!

Donnu :: JeeJee! :: 29.05.07 12:04 ::

Kiitos tosi paljon hyvistä teksteistä! Jatkakaa samaan malliin!!!

MAT :: :: 29.05.07 14:04 ::

tätä on odotettu. KIITOS!

Henks :: :: 29.05.07 15:06 ::

Loistavaa työtä :D jatkossa samanlaista, kiitokset kaikille suomentajille :)

Ade :: Hehheh, hei. :: 29.05.07 15:29 ::

Ja, hienosti olette suomentanut! Hyvää työtä.

Ascy :: :: 29.05.07 16:18 ::

Mielettömän suuri kiitos Teille! Ei voisi parempaa lopputulosta toivoakaan, saati nopeutta.

zippi :: v1.3 :: 29.05.07 18:36 ::

Cromwell huomasi muutaman hiontaa vaativan kohdan. Uusi versio siis jaossa. :)

anavee :: :: 29.05.07 20:00 ::

kiitos ja kiitos!! kova työ oli varmasti joten olen kiitollinen

Jepp626 :: :: 29.05.07 21:49 ::

Kiitos tosi paljon!!!

Ppertti :: :: 30.05.07 16:02 ::

KIITOS:... :D.. nopeaa toimintaa....

SkaZi :: :: 30.05.07 17:32 ::

Kiitos, loistavaa työtä :)

hekohe :: :: 30.05.07 17:44 ::

Kiitokset, tätä odotettu!!!

"JOKU" :: :: 30.05.07 18:08 ::

Kiitos!! Nopeaa Toimintaa

eLmO.o :: :: 30.05.07 20:40 ::

Kiitosta. :)

zippi :: v1.4 :: 30.05.07 22:04 ::

Yksi protonin huomaama typo korjattu.

roflcopter :: Thanks :: 31.05.07 15:46 ::

Hienoa!

jeejee :: :: 01.06.07 19:27 ::

sika hienoo!

Antza :: :: 02.06.07 15:35 ::

Kiitoksia vaan äijät. Tätä on ootettu jo kauan.

**Olisit käynyt ennemmin, niin ei olisi tarvinnut odottaa. :)

divx finland rulez :: loistavaa!! :: 02.06.07 16:37 ::

loistavat tekstit jälleen kerran erinomaista!

Rarri :: :: 03.06.07 19:20 ::

Mahtavat tekstit ja näin nopeesti KIITOS!!!

Allurapallura :: Kiitos, kiitos => :: 05.06.07 18:39 ::

Tämä on kyllä niin siistiä, ^_^

reiska :: :: 07.06.07 00:52 ::

hyvää työtä!!! :D

ekku :: kiitos :: 07.06.07 22:25 ::

mahtavaa työtä

liqd :: :: 08.06.07 02:52 ::

Kiitos vaan *EDITED by DM*

Tupe :: Kiitos :: 09.06.07 21:23 ::

Hyviä on tekstitykset!Kiitos.

sparrow :: :: 10.06.07 16:47 ::

jeah kiitoksia :)

juki :: :: 10.06.07 18:37 ::

kiitos paljon

joop. :: Kiitos. :: 10.06.07 19:59 ::

kiitoksia osaatte asianne. Jatkakaa samaa rataa.

jusa :: :: 11.06.07 14:48 ::

kiitti näistä teksteistä

OGre :: :: 13.06.07 11:46 ::

Kiitoksia paljon

lateksi :: :: 14.06.07 14:21 ::

Kiitos loistavasta työstä ja loistavista teksteistä.. keep it up :P

VoiKulli :: :: 14.06.07 14:31 ::

kiitoksia taas verrattomia olette =>

Cromwell :: v1.5 :: 18.06.07 17:00 ::

Noniin, synkin yhden kiekon versioon.

:D :: :: 18.06.07 19:25 ::

Kiiiiitos.... :)

keskine :: :: 18.06.07 20:52 ::

Mahtavaa tätä ei tarvinnut kauan odotellakkaan :D kiitos.

Lehvahullu :: :: 21.06.07 19:10 ::

Mahtavaa työtä taas => * Paljon kiitoksia taas hyvistä tekstityksistä!

zippi-Edit: Ohjeet ovat siellä, missä ovat aina olleet: Subiarkiston FAQ ja säännöt.

Leffahirmu :: :: 24.06.07 21:32 ::

Kiitos taas todella hyvistä tekstityksistä ;) jatkakaa samaan malliin ...

misc^ :: :: 25.06.07 20:42 ::

KIITOS!!! Työnne on arvokasta!

Razer8301 :: :: 25.06.07 23:47 ::

AIVAN MAHTAVAAA!!!!!! Kyl On Mahottoman Mahtavaa porukkaa !!!! Kyl kelpoo näillä katsoa elokuvaa Viel Monta kertaa uudestaan !!! KIIITOOOSSSS !!!!! *Kumartaa mestareita*

zanne :: :: 27.06.07 22:27 ::

kiitti, aivan mahtavat subit.. =>
;) ;)

fjogeli :: :: 28.06.07 15:14 ::

upeeta työtä :)

Nyyppä :: :: 04.07.07 10:41 ::

Kiitos!

-ASD- :: :: 07.07.07 18:53 ::

Todella hienoa toimintaa :) ;)

jou :: :: 10.07.07 22:18 ::

jee!näin sitä pitää :P

tjav :: hyvää :: 14.07.07 05:38 ::

hyvää kamma oli mainiot teksit

Tupe :: Hyvät oli :: 16.07.07 16:44 ::

Ihan hyvät oli.

joni :: jes :: 20.07.07 13:25 ::

mahtavaa :) kiitos

sammy :: kiitos :: 25.07.07 22:20 ::

loistavaa toimintaa jälleen kerran:) kiitos teille paljon!!!

ISMO :: :: 02.08.07 20:11 ::

KIITTI TÄSTÄ *

Edited by zippi.

anonyymi :: :: 13.08.07 15:24 ::

kiitos naisille ja miehille

saappaanraksi :: :: 17.08.07 19:53 ::

KIITOS! mahtavaa tötä jälleen kerran..

ps:lopputekstit parhaita!

lol :: <333 :: 20.08.07 14:40 ::

parhaat tektitykset <333

mauri87 :: :: 24.08.07 02:08 ::

kiitos näistä:)

makkeonmies :: :: 30.08.07 16:49 ::

kiitoos mahtavista teksteistä!

Tuntematon :: :: 06.09.07 17:45 ::

Hyvää työtä kylläkin.

Hesekieli :: :: 08.09.07 08:53 ::

Kiitos Kiitos ja Kiitos! Ootte mahtavia!

esa69 :: :: 16.09.07 22:30 ::

kiitos *

kiitos :: :: 20.09.07 12:58 ::

kiitos

janecky :: :: 09.10.07 15:17 ::

kiitos kaunis

keke :: :: 13.10.07 21:55 ::

KIITOKSIA, olen tätä sivua käyttänyt niin paljon kiitoksia antamatta, että nyt piti laittaa caps lockilla.

zippi :: v1.6 :: 14.10.07 04:58 ::

randomName synkkasi uusimpaan versioon. :)

darkshadow :: :: 14.10.07 12:52 ::

kiitos kerran teksteistä vielä ja myös ajastuksista :):) kiitos paljon

zippi :: v1.7 :: 15.10.07 01:49 ::

Tein vielä pieniä hienosäätöjä ajastuksiin ja teksteihin.

sipee :: :: 15.10.07 14:01 ::

Kiitooos taas..Lähetin uuden ajastuksen..

zippi :: v1.8 :: 15.10.07 15:22 ::

Lisätty tuo sipeen synkkaus. Kiitokset. :)

skelly :: :: 18.10.07 18:55 ::

on tää perhana ku aina löytyy toimivat tekstit :(

BarFly83 :: v1.9 :: 19.10.07 05:33 ::

Mono Cycle lähetti synkkaukset vielä yhteen versioon. Kiitokset. :)

sparta27 :: :: 19.10.07 17:03 ::

Mainiota työtä. Kiitos ja kumarrus teille :)

emtz :: :: 19.10.07 18:54 ::

kiitos

narth :: :: 20.10.07 14:19 ::

Kiitän!

katsoja :: :: 20.10.07 17:51 ::

hienoo

Anaconda :: :: 21.10.07 01:43 ::

aivan mahtavaa, täydelliset tekstitykset. Kiitos =)

kalle :: :: 28.10.07 19:19 ::

kiitoxia...)

Div :: :: 03.11.07 14:29 ::

Hyvä subit oli, mutta
{162675}{162739}- Avain?!- Veljeskunnan.
Avain pitäisi olla mielestäni kuningas ?
....

zippi :: v2.0 :: 04.11.07 11:45 ::

Korjattu tuo Divin huomaama kohta. Kiitokset. :)

KIITOS :: KIITOS :: 12.11.07 10:10 ::

KIITOS

KIITOS :: :: 12.11.07 10:10 ::

hmm 162675-162739 siibä on virhe

Ruulf :: Hienohomma :: 17.11.07 21:07 ::

Loistavaa

maxi :: :: 18.11.07 17:49 ::

... ja hyvät tekstitykset. kiitoksia

eikka :: :: 21.11.07 17:07 ::

thanks.. hyvät tekstit

qwerty :: :: 22.11.07 20:45 ::

kiitos paljon ...<3 ;D

zippi :: v2.1 :: 30.11.07 20:08 ::

Rocko synkkasi vielä yhteen versioon. Kiitokset. :)

A-P :: :: 07.12.07 14:52 ::

Jees heti löyty oikea versiokin => kiitokset naisille ja miähille jotka jaksoivat nähä vaivaa meille leffa friikeille.

tintti :: :: 11.12.07 11:28 ::

Tosi Hyvä että löysin tämmösen sivun mistä saan tekstitykset elokuvaan

Kaakao :: :: 11.12.07 14:40 ::

ootta mahtavia teksti tekijöitä

Make84 :: :: 11.12.07 23:08 ::

Kiitos taas! Hyvät oli kuten aina.

GypsySun :: :: 13.12.07 21:15 ::

kiitokset jälleen kerran :D

Muhis :: :: 16.12.07 18:20 ::

KIITOKSIA!

Tane :: :: 17.12.07 09:29 ::

Kiitos Loistava tektitys

Late :: :: 18.12.07 23:52 ::

Kiitos, hyvin skulaa :)

Ninni :: :: 21.12.07 15:49 ::

Kiitos teksteistä :) hyvät tekstit

nänni :: :: 22.12.07 20:53 ::

Kiiitos!

asd123 :: :: 22.01.08 08:55 ::

Kiitos! :)

LIITE 4

Esimerkki Xvid Subs -sivuston kääntäjien *Paksuna*-elokuvan käännöstyöstä saamasta palautteesta.

Oikolukupalaute - CD1

Jakkeman: Yhdistelin aika paljon lauseita ja poistelin mm. kasan "selvä" -sanoja, koska henkilöt keskustelevat ja puhuvat niin paljon (jopa toistensa päälle) ja niin nopeasti. Oli rivejä, jotka näkyivät sen vaaditun 50 framea mutta merkkejä rivillä saattoi olla se 80 kpl mikä teki seuraamisesta pirun hankalaa. good.gif

Veekku: Pätkin jokusen lauseen. Ja jotain pientä säätelyä. good.gif

bloblo: Poistin muutaman täytesanan (esim. Tiedäthän... jne.). Muutama virhe (esim. technically = käytännössä tms., ei "teknillisesti ottaen"). Kolmen repliikin rivin muutin kakkoseksi (en tiedä harrastetaanko sitä täällä). Muuten kaksi hyvää pakua. good.gif

mixxu: Tosi hyvä paku. Taisin yhden rivin purkaa ja yhdistää puolet siitä edelliseen riviin. good.gif good.gif

Oscar: Poistin turhia sanoja (okay, hey jne.) ja muokkasin lauseita yksinkertaisempaan muotoon. Lähes 50 merkin rivit pätkin lyhyemmiksi. Iso osa lauseista alkoi tyyliin: "minä teen.../sinä teet..." yms. Muutin ne muotoon "Teen./ Teet..." Liaksi kääntämistä; tekemällä oppii suomentamaan. Hyvä paku good.gif

Jakeh1978: Ristus, en koskenutkaan pakuun. Paras oikaisemani paku, ikinä. good.gif good.gif

SJJSer: Aika paljon kirjoitusvirhetä, asiavirheitä jonkin verran. Ajastukset toimivat hyvin, ei tarvinnut rustata... good.gif

Agnus Fungus:

Kun jatkat lausetta toiselle riville, viivan ja viimeisen sanan välille välilyönti.

Yli 50 merkin rivejä.

Pyörittelin repliikkejä; kahta pitkää lausetta on vaikea lukea 2 sekunnissa.

Muutaman rivin välissä ei ollut neljää framea.

Käytä mieluummin kirjakieltä; "me ollaan..." -> "Olemme..."

Toden näköisesti = Todennäköisesti.

Monikon jälkeinen verbi myös "monikossa": "...asiat tulee" -> "...tulevat".

Käyttämäsi läpät ja vitsien suomennokset loistavia. smile.gif

Muutenkin hyvä paku. good.gif

CD 2

Oion tilanne: (12/12) [#####] suomentajille palautetta:

6. AbZu: Pitkät lauseet (n. >150 frameä) jaetaan kahteen osaan, jos mahdollista. Yritä välttää kolmea repliikkiä samassa ruudussa, jos tilaa on. Muutama yhdyssanavirhe oli ja joidenkin lauseiden ajastuksia täytyi hieman hienosäätää. Jotkin lauseet pitkästi ilmaistu, joten yritä tiivistää ja lyhentää lauseita, niin että vain olennainen asia jää (tähän auttaa ainakin persoonapronominien karsiminen). Mutta muuten oikein hyvä paku, suomennos hyvin hallussa.

7. Determined: Yhdestä kohdasta puuttui replaviivat ja jotain pientä säätelyä, mutta olipais hienoa jälkeä. Loistopaku. thumbsup.PNG

9. jukoliste: Tämän kanssa kyllä kesti. Suomennos itsessään ihan kelpoa, mutta kun puhetta oli niin mahdottomasti ja lähes kaikki tuntui olevan suomennettu, joten ruutu oli täynnä tekstiä vähän väliä, joka tekee seuraamisesta hiton vaikeaa (eli tiivistämään joutui paljon). On tarkoitus tiivistää niin, että olennainen asia jää ja kaikelle muulle ylimääräiselle deleteä. Kaikki toistot pois sekä ylimääräiset persoonapronomininit ja turhat sanat jne.

11. Agnus Fungus: Jaoin yli 40 merkkiset kahdelle riville ja säädin ajastuksia. Pitäis pyrkiä ajastamaan silleen, että teksti alkaa ennen puhujaa. Hyvä paku.

12. AbZu: Huudahdussanat lauseen alussa ja lopussa (yeah, well, all right...) jätetään yleensä suomentamatta.

2. Kierros: OK

English Abstract

Along with the Internet, sharing and transmitting files from one country to another as well as inside a region almost anywhere in the world has become quick and easy. Although rapid file sharing has had many positive side effects, some have been more negative and on the wrong side of the law. By the time a film reaches the cinema, it is nowadays often possible to download the same film from the Internet, too. A downloaded film can be watched at home often months before its official DVD is released and without having to pay for a cinema ticket.

In this respect, Finns are no different from other nations and in fact, we hold the fourth place in the number of Direct Connect Hub users (Roponen 2007). Only Sweden, Romania and the United States of America have more users than us. In Finland, BitTorrent usage is, however, also popular (Roponen 2007). According to Jarmo Mäkelä (2005), the most downloaded files in Finland are music and films.

A downloaded film has, nevertheless, its disadvantages. Finns are used to watching films with subtitles which help the viewer understand the language of the film. Downloaded films are generally illegal copies which do not have the subtitle menu of the DVD ready on them. Subtitles can, however, be downloaded from certain sites on the Internet, too. The subtitles in question are not the ones ripped from the DVD but are produced and given to be distributed on the Internet by various translators. Ulla Leisio (2005) remarks that in the eyes of the law, Internet subtitles are no different from downloaded films and are in fact illegal for they base on a text which these translators do not have the right to publish.

However, these so called Internet subtitles are produced under certain circumstances. For one, the translators work in small groups and a single film can easily have as many as ten translators. For second, no experience of any kind is required. The translators are not required to be of any certain age, have a certain educational background or to have ever done subtitles before. In fact, just anyone of the street can join in. As the subtitles are to work with a film available in the Internet, they are produced and timed based on one such a version. The translators do not usually have a manuscript of any kind to assist them in the translation process and the audiovisual quality of the film version sometimes leaves a lot to be desired.

The entire situation this poses is intriguing in more than one respect. The Internet holds several sites that distribute these kinds of subtitles. Finnish subtitles for the most recent James Bond film *Casino Royale* have been downloaded so far for over 120,000 times (Jarmo Mäkelä 2007) from the popular Finnish Divx Finland site alone and the subtitles for the third part of the *Pirates of the Caribbean* trilogy for over 52,660 times. On average, over 4,800 subtitles are downloaded from a site every day (mstr 2005).

Translating and especially subtitling is, however, a complex, demanding process where the translator has to be able to take many things into account in order to be able to produce a working, good quality subtitle entity. The so called Internet translators do not have any qualifications. Are they, despite that, able to take all these matters into consideration? Do the subtitles they produce differ in some respect from the generally approved subtitling norms and what kind of quality are they made of? Although an increasing number of studies have been made in the field of subtitling during the past few years, these subtitles have not yet been studied but have so far been almost completely overlooked. The purpose of this study is hence to clarify the quality and functionality of the Internet subtitles as well as to find an answer to the questions above.

This study is both descriptive and qualitative. Two different subtitles sites were randomly selected for the study and the subtitles of three different films were downloaded from both of them. The films, too, were selected randomly as the only criterion was that the film was to be as recent as possible, but a DVD version of it had to already have been published in order to be able to compare the DVD subtitles with the Internet versions. All the films were then watched one at a time and then each Internet subtitle along with the corresponding DVD subtitle. On difficult cases the English subtitles of the film were also consulted were they available on the DVD.

The films chosen were *Keeping Mum* (2005), *Pirates of the Caribbean – At World's End* (2007) and *Knocked Up* (2007). The subtitling sites were Divx Finland and Xvid Subs. It should be noted that the latter of the selected sites has since then ceased to produce these kind of subtitles and nowadays only does subtitles legally to, for example, independent film publications in co-operation with the film's publishers. Xvid Subs was, however, kept in the study as the subtitles had by then already been available for quite some time, had been downloaded for thousands of times and were therefore seen to be suitable for the purpose of this study. The necessary films

for the Internet subtitles were also downloaded from the Internet, as the Internet subtitles have been timed based on a film version only available on the World Wide Web.

When a subtitle is created the only change taking place is not just the fact that the language changes from one to another. The original spoken language, spoken text is at the same time altered in to a written form (Gottlieb 1994: 102). Speech and a written dialog cannot, however, ever quite correspond to each other fully for the speech always possesses and expresses qualities that a written text cannot quite express. Speech consists of a sound that in itself tells the listener whether the speaker is tired, is asking a question, is angry and so on. A written text even with italics and exclamation marks can never quite convey the same meaning.

However, in subtitle translations the original spoken text is not taken away or hidden from the situation either. The curiosity in subtitles is that the original as well as the translation can be heard and read at the same time. To a viewer who understands the spoken dialog the situation offers an opportunity to compare the translation and the original text. In addition to this, it does, however, offer all viewers the opportunity to use the original spoken text and its sound in making out the full meaning of the words in the translation even when the viewer does not understand the language spoken itself. (Gottlieb 1994: 102.)

In addition to hearing the speech and other voices of the film such as background music, the viewer can see the characters and the scenery of the film on the screen. The images seen through eyes also play an important role in the way the viewer interprets the story. The meaning of the scenes selected for a film should not be underestimated. By placing the characters of the film in to a certain surrounding the viewer is offered visual clues about the background of the persons in the film as well as an idea of the time, place and overall social situation in which the film's story is taking place. (Oittinen 2007: 57–62.)

Thus the meaning of the words in a subtitle is never derived directly only out of the text itself but is the sum of all of its ingredients. This can be of aid to the translator who has to consider what to include to his subtitles. Not everything can be translated due to time and space restrictions but not all has to be translated either due to this symbiotic relationship. Each of the film's ingredients serves a purpose in the entity; all of them have a role whether it is to create a thrill, give additional information or to create humour. However, it should also be noted that occasionally any one of them can also be left out. Sometimes the viewers are given nothing but,

for example, only the image, the background sound or the speech. In such cases, it is crucial that the translator understands what the purpose of such a decision is, why it was done so, and makes his translation accordingly. (Oittinen 2007: 57–62.)

The subtitler is, however, working under many restrictions. TV technology itself poses many of them as time and space available are limited. What was said with, for example, about 200 characters have to be reduced to an utterance consisting of about 40 to 50 characters. The viewer has to also be given enough time to read what was said which means a line should be shown on the screen usually for at least 4–8 seconds but the lines should not stay on the screen for too long either. In fact, the line should appear on the screen when the person starts to speak and leave the screen as the person ceases his utterance. As reducing is necessary, it is important that the translator realises what is important and which parts the viewers can be expected to be able to make out for themselves. (Hartama 2003: lecture and Vertanen 2007: 151.)

A good subtitle follows certain norms or conventions that are recommended to be used. According to the conventions, speech that is heard from another space (for example though a phone, around the corner etc.), songs and foreign material are expressed with using italics in the translation. Other conventions recommend that, for example, road signs are translated when ever they serve a purpose in the interpretation of the story but songs and signs do not need to be translated if time does not allow it or if a dialog is taking place as well at the same time. Dialogs are always given priority in subtitles. (Hartama 2003: lecture and Gottlieb 1994: 107.)

If the subtitle on the screen consists of more than one speaker's utterances, the speakers are recommended to be placed on separate lines and a '-' mark is recommended to be used in front of each speaker. If the line has to be divided into more than one screens, the same '-' is recommended to be used in the end of the line that is to be continued in order for the viewer to be able to understand that continuance is to be expected. The division should also be paid attention to as the divided lines are to become logical entities that can reasonably be expected to stand on their own and be understood and combined easily: a viewer has to be able to understand what was said by reading the lines only ones. He cannot return to the previous line and see what was said before. (Hartama 2003: lecture and Ingo 1999: 37.)

However, one of the most important restrictor in the translator's decision making and translation strategy choosing is the commissioner of the work. Sometimes clients wish their subtitles to be

done differently and thus other choices are used instead. The above mentioned recommendations for a good subtitle do, however, base on study reports as Riitta Jääskeläinen (2007: 120) also remarks, and do play an important role in the way the subtitles are interpreted. A well constructed subtitle is more easily read and understood which also makes the whole viewing experience more pleasant (Jääskeläinen 2007: 120).

When keeping all of the above in mind it is easy to conclude as Henrik Gottlieb (1994: 101) does that "due to the complex, 'diagonal' nature of subtitling, the subtitler must possess the musical ears of an interpreter, the stylistic sensitivity of a literary translator, the visual acuteness of a film cutter, and the esthetic sense of a book designer."

The meaning of subtitles for the society should not be underestimated either. Subtitles are one of the most read texts in a Finn's world today. In fact, Kristiina Abdallah (2003: 11) says that an average Finn spends almost three hours watching television in a day where as we only spend 50 minutes reading news papers, only half an hour reading books and approximately 25 minutes reading magazines. As most of the programs we watch are foreign, the almost three hours we spend in front of the TV also consists of a vast amount of subtitles. The numbers presented previously regarding the usage of Internet subtitles also help to understand, why it is not at all insignificant what kind of a quality the texts we read are made of.

In fact, the overall social influence of subtitles is estimated to be considerable. According to Kalevi Kantele (2003) one reason why Finns can speak English as well as we can is due to the amount we are exposed to it via TV. Yves Gambier (2007: 94) also says that in regard to learning (especially informal learning), the meaning of AV media in the society today is as important as schools and literature used to have before.

Considering the influences of subtitles, the language used is not insignificant either. All translations often have a certain influence on a language as different kinds of loans are introduced. Words are not the only segments borrowed from one language to another, but complete phrases and structural and stylistic loans are common, too. (Lappalainen 2004: 192.) According to Tarja Teva (2004: 27) new loan words should, however, always be introduced with care and consideration for they do not automatically enrich the language but may well impoverish it. Teva (2004: 27) also points out that translations and new, differing attitudes whether they have been translated intentionally or unintentionally can easily have a major

impact on the society and even change it. This is why the translator should always be aware of the power he has and use it with care. (Teva 2004: 27.)

The language of subtitles has other restrictions, too. As the text is to be understood easily and with just one reading, slang and dialects should be used with caution. This is because they will easily make the text more difficult to understand. Also, even though the subtitle aims to give the impression of spoken language, it is not meant to be it. This means that the language used should be closer to standard than spoken language. Esko Vertanen (2007: 153) says that caution should be used also when using swearwords. Written texts have the tendency to be more powerful than spoken texts and therefore swearwords in writing can easily seem more intense when written on a subtitle. However, Vertanen (2007: 153) remarks that this should not inhibit the translator from using the language appropriate for the situation. On occasion strong language is required by the storyline and a weaker expression could even seem like a stylistic error. (Vertanen 2007: 152–153)

When choosing the language used, the translator, again, has many things to consider. The language should always be appropriate to the situation when considering all the other factors that convey meaning in the film. The translator has to consider what kind decisions to make in terms of domestication and foreignization, too. According to Sari Kokkola (2007: 202–208) some terms and situations may be too difficult for the viewer to understand as such and therefore may need to be explained deeper or, when time and space do not allow additional explanations, altered to more domesticated versions.

However, when estimating the quality of a translation one has to bear in mind that end result is a complex sum of many factors not all in the power of the translator. Also, quality estimation is extremely subjective. What is of good quality to one person may not be that for another. However, even just that one person may not always feel the same way but may occasionally lower his expectations where quality is concerned and accept poorer quality as good enough. This of course makes estimating the quality more difficult.

Quality can, however, be estimated by comparing the translation with certain predetermined criteria. When estimating the quality of a subtitle one such criterion is offered by the Skopos theory. According to the Skopos theory a good translation is such that can fulfil the reason why it was created, to meet its own skopos. The skopos (the aim) of the translation can be almost

anything and very different from the aim of the original text, but a good translation is done keeping that one aim in mind. In reality, the skopos of the translation is often the one that the commissioner wished the text to be done for. However, it should be noted that even though the translation does not need to be equivalent to the source text, even the Skopos theory entails a concept of loyalty according to which the reader of the translation is not to be deceived. (Vehmas-Lehto 1999: 96.) The reader of the translation cannot be given the wrong conception of the relationship between the source text and its translation. Other criteria used here to estimate the quality of the Internet subtitles are given by the distributing sites themselves. Their aim is to follow the subtitle conventions described above and to produce text that is as close to the standard language and the grammar of Finnish as possible.

The results of this study showed that the Internet subtitles were clearly done by other translators than the subtitles on the DVD, in other words any kind of copying from one and other could not be found. The subtitles differed from each other in regards to language usage, style and content but also the translation methods and strategies varied greatly among all studied translator groups. In general the Internet subtitles differed more from the original text than the DVD subtitles.

The most noticeable features of the subtitles were full changes of meaning. All of the subtitles in this study contained parts which had no place in the film in regards to what had happened, was happening or happened afterwards or what was actually said or implied in the spoken text. These kinds of mistakes were clearly the result of the translator not understanding or not being able to conclude what was happening in the film. However, the results proved that differences of this type were clearly more common in the Internet subtitles than on the DVD versions.

Keeping to the previously mentioned subtitling norms or recommendations proved also to be more difficult for the Internet translators than to the DVD subtitlers. Italics was not used but this was completely due to the commissioners' choice. Signs and background sounds, such as television speech, were often left untranslated whether they played a role in the plot of the film or not. Also, dividing lines to more than one screen proved demanding, and more than two speakers were sometimes used in a subtitle which is against the subtitling conventions.

Grammatical rules were more often deviated from in the Internet translations than on the DVD versions, too. Language usage in general was less idiomatic and the choices were stronger where, for example, swearwords were concerned. On occasion the language was also inappropriate

compared to the context and for the person who was using it in the film. Text was reduced but not only according to the norms and by leaving out the obvious which the viewer could also otherwise interpret but by leaving out complete lines and dialogues crucial to plot interpretation. The sentence structures also suffered from foreign influences, and on occasion, the structure of the English language could clearly be seen through the Finnish subtitle. All the studied translations also suffered from carelessness which was not critical for the viewer's interpretation but was more an annoying feature which disturbed the overall viewing experience.

As a conclusion several differences were in fact found between the DVD subtitles and Internet subtitles. In general the Internet translators had been able to take the subtitling conventions quite well into consideration. However, their product would have clearly needed more final polishing than the DVD subtitles. The differences found were noticeable and do not as such create a flattering image of the quality of Internet subtitles. If the skopos of the subtitles is to help the viewer understand the story of the film, each change of meaning keeps that skopos from being able to fulfil and therefore the functionality of the subtitles also becomes questionable.

However, estimating quality is always subjective and such is the case here, too. No wider reception study was performed which makes the results of this study easy to contradict. The translator can always only point the viewer to a direction but the final power on how to interpret the whole is on the viewer and therefore when estimating quality of subtitles the viewer's expectations and background also play an important role. In addition, it should be noted that the studied subtitles are only one example of Internet subtitles and therefore no general conclusions on the quality or functionality of all subtitles downloadable from the Internet can be made based on the results of this study. Even the results here proved that different sites do produce different quality translations as Xvid Subs clearly had more disturbing features on their translations than the subtitles produced by Divx Finland. The results of this study do, however, give some idea on the matter of quality where Internet subtitles are concerned.

The DVD subtitles proved to have their own problems, too. The working conditions and situations in the field of subtitling are currently quite demanding and occasionally the DVD subtitlers have to work under poor conditions, too. As Riitta Jääskeläinen (2004: 120) stated, subtitles are often seen as meaningless additional texts that are of lesser importance. This, however, is hardly true. As stated before, it has become obvious that the language of all subtitles plays an important role in the development of, for example, language skills and thus has a

greater influence in the society. Therefore, in the future it should be considered necessary to give more attention to the matter of their quality as well. Further research on the matter is, however, still needed.